

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ANILAR TUTUKLUYMUŞUK

Süleyman COŞKUN

TUTUKLUYMUŞUK (ANILAR)

Süleyman COŞKUN

Sarı Defter: 10

© TÜSTAV Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

Bu yapının telif hakları TÜSTAV'a aittir,
izin alınmadan kullanılamaz.

1. Baskı, Cem Yayınevi - İstanbul 1990
Gözden geçirilmiş 2. Baskı İstanbul 2009

ISBN 978-975-8683-76-5

TÜSTAV İktisadi İşletmesi

Kocatepe Mah. Feridiye Cad. No: 20 Taksim - İstanbul

Tel: 0212 237 98 92 • Faks: 0212 237 98 93

www.tustav.org • e-posta: bilgi@tustav.org

Yayına Hazırlama: Ersin Tosun

Ofset Hazırlık: Hüseyin Vatan

Baskı-Cilt: FİT Firma İletişim Tasarım Ltd. Şti.

100. Yıl Mahallesi Matbaacılar Sitesi 1.Cad No 139

34560 İstanbul • Tel: 0212 629 06 07

Sarı Defter bir zamanlar ilkokulda herkesin kullandığı ortak defterdi. Kağıdın, kalemin değerli olduğu zamanlar. Sarı Defter, kurşun kalem, tahta kurşun kalem sapı, boyna asılan silgi... Bunlar köyde-kentte her ilkokul çocuğunun değişmez okula başlama araçlarıydı.

Türkiye sosyal tarihinin Sarı Defteri'ni dolduranlar, bu dizide yer bulacak. Bu dizide, Öndeyiş'te sözü edilenler, 20. yüzyılın sosyal mücadelesinin "kahreden ve yaratanları" olacak. Grev boylarında, toprak işgallerinde, üniversite boykotlarında, hak ve özgürlük mücadelelerinde, mitinglerde, toplantılarda yer alanlar, cezaevlerinde yatanlar, siyasal sürgünler yaşayanlar... Kendi kalemlerinden veya kendi sözleriyle...

TUTUKLUYMUŞUK (ANILAR)

Süleyman COŞKUN

Nikah defterine imzamızı atmamızdan 25 gün sonra alındığım Emniyet Müdürlüğü'nün ve ardından yıllarca süren cezaevi deneyimlerimin ortağına, karıma...

İKİNCİ BASKI İÇİN

Tutukluymuşuk'un ilk baskısı 1990'da yayınlanmıştı. Haymana'da oldukça rahat sayılabilecek cezaevi günlerimde ranzamanın yanına koyduğum masa ve dışarıdan getirttiğim daktilo, iki kitabın hazırlanmasına yaramıştı. Biri bu, diğeri Türkiye'de Politika.

Aradan yıllar geçti. Kitabın esamesi bile okunmaz hale gelmişti. Tüstav'ın o zamanki işletme yönetimi yeniden basmak istediğini söyledi. Aslında *Tutukluymuşuk* Tüstav'ın o dönemde bastığı kitaplara pek uygun bir ürün değildi. Görüşlerimi beni arayanlara ilettim. Okuyunca da göreceğiniz gibi o dönemin işkence ile geçen günlerini anlatan yüzlerce kitaptan biri değil *Tutukluymuşuk*. İnsanın her koşulda yaşayabileceğini, koşulları kendisine uydurabileceğini anlatan anılardan oluşmaktaydı. Bu görüşümü aktardım. Gene de "basalım" dediler. Ben de kitabın basımını yapan Cem Yayınevi'nin sahibi, taa öğrencilik yıllarımdan, Türkiye İşçi Partisi'nden, *Emek Dergisi*'nden, Sosyalist Gençlik Örgütü'nden dostum Mehmet Ali Uğur'a sordum. "Olur, tabii" yanıtını alıp yöneticilere ilettim. Sonra Tüstav'da bir yığın olay gelişti. Sanırım bu olayların da etkisiyle kitap bir yana atıldı kaldı. Ta ki yeni bir yayın kurulu oluşuncaya kadar. Kurulun yöneticisi Ersin Tosun "Sarı Defter dizisi oturdu. *Tutukluymuşuk*'u basmak istiyoruz" diye arayana kadar.

Elinizdeki baskı için bazı düzenlemeler, bazı eklemeler, çıkarmalar yaptım. Fotoğraflar da ekledim. Mamak'tan, Haymana'dan fotoğraflar. Kitap bir anılar demeti. Çoğunlukla yaşadıklarım. Bir bölümü de anlatılanlardan oluşmakta. Ben edebiyatçı değilim. Evet, yaşamımı yıllar boyu yazarak kazandım. Ama gazeteciliklendi bu. Bu nedenle yazdıklarım bir öykücünün, bir deneme yazarının özenli yazımına uygun olmayabilir.

Sanırım bizim Mamak'ta. Haymana'da; binlerce. on binlerce insanın çeşitli cezaevlerinde yaşadıklarını yeni baştan anımsatacak ve hafif bir gülümsemeyle karışık burukluk yaşatacak bu kitap okurlara. *Tutukluymuşuk*'ta

adı geçenlerden bazıları aramızda yok. Bir bölümü adlarının bu anılarda geçmesinden bile rahatsız olabilirler. Ama biz bunları yaşadık. Hep birlikte yaşadık. Bugünden düne baktığımızda anımsamak istediğimiz ya da istemediğimiz olaylar demetini bizler yarattık.

Kitabın bir özelliği de insan yaşamındaki coşkuların nasıl farklılaştığını görmemize yaraması. Bazı arkadaşlarımız var ki hala aynı coşku içinde yaklaşıyorlar olaylara. Bir bölümümüz “dünde kalmış konular keşke yaşama-saydık” diyorlar. Ne yapalım yaşam da bu değil mi?

Bu baskının hazırlanmasında teknik bilgisiyle işimi son derece kolaylaştıran Ahmet Kardam’a, ilk baskıdaki hatalarımın düzeltilmesi için çaba harcayan Tülin Haşçakır’a, Fatma Coşkun’a ve kitabın Tüstav tarafından yayınlanmasına izin veren Cem Yayınevi sahibi dostum Mehmet Ali Uğur’a teşekkürler ediyorum.

Süleyman Coşkun
Şubat 2009 Ankara

ÖNDEYİŞ

Ayinin Giriş Duası

Yenilenlerin tarihidir bu anlatacağım,
tarihleri anlatılmayacak olanların tarihi.
Adları sokaklardan adları kitaplardan silinenlerin tarihi.
Zalime karşı başkaldırdıkları söylenmeyecek olanların tarihi,
dünyayı değiştirme çabaları yadsınanların tarihi,
dünyayı değiştirmeyi bazen başaranların tarihi,
unutulmaya razı olmayanların tarihi.
Dünyanın bir gizli tarihidir bu,
dünyayı değiştiren düşüncelerin tarihi
ve dünyanın değişmesinin tarihi.
Bir düşünceler tarihidir bu ve düşünenlerin tarihi,
erkeklerin ve kadınların tarihi,
coşkularının ve hayal kırıklıklarının tarihi.
Bir insanlık destanının tarihidir bu,
Kahramanları, kurbanları korkakları, cellatlarıyla
ve ermişleri, engizisyoncuları, havarileri, hainleri
ve zalimleriyle insanlık tarihi.
Ünsüzlerin, adı bilinmeyenlerin destanıdır bu
ve işçilerle köylülerin yalın davranışlarını,
şairlerin, eylemcilerin ve filozofların
yüce gönüllü hallerini tanıyanların destanı
bir çılgılık ve gözyaşı tarihi,
bir güller ve tozun tarihi,
bir buzul ve yakan kumullar tarihi,
bir akıl ve delilik tarihi,
soyluluk ve utancın tarihi.
Çünkü tadını yitiren tuzun öyküsünü öğrenecektik,
kumların içinde yiten coşkun ırmağın öyküsünü,
Kayalara tırmandıktan sonra sakinleşen
ve acı kıyıları yalamaya gelen dalgaların öyküsünü.
Ama yenilenen şafakların öyküsünü de öğrendik,
aydınlık sabahların, cömert hasatların öyküsünü
ve ışığın kalbinde havalanan kuşların öyküsünü.
Hiç gerçekleşmemiş eski bir düşün tarihidir bu
ama toprağı tohumlayan düşün tarihi.

Hep hayal kırıklığına uğramış
ama kendisiyle barışık bir insanlıktan doğan
insanların gördüğü düşün tarihi,
insanların insanlığa doğru uzun yürüyüşünün tarihi.
Umuda ihanet eden bir büyük düşün tarihidir bu.
Ama bu düş karşısında kazanılan zafer
umutsuz bir zaferdir aslında.
Yeraltı mezarlarında okunacak bir tarihtir bu,
bizden çok uzaklardan gelip
çok uzaklara gidecek bir tarih!

Francis COMBES, Ortak Dava (Cause commune)

Çeviri: Özdemir İNCE

İÇİNDEKİLER

İkinci Baskı İçin	.5
Öndeyiş	.7
Söze Başlarken	.11
Hapiste Yatacak Olana Bazı Öğütler	.12
Mamak'ta Yayınlanan Gazete	.15
Copsavarlar	.19
Aşırı Uçlar Temizleniyor	.23
Tahliye Günü Saymak	.27
2 Nisan Direnişi	.35
Cezaevlerinde İcatlar ve Buluşlar	.39
Çiçek Harekatı	.47
Cezaevinde Mektup	.51
Mamak Şakaları	.55
Mamak'ta Uyumak	.61
Cezaevleri ve Çocuklar	.63
Kırık Dökük Anılar	.67
Kaybolan Yazılar	.79
Cezaevinde Mutluluk	.81
Ve Haymana Günleri	.83
Enter Kedi	.103
Erdal İnönü Haymana'da	.105
Mamak Tekerlemeleri	.111
Özgeçmişim	.113

Süleyman Coşkun

SÖZE BAŞLARKEN

Türk Ceza Yasası'nın 141'nci maddesi tümüyle kalkıyor mu? Yani artık düşündüğüm gibi çalışabilmekte özgür olacak mıyım? Artık düşündüğümü söyleyip, düşündüğümü düşünenlerle birlikte örgütlenip bunun karşılığında yıllarımı yine cezaevlerinde geçirmeyecek miyim?

Şu günlerde bu soruların yanıtları tartışılıyor ülkemizde. Bundan önce çeşitli kereler girip çıktığım cezaevleriyle ilgili anılarımı toplayan kitabın basımına hazırlanırken artık hükümetin gündeminde 141 ve 142'nci maddeler var.

Bu maddeler bir daha gelmemek üzere silinip atılınca her-şey düzelecek mi? Kuşkusuz tartışmak. Önceleri sadece bu maddelere bağlı olarak düşündüğüm demokrasiyi yaşamayı becermek için mutlaka daha çok emek vermek gerekecek. Herkes, her kesim üzerlerine düşeni yapmak zorunda. Salt maddelere bağlı, salt kurumlarla yaşayan bir sistem değil çünkü demokrasi.

Söze başlarken demokrasi ile ilgili sözlerime bakılmasın. Bu kitap bir demokrasi tartışması değil, bu kitap yaşamımın üç ayrı dönemini geçirdiğim cezaevleriyle ilgili kırık dökük anıları içeriyor. 12 Mart üzerine, 12 Eylül üzerine birçok kitap yayınlandı. Bu da o dönemlerdeki Cezaevlerinden kesintiler belki. Ama biraz farklı yaklaşmaya çabaladım. Cezaevlerindeki cehennemi, açlık grevlerini, direnişleri, baskıya karşı ayakta kalabilmek için üzerlerine döktükleri yağlıboyalara ateşleyip bugün hile Diyarbakır Cezaevi'nin üzerinden görülebilen alevlerle kendilerini yakanları anlatmayacağım. Bu kitapta insanların cezaevlerinde bile yaşayabildiklerini anlatacağım.

Cop seslerine, acılarına karşı atılan kaba kabalıkları, insanı insan eden öğelerin nasıl yitirilmediğini anlatacağım. TUTUKLUYMUŞUK'ta. Bir ara düşündüm kitabın adı yoksa "RACİLEŞTİREMEDİKLERİMİZDENMİSİNİZ?", ya da "ROBOTLAŞTIRAMADIKLARIMIZDAN MİSİNİZ?" mı olsun diye.

12 Eylülde cezaevlerini cehenneme çevirme politikasına Albay Raci Tetik vurmuştu damgasını. Amaç, insanları insanlıklarından bıkıtırıp robotlaştırmaktı. Ancak insanlar; yönetimin tüm çabasına karşı yine birer insan olarak yemekten, içmekten, gülmekten, şaka yapmaktan hoşlanan, düşünen, üreten birer insan olarak çıktılar cezaevlerinden ve Raci Tetikler başaramadılar.

Kitaba bir önsöz yazılsın istemiştım. Yaşamlarının çok önemli bölümlerini cezaevlerinde geçiren birçok dosttan biri yazabilir diye düşünmüştüm. Bu arada Levend Yılmaz dostum da kapağın hemen içine Nazım'ın bir şiirinden bir kaç dizeyi koymamı salık vermişti. Kitabın yayınındaki tüm yükü taşıyan Levend Yılmaz aslında belki de bu kitabın fikir babası. O, yıllar öncesi Dostlar Tiyatrosu'nun oynadığı Sabotaj Davası'nı yazdırmış olmasaydı belki ben de olaylara ve elinizde tuttuğunuz kitaba böylesine yaklaşamayacaktım.

Levend'i dinleyip birkaç dize ile değil, kitabın gerçek önsözünün ünlü ozanımız ve bizlerin yargılandığı maddelerden yargılanıp yıllarca bizlerin yattığı koğuşlardaki ranzalarda ömür tüketen Nazım Hikmet'in bir şiirinin olması gerektiğine karar verdim. Bu kitabın önsözü şöyle:

HAPİSTE YATACAK OLANA BAZI ÖĞÜTLER

Dünyadan, memleketinden, insandan

umudun kesik değil diye

ipe çekilmeyip de

atılırsan içeriye,

yatarsan on yıl onbeş yıl

daha da yatacağından başka.

sallansaydım ipin ucunda

bir bayrak gibi keşke

demiyeceksin

yaşamakta ayak direyeceksin.

Belki bahtiyarlık değildir artık

boynunun borcudur fakat.

düşmana inat

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

bir gün fazla yaşamak.

İçerde bir tarafınla yapayalnız kalabilirsin
 kuyunun dibindeki taş gibi.
 fakat öbür tarafın
 öylesine karışmalı ki dünyanın kalabalığına
 sen ürpermelisin içerde
 dışarda kırk günlük yerde yaprak kımıldasa.

İçerde mektup beklemek
 yanık türküler söylemek bir de
 bir de gözünü tavana dikip sabahlamak
 tatlıdır ama tehlikelidir.

Tıraştan tıraşa yüzüne hak
 unut yaşını
 koru kendini bittin
 bir de bahar akşamlarından
 bir de ekmeği
 son lokmasına dek yemeyi
 bir de ağız dolusu gülmeyi unutma hiçbir zaman

Bir de kimbilir
 sevdiğin kadın seni sevmez olur
 ufak bir iş deme
 yemyeşil bir dal kırılmış gibi gelir
 içerdeki adama.

İçerde güllü, bahçeyi düşünmek fena
 dağları deryaları düşünmek iyi
 durup dinlenmeden okumayı yazmayı
 bir de dokumacılığı tavsiye ederim sana
 bir de ayna dökmeyi.

Yani içerde on yıl, onbeş yıl
 daha da fazla hattâ
 geçirilmez değil,
 geçirilir
 kararmasın yeter ki
 sol memenin altındaki cevahir.

MAMAK'TA YAYINLANAN GAZETE

Mamak yönetiminin en büyük sorunu aynı davadan yargılanan sanıkların birbirleriyle haberleşmeleri idi. Ellerinden gelse Mamak'a gelen herkesi ayrı bir hücrede yaşatırlardı ya, öylesine çok insan vardı ki bu arzularını gerçekleştirmelerine olanak yoktu. Ancak yine de ellerindeki olanaklarla haberleşmeyi en aza indirmeye çalışıyorlardı. Koğuşları havalandırmaya tek tek çıkartılırlar, havalandırmaya penceresi bakan koğuşlarda yaşayanlar, diğer koğuşlardakiler havalandırmadayken kesinlikle pencereye yaklaştırılmazlardı. Birbirine bakan koğuşların pencerelerinin önüne nöbetçi dikilmişti başlarda. Ancak nöbetçilere yeterince güvenememiş olacaklar ki bir süre sonra bu pencerelerdeki camlar çıkartılıp çelik saçlarla kapatıldı.

Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nin müdürü Albay Raci Tetik ve emrindekiler dışarıdan neredeyse kuş bile uçurmayacaklardı. Ziyaretçiler zaten sadece çamaşır getirebiliyordu. Raci yönetimi bu çamaşırları bile didik didik arardı. Dikiş yerleri sökülür, kol ve yakaların kat yerlerine bir şey konup konmadığı araştırılırdı. Ayakkabıların topukları çıkartılır, içeriye bir "tehlikeli yayının" girmesi engellenmiş olurdu. Bir süre sonra ayakkabı almaktan tümüyle vazgeçtiler. Herhangi bir nedenle cezaevinden çıkanlar giderken ve dönerlerken neredeyse külotları bile çıkartılıp aranılıyordu. Her men her bahane ile koğuşlar basılıp yapılan aramalarda yatakların şilteleri bile yırtılıp içindekiler dökülür her şey lime lime edilirdi. Hoş işin gerçeği bu aramalar sırasında arayanlar da ne aradıklarını bilmezlerdi ya...

Yöneticiler akıllarına gelen her önlemi almalarına karşın yine de tutukluların haberleşmesini önleyemediler. Mahkemelerden dönüşlerde, duruşmalar sırasında, dayak yeme pahasına fısıldaşarak haber alıp verdiler. Önceden örgütlenen ziyaretçiler de aynı saatte ziyarete gelerek, koğuşlardan çıkıp yan yana dizilerek ziyaretçi bekleyen tutuklulara fısıldaşabilme olanağı sağarlardı...

Kuşkusuz sadece bunlarla kalınmadı. Nasıl Raci dışarıdan içeriye kuş uçurtmamak için; çeşitli önlemler almak için, gecesini gündüzüne kattıysa,

içerdekiler de dışarıdan haber alabilmek için ellerinden geleni yaptılar. İçerdekilerin avantajları önemli bir geleneğe sahip olmalarıydı. Ve bu gelenek uluslararası bir dayanışmayla elde edilmekteydi. Uluslararası kavganın tarihi yıllarca süren güçlükler sonucu yazılabiliyordu. Ve bu gelenekler Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde basılan bildirilerin bile Mamak'ta yataktan yatağa, elden ele, koğuştan koğuşa dolaşıp gizlice okunmasını sağladı. Hem de faşistlerin hemen her şeyi "ispiyonlamalarına" karşın...

Parti'nin Merkez Komitesi bildirileri sokuldu zaman zaman içeriye. Bildiriler elden ele dolaştırıldı. Aynı blokta olmak kaydıyla koğuştan koğuştan arasında bile bu iletişim sağlandı.

Hatta bunca baskı altındaki Mamak'ta gazete bile çıkartıldı. Dışarıdaki pek çok olayın haber olarak verildiği, yorumlarının yapıldığı bir gazete. Elle yazılan ve tek nüsha olan bu gazete elden ele, koğuştan koğuşa dolaştı. Hoş sadece tek bir davanın sanıkları ile ilgili oldu bu gazete ama eminim ki diğer davaların sanıkları da başka nice yayınlar çıkarabilmişlerdir Mamak'ta... Bu tek nüsha gazete tam yakalanmak üzereydi ki yakılarak ortadan kaldırıldı.

Hep düşünürüm. Keşke saklayabilseydik. Ve şimdi götürüp Raci'ye armağan etseydik. Disiplininin armağanı olarak... Mamak'ta bile yaşanabildiğini bir kez daha göstermek için...

Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün işkencehanesi DAL'da da vardı haberleşme. Hücrelerle ilgili anılarını aktaranlar zaman zaman bu konuya değindiler. O nedenle burada detayla girmeyeceğim.

Hücrelerdeki radyatörleri vurarak yerlerinde durduklarını haber verirdi bazıları. Tuvalete çıkartılırken fısıldaşılabilirdi zaman zaman.

Ancak benim gibi hücrede tek başına tutulanların bu olanağı yoktu. Bizler tek tek çıkarılırdık tuvalete de. O yüzden aynı anda DAL'da bulunduğumuz kimseleri bilemezdik. Sanırım akşamları yapılan yoklama sırasında duyma olanağımız olurdu isimleri.

Hücrelerin kapısında küçük bir mazgal deliği bulunurdu. Bu deliğin açılması da pek hayra alamet değildi. Seni dışarı çağırmak için açarlardı genellikle. Önce "Arkanı dön" diye bağırlar, gürültüyle açtıkları kapıdan girip, ite kaka gözlerinizi bağlarlardı.

Bir sabah aniden açılmıştı hücremin mazgal deliği ve bir el içeriye birkaç tane sigara atmıştı. Sigara içmiyordum. Orada da, nedense hiç arama gereksinimi de duymamıştım. Ama o sigaralar sanki birer çikolataydı o an.

Beni ne denli mutlu ettiğini anlatmam çok güç.

Zaman zaman kadın arkadaşları hücrelerin bulunduğu koridorda temiz-

lik yapmak için çıkartırlardı. Sonradan öğrendiğim kadarıyla bu arkadaşlar fırsat buldukça hücrelerdekilerle haberleşme olanağı sağlarlarmış bu sayede.

Bir kez de Çağatay Anadol'la karşılaştım. Sanırım işim bitmiş ve Mamak'a gitme günlerim gelmişti. Yukarı kata parmak izi alınması için çıkartılıyordum. Nedense aynı anda Çağatay da çıkarılıyordu. Çağatay'ı Sosyalist Gençlik Örgütü döneminden tanırdım. Sonra hiç karşılaşmamıştık. DAL'a gelinceye kadar. DAL'da ilk karşılaştırdığım kişiydi. Uzunca süre aynı koridor-da birbirinden ayrı hücrelerde kaldığımız halde bir daha hiç yan yana gelmemiştik.

DAL'daki işkencecilerin en çok yüklendikleri insandı Çağatay. Sözünü ettiğim yukarı kata çıkartılırkenki karşılaşmamızda birkaç kelime fısıldayıp mahkeme aşamasında dik durmaktan, partiyi savunmaktan başka çaremiz olmadığını söylemişti. Parti yönetiminden gelen talimat bizi ister istemez farklı davranmaya itti.

COPSAVARLAR

Mamak... Ankara'nın ilçelerinden biri. Yüz binlerce emekçinin yaşadığı bir gecekondu semti. Ama siyasal yaşamımızda Mamak ne yazık ki bu yönüyle değil de cezaeviyle ünlü. Mamak Askeri Ceza ve Tutukeviyle. A Bloklarıyla, B Bloklarıyla C, D, E Bloklarıyla...

Sanırım hiçbir kitap daha ilk kelimesinden başlayarak okurundan dilekte bulunmaz. Ama izin vererseniz bu kez bir ufak değişiklik yapalım. Sizden elinizdeki kitabı okumaya başlamadan önce rahat bir koltuğa oturmanızı, gözlerinizi yumup tavana dikmenizi ve bizimle birlikte Mamak'a, Mamak'taki ünlü cezaevine doğru hayal denizine dalmanızı rica edelim...

Şimdi hangar gibi bir koğuştasınız. Çevrenizde belki yüz, belki daha da kalabalık bir insan grubu beklemekte. Sayım saati yaklaşmış, ya da koğuş kapısındaki nöbetçi asker "sayım geliyor" diye bağırması... Çevrenizdekilerin yüzü; sabah akşam yaşadıkları, artık kanıksadıkları bir olay olmasına karşın yine de gergin. Koğuşun ortasında yönünüz kapıya doğru dönük olarak dörder kişilik sıralar halinde diziliyorsunuz. Biraz sonra Nöbetçi subay, Başgardiyen çavuş ve gardiyen askerler içeri doluşacaklar. Koğuş kıdemlisi, Başgardiyen çavuşa kısa bir tekmi verecek ve ardından "istikamet sayım yeri marş" komutunu verecek. Sonra bir yandan yerinizde sayarak zıplar-ken ve koşma sıranızın gelmesini beklerken, bir yandan da daha önceden öğretilen sıra ile "Ne mutlu Türküm diyene", "Vatan sana canım feda", "Her Türk asker doğar" gibi tekerlemeleri koğuşla uyum içinde, ama avazınız çıktığı kadar yüksek sesle bağırıp tekrarlamaya başlayacaksınız...

Kuşkusuz pek çok Amerikan kovboy filmi seyretmişsinizdir. Hani o filmlerde kovboylar güttükleri sürülerdeki hayvanları yönlendirmek için gırtlaklarından acayip sesler çıkararak, ürkütücü bir tonda "hooo", "hüüü" filan diye bağırırlar ya, tıpkı öyle bir ses yığını arasına daleceksiniz koğuştan dışarıya. Haa tabii koşarken tempolu olmayı ve başınızı tavana dikmeyi de unutmak yok... Hiçbir olağanüstülük olmadan başınız tavanda labirent gibi

yerlerde koşmayı denemiş miydiniz? Öneririz denemeyiniz. Önünüze bakamazsınız, sağınıza solunuza bakamazsınız. Labirentte başınız havada avazınız çıktığı kadar bağıarak temponuzu bozmadan koşarken sağınızda solunuzda biraz önce sözünü ettiğimiz uğultular, tonunu yükselterek devam edecek, bu arada da çevrenizde sıralanmış askerler sürekli cop sallayacaklardır. Copların hedefi de kuşkusuz sizsiniz.

Ulaştığınız sayım yeri olan havalandırmada eğer o gün “yıkım” dedikleri “toplulu dayak” yoksa, yani sayım “normal koşullarda” yapılacaksa, Başgardıyan çavuşun “sağdan say” komutu ile sayım başlar. Sıranın en başında yer alan koğuşun kıdemlisi “bir” diye bağıır, yanındakiler de sıra ile sayıyı birer yükselterek sürdürürler sayımı. Yapacağınız iş, sıra size geldiğinde sağınızda duranın söylediği rakamın bir yukarısını söyleyip dizlerinizin üzerine çökmek ve başınızı önünüze doğru eğmektir. Sayım devam ederken Başgardıyan çavuş veya yanındaki erlerden biri söylediğiniz numarayı söylememişse o gün için sizin açınızdan sorun bitmeye yüz tutmuş demektir. Yok numaranız söylenmişse ayakta kalıp gökyüzünü seyretmeye devam edeceksiniz. Sonra sizin gibi numarası söylenenlerle birlikte karşı duvara gidip yüzünüz duvara dönük sıralanacaksınız. Sayım bittikten sonra yine Başgardıyan çavuşun komutu ile, ya İstiklal Marşı’nın on kıtasından birini hep birlikte bağıarak tekrarlayacaksınız, ya da Onuncu Yıl Marşı’nın veya Gençliğe Hitabe’nin, Atatürk’ün Orduya Mesajı’nın... Bu saydıklarımızdan birini okurken de teklerseniz, Çavuş veya yanındakilerden biri sesinizin yeterince çıkmadığına karar verirlerse siz de kendinizi doğruca sayım sırasında duvarın dibine dizilenlerin yanında bulursunuz. Duvar dibine dizilenler yine verilecek bir komutla iki ellerini açarak cop yemeye hazır hale getirecekler ve ardından da karşılarına çıkan erin tüm gücüyle salladığı coptan avuçlarının içine inenlerle akşam nasiplerini alacaklardır. Tüm bunları geçip sayımı “kazasız-belasız” atlatmışsanız, biraz önce gelirken geçtiğiniz cop sağanağı altındaki labirentten, yine aynı tempo ile koğuşlarınıza dönersiniz.

İnsan rahat koltuğunda -hayalinde bile olsa- böylesi bir yerde, saniyenin binde biri bir zaman dilimi için bile yaşamak istemez her halde. Ama her kötü durumun yaşanacak bir yönü de bulunur. Gelin isterseniz biraz da sayımın cop yağmuru karşısında Mamaklıların buldukları çözüm yollarını görelim...

Her gün sabah, akşam iki öğün Mamak’ta sayım olduğundan ve de sayım dışında da türlü nedenlerle Mamaklılar asker coplarıyla karşı karşıya bulunduklarından bazı önlemler bulmak zorundaydılar. Bu önlemler belli başlı iki gruptu. Bunlardan ilki, sesiniz çıkmadığı, şaşırdığınız veya o gün

bir askerin hoşuna gitmediğiniz için avuçlarınıza yiyeceğiniz üçer dörder copa karşı alınacak önlemdi. Buradaki asıl önemli nokta cop karşısında elin durumuydu. Bir kere, asker copu var gücüyle savurduğunda kesinlikle elinizi sağa veya sola kaçırmayacaktınız. Copun boşa gitmesi askeri daha fazla canavarlaştırıp azgınlaştırması bir yana, sağa veya sola çekme anında copun elinizin bir yanına inmesiyle ortaya çıkacak sakatlık ta önemli bir sorun yaratabilirdi. Bu nedenle cop askerlerin istediği gibi avucunuzun tam ortasına oturmaliydi. Biraz deneyli askerle, tutuklu cop vurma ve cop yeme konusunda karşılıklı hüner gösterisinde bile bulunurlardı. Asker ne denli usta olduğunu, vurduğu copun acısıyla eğilip bükülmeniz sonucu sizi “yarmultmakla” gösterirken, siz de küçük bazı hilelerle askerin bu umudunu kursağında bırakabilirdiniz. Örneğin cop tam avucunuzun ortasına inerken elinizi hafifçe aşağı veya yukarı doğru oynattığınızda cop avucunuza istenilen güçte oturamayacak, şiddet azalacaktı. Burada zamanlama çok önemliydi. Eğer asker elinizi oynattığınızı hissederse acısını çıkarmak isteyeceğinden ufak kurnazlığınız pahaliya malolabilirdi, bu yüzden cop tam avucunuza inerken ve kesinlikle hissettirmeden avucunuzu tercihen hafifçe aşağı doğru oynatacaktınız. Bu tabii zamanla kazanılacak bir maharetti. Kazanmak için de epey bir cop yemeniz gerekiyordu.

Bir diğer önlem de -ve asıl önemlisi- labirentte koşarken savrulan coplara karşı alınacak olandı. Elinize inecek olan copu kimin vurduğunu, el hareketlerini filan görmeniz mümkündü. Oysa iyice loşlaştırılmış bir labirentte sağınıza solunuza yerleştirilmiş, nereden ne zaman çıkacağını bilmediğiniz cop yağmurunun vücudunuzun herhangi bir yerine inmesine karşı o anda alabileceğiniz hiçbir önlem bulunmamaktaydı. İşin kötüsü burada hem copları yiyip hem de temponuzu bozmadan yolunuza yeni coplar yemeğe doğru büyük bir kararlılıkla devam etmek zorundaydınız. Ele inen copun acısı copu yediğiniz sırada kendini size duyurduğu ve sonradan etkisini pek fazla hissettirmediği halde, yol boyunca belinize, bacaklarınıza veya kalçanıza inenlerin acısı kendisini epey uzun süre duyurmaya devam edecekti.

Kuşkusuz her zorun bir kolayı bulunduğu gibi Mamaklılar bu zor durumun da bir çözümünü bulmakta gecikmediler. Bu soruna karşı alcıkları önlem diğerine karşı alınandan hem daha kolay hem de daha etkiliydi. Çözüm “copsavarlar”dı.

Uçaqsavarlar kadar etkili olan bu savunma aracı pantolonunuzun altına saracağınız havlulardan ibaretti. Belinizi, barkınızı da elden geldiğince beslemeniz ve savrulan copların etkisini azaltmanız alının tek önlemci. Hoş bu önlemi alınca sayıma kilonuz hayli artmış olarak çıkacaktınız, koşmanız bi-

raz güçleşecek, savrulan copların gıcıklığını sandığınız yerlerden korunmak amacıyla kalçanızı gövdenizi kıvrak hareketlerle koruma olanağınız azalacak ama yine de artık coplar değdiği yeri yakmayacak, ayrıca da copun değdiği yerden çıkacak olan “lop-lüp” sesleri de sizin eğlenmeniz olacaktı.

Copu, copsavarı anlatınca Adem Tosun’u anmadan geçmek kuşkusuz söz konusu bile olamaz. Çünkü Mamaklıları gerçekten büyük bir beladan kurtaran “copsavar”ların “mucidi” Adem Tosun’dur. Ağır vücudu nedeniyle askerlerin iştahını kabartıp labirent boyu en fazla copu yiyenlerden biri olduğundan Adem önceleri pantolonunun içine eşofman giyerek “copsavar” yolunda ilk adımı attı. Ardından da daha etkili çözüme doğru hızla formüller geliştirip eşofmanın içini de havlularla doldurdu. Zaten yediği coplar vücudunda “pof-püf” sesleri çıkarıyordu, copsavarını kuşandıktan sonra pek bir şey değişmedi. Ama Adem’in buluşundan sonra koğuştakilerin sayım sırasında kiloları epey artmaya başladı.

Bu önlemin tek kusuru sabah sayımlarında daha dikkatli hazırlanmak ve abartılı önlem almamak zorunluluğuydu. Gündüz gözüyle insanlar o denli şişmanlayamazlardı ne de olsa...

Sanırım Mamak yönetimini çıldırtan bir başka grup da askerler ne kadar cop sallarlarsa sallasınlar aldırmayanlardı. Bir kısım tutuklu bir direniş yöntemi olarak sayımda ne denli zorlanırlarsa zorlansınlar seslerini yükseltmemekte kararlıydılar. Onlar hemen her sayımda gardiyanları çileden çıkarırcasına davranırlar, ne kadar coplanırlarsa coplansınlar seslerini yükseltmezlerdi. Her sayımın gediklileriydi onlar.

Bir ara bu gedikliler arasına istemeden ben de katılmıştım. Gerçekten istemeden. Yani bir direniş göstermiyordum. Sesimi de elden geldiğince yüksek tutuyordum ama ne yaparsam yapayım her sayımda dayak yemek için karşı duvara dizilenler arasında yer alıyordum. Bu durum epey bir süre devam etti. Zaman zaman gardiyanları değiştirmek için yeni askerler gelirlerdi. Bunlardan bazıları da çavuşlardı. Yeni gelen çavuşlardan biri her sayımda yanı başımda duruyor, ayakta kalmam için numaram okununca, o sırtıma dokunup “sen otur” diyordu. Ben de oturuyordum. Bir süre sonra numaram okunmaz olmuştu. Bu çavuşun beni koruması koğuştaki gırgır konusu haline gelmişti. “Anlaşılan Parti sana koruma gönderdi” diyordu arkadaşlar... O çavuş sonradan kaybolup gitti. Gardiyan olarak kalmadı neden-se...

AŞIRI UÇLAR TEMİZLENİYOR

Ülkemizde siyasal terminolojiye nereden girdiyse giren şu ünlü “aşırı” lafı var ya, belki hiçbir ülkede bizimki kadar da sık kullanılmıyordur. 12 Mart’ın da 12 Eylül’ün de resmi sözcülerinin dillerinden düşürmedikleri bu sözcük kamuoyunca öylesine benimsendi ki, içeridekiler bile kendileri için kullanır olmuşlardı.. Hoş onların “aşırı”sı önemli ölçüde kendileri ile ilgili yaptıkları espriydi ya olsun.

Mamak’takilere göre banyoya gitmek “aşırı uçların” temizlenmesiydi. Bu o kadar kolay bir iş değildi. Banyo Mamak için gerçek bir olaydı. Aşırı uçlar arada bir de olsa temizlenip, aşırılıklarından sıyrılma olanağına kavuşabiliyorlardı.

İki yatakta üç kişi, dört kişi yatmak neyse de, cezaevindeki tutuklu sayısının hayli artması sonucu zaten çok küçük olan banyodan yararlanma olanağını da çok azaltması açısından büyük önem taşımaktaydı. Tabii işin içine bir de sık sık Raci’nin cezalandırmak amacıyla koyduğu banyo yasakları da girince, aşırı uçlar için temizlik Mamak’ta gerçek bir sorun haline gelmekteydi. Tek çözüm yolu da soğuk su ile yapılabilen banyolardı. Bunun için bazı tuvaletler iptal edilip banyo yapılmıştı.

Koğuşlardaki yoğun kalabalık yüzünden soğuk su ile banyo yapabilmek bile önemli ölçüde sıra bekleme işiydi. Bu iş için özel görevlileri olurdu koğuşların. İşin güç yanı aynı koğuşta faşistlerle solcuların bir arada bulunması ancak kimsenin kimseye selam bile vermemesiydi. Gerçekten aynı koğuşta iki ayrı koğuştaymış gibi yaşamak başarılmaktaydı. Mamak yönetimi “Karıştır-Barıştır” yöntemi uygulamakta böylece sorunu çözeceğini sanmaktaydı. Amaç kuşkusuz bu kadar iyi niyetli değildi. Böylece koğuşları içinden de denetleme olanağı buluyordu.

Koğuşlarda sorunların çözümü için bazı pratik çözümler bulunmuştu. Örneğin kıdemli bizdense yardımcısı onlardan olurdu. Genel sorunlar bu iki kıdemli tarafından çözülürdü. İki tarafın yemekçileri yemek, banyocuları banyo, çaycılarını çay sorununu çözerlerdi.

Banyo günleri sıranın hangi tarafta olduğu, ne zaman başlayıp ne zaman biteceği, kaç dakika banyoda kalınacağını hep bu banyo sorumluları belirlerdi. Bu konuda alınan kararlar da son derece disiplinli bir biçimde uygulanırdı.

B blokta kalan tutuklular, herhangi bir aksilik olmazsa 15 günde bir koğuş sırasıyla banyoya gitme olanağına sahip olurlardı. B blok, Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nin en eski binasıydı. Yapımı, söylentilere göre 27 Mayıs öncesine gitmekteydi. Talat Aydemir ve Harbiyeliler de burada yatmışlardı. Bu nedenle küçük de olsa bir banyoya sahipti. Hoş daha sonra yaptırılan A blokta sıcak su koğuşlara verildiğinden bu blokta banyo sorunu hemen hemen tümüyle çözüme kavuşturulmuştu...

B bloğun banyosu 30 kadar kabinden oluşmaktaydı. Banyoda kalma süresi kısıtlı olduğundan herkes hazırlığını koğuştaki tamamlayıp, yanlarına birer havlu ve temiz çamaşır alıp banyonun yolunu tutarlardı. Nedense koğuştan çıkıp, tekrar dönene kadar cop yenilmeyen tek yolculuk da banyoya yapılan yolculuktu.

Banyoya gidişte sıranın önünü almak da son derece önemli bir sorundu. Çünkü önde gidenler duşlar arasında suyun önce gelip en son bittiği kabinleri kapma şansına sahip olurlardı. Diğerleri yani suyun genellikle göz açıp kapayıncaya kadar akar gibi yapıp sonradan vazgeçtiği kabinlere duşenler genellikle "kuru temizleme" ile yetinmek zorundaydılar. Bunlar başlarından ikinci bir tas suyu dökemezler, başlarına sürdükleri sabunu yan koğuşlardan rica ile aldıkları su ile akıtmaya uğraşırlardı. Bu tür kabinlerin oranı diğerlerinin çok üzerinde olduğundan da banyo süresince "ilk kabinlerin suyunu hemen açmayalım arkadaşlar", "bir tas su alabilir miyim?", "senin kabinde su akıyor mu", "sabunlu kaldım, biraz su alayım" gibisinden sesler yükselirdi.

Haftanın belli günleri sıra ile sıcak su alabildikleri için banyo sorununu önemli ölçüde çözen A bloktakiler gibi, C blokların bazı bölümleri de bu konuda hayli şanslıydılar. Ama C blokların asıl büyük bölümü banyo konusunda Mamak'ın belki de en şanssız tutuklularıydı. Babaların kaldığı koğuşlarda yatanlar, Babalar tarafından yaptırılan banyolardan, banyo sobalarından yararlanarak sorunlarını çözerlerken, bu olanakları bulunmayanlar temizlenebilmek için ayda bir ya da iki kez cezaevi araçlarına doldurulup Tümen Hamamı'na götürülürlerdi. Hoş Raci Tetik o şanslı koğuşlarda kalanları da ilk fırsatta diğer koğuşlara nakledip yerlerine askerleri doldurmaktaydı ya, olsun, bir süre için de olsa Mamak'ın asırları da Babaların nimetlerinden yararlanıyorlardı.

Tümen hamamına gidileceği sabahtan haber verildiğinde gerçek bir bayram havası esmeye başladılar koğuşlarda. Hemen hazırlıklara başlanır, temiz çamaşırlar ve sabunlar hazırlanırdı. Adı hamamdı gidilecek yerin ama orada da tıpkı B bloktaki sorunlarla karşılaşıldığından, her şey önceden hazırlanır, arabalara sanki banyoya giriliyormuşçasına, havlulara sarılarak binilirdi. Hamamda da bazı kurnalarda su çok bol ve sıcak akarken bazılarında ya ip gibi ince bir biçimde sızar ya da hiç akmazdı. Bu nedenle orada da ilk iş daha önceden bilinen bu kurnaların bulunduğu yöreye tüm hızla gidebilmektir. Büyük bir hevesle beklenen ve on-onbeş dakikalığına kavuşulan banyoda insanın başına sürdüğü sabunu temizlerken suların kesilmesi tam anlamıyla bir “eşek şakası” olurdu, ama Raci’ den de başkasını beklemek biraz hayalcilik olurdu zaten.

Anlaşılabileceği gibi, tüm dayanışmaya, tüm çabalara karşın Mamaklı aşırı uçlar genellikle kuru temizleme yöntemiyle temizlik sorunlarını çözmek zorunda kalıyorlardı. Daha sonradan dinlediğim kadarıyla eski tip cezaevlerinin pek çoğunda da hâlâ banyo sorunu çözüme kavuşturulmamış durumda. Son kaldığım Haymana’ da da durum üç aşağı beş yukarı hükümlülerin yaratıcılıklarıyla çözülebilmekteydi. Tuvaletten bozma bir banyosu vardı Haymana’nın. Hatta bu banyoda bir de banyo kazanı bile bulunmaktaydı. Ama su yoktu Haymana’da da. Yaz aylarında tüm yaşam kaplıcalara dönük olduğundan Cezaevinin su gereksinimi de ancak bahçeye kadar gelebilen suyun hortumla içeri aktarılmasıyla karşılanmaktaydı. Bu yüzden banyo kazanı da aylarca cezaevinin en büyük süs eşyası olarak banyonun bir köşesinde saklanmaktan öte bir işe yaramıyordu.

Ama yine de Haymana’da sıcak su gereksinimini karşılamak için elektrikten yararlanılıyordu. Bir tahta parçası üzerine sarılan rezistans teli naylon bidonun içine sarkıtılınca bidonun içindeki su kısa sürede kaynamaya başlıyor, böylece hem banyo için hem de bulaşıklar için kullanılıyordu. Bu tür tehlikeli eşyaların yapılması ve bulundurulması görünüşte yasaktı ama bilmekteydi ki sorunun başka türlü çözümü yoktu. Sadece içerdekilere dikkatli olmalarını önermekten başka bir şey yapmıyorlardı. Hava sıcakken naylon bidonda ısıtılan suyla banyo yapmak büyük sorun olmuyordu. Siyasi koğuştaki herkes haftada üç, dört kez banyo yapabilmekteydi. Pazar günleri görüş olduğundan Cumartesileri mutlaka herkes banyo yapardı.

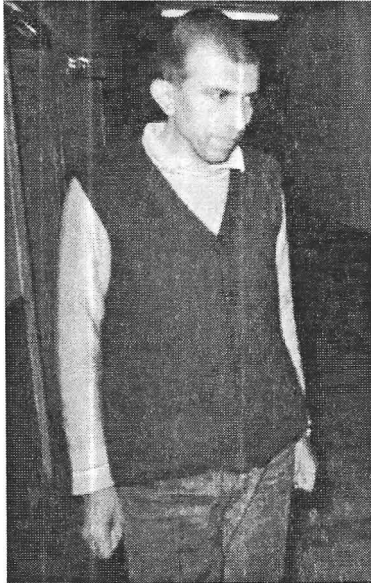
Ama Haymana’nın ünlü soğukları başlayınca iş değişmekteydi kuşkusuz. Banyo buz gibi soğuktan ve kazakla bile içeride durmak hayli güç bir iş olmaktaydı. Burada soyunup yıkanmak ise hayli beceri istemekteydi. Soğukta yıkanmaya alışık olanların bile zorlandığı bu ünlü banyoda sürekli sinü-

zitten şikâyetçi olan Engin Akon sorunu önce vücudunu yıkayıp sonra başını yıkamakla çözmüştü. Benim yöntemim ise biraz daha değişikti. Ben banyoya girince, önce çamaşırlarımı çıkarmadan başımı eğip yıkıyor, kurularayıp yün beremi başıma geçiriyordum, sonra soyunup vücudumu sabunluyordum. Böylece de sık sık hastalanma tehlikesinin önüne geçmiş oluyordum...

Ne dersiniz? Mamak gibi özel tip cezaevlerinde de, Haymana gibi artık miadını çoktan doldurmuş ilçe cezaevlerinde de yöneticilerin temizlik sorunuyla öylesine yakından ilgilenmemelerinin nedeni “aşırı uçları kestirme yoldan dışarıda temizlemek” tutkusundan mı kaynaklanıyor?

Birkaç kez söz ettim sanırım. Mamak'ı hem 12 Mart'ta, hem 12 Eylül'de tanıyanlardanım. Hoş 12 Mart'taki konukluğum kısa sayılabilirdi. 6 ay kadar kalmıştım. Hem sonradan B blok olarak adlandırılan bölümde, hem de o zamanlar 2. blok denilen barakalarda.

İşin gerçeği o dönemde benim kaldığım Mamak'la –sonradan çok değişikliğini hep anlattılar- 12 Eylül Mamak'ını karşılaştırmak söz konusu bile olmazdı. O dönem Mamak toplama kampından çok bir yatılı okul yatakhanesi gibiydi. Bu nedenle banyo ile ilgili herhangi bir sorun hatırlamıyorum.

Mamak'ta
(Fotoğraf Yaşar Uçar)

TAHLİYE GÜNÜ SAYMAK

“Tahliye” cezaevlerinin belki de en sihirli sözcüğü... İster tutuklu, ister hükümlü için olsun hiç değişmez. Kişi daha cezaevi kapısından içeri girer girmez bu sözcüğün esrarlı etkisi altına girerir. Herkes kapıdan içeri girer girmez, ne zaman nasıl çıkacaklarının hesabını yapmaya, çıkış saatini beklemeye başlar. Cezaevinden dışarı çıkmanın adıdır tahliye.

Daha tutuklanıp da cezaevinden içeri adımını atar atmaz kişinin ilk yaptığı işlerden biri “tutuklama kararına itiraz”dır. Eli kalem tutan, bu gibi konulara akli eren hükümlü veya tutuklu kâğıda kaleme yapışıp yeni gelen için bir itiraz dilekçesi yazar. Bu bir kuraldır. Cezaevine giren, hangi suçtan girerse girsin mutlaka bir kez tutuklulukla ilgili kararın kaldırılması yönünde dilekçesini hazırlayıp savcılığa verir. Bir haftadır bu dilekçeyi vermenin süresi. Ve ilk “gün sayma”da bu dilekçenin verilmesiyle başlar. Kendisi inanmasa bile “ya kabul edilirse” duygusu, tutukluyu sarıverir. Bu dilekçelerin yanıtı genellikle olumsuzdur. Her yüz kişiden en az 95'inin dilekçesine hakimler “olumsuz” yanıt verirler. Ama olsun. Beklemek, gelecek yanıt kadar önemlidir cezaevindeki için...

Tahliyeye kavuşmak için tutuklular ayrı, hükümlüler ayrı gün sayarlar. Tutuklular eğer mahkemeleri başlamamışsa, ayda bir yapılacak dosya incelemesini beklerler. Her dosya incelemesi yeni bir umuttur çünkü. Ya da her duruşmaya yeni bir umutla giderler. Duruşma gününü beklemek böyle bir umudu beklemektir neredeyse...

Hükümlü için tahliye günü çok somuttur. O hakkındaki hüküm kesilir kesilmez hangi gün tahliye olacağını da öğrenmiş olur. Yatacağı süre yılları tutsa da “o” günü umutla bekler hükümlü. “O” güne kavuşmak için daha ne kadar yatacağını, kaç günü, kaç ayı kaldığını bilir. Hatta yıllar, aylar önemli değildir. Gündür önemli olan hükümlü için. Çok ağır cezalara çarptırılmış olanlar bile sayarlar günlerini teker teker. Akşam sayımı olup da gardiyanlar kapıları kapatınca bir gün daha bitmiştir. Sabah olunca yaşanacak

gün genellikle hiç sayılmaz, o sabah gelmiştir ya, artık bitmiş de kabul edilir. Bazıları işi daha da kestirmeye götürürler, ay başlayınca, o ay, yıl başlayınca o yılı saymamak bir tür moraldir hükümlü için.

Yozgat Cezaevinde yatan tek kadın siyasi hükümlü Sevinç Öztaş'ın koğu arkadaşısı "ağır mahkum" Elif için de günler, aylar çabuk geçer de yıllar geçmek bilmez bir türlü... Yılları bir türlü bitmeyen bu ağır mahkumların kulakları her an radyodadır, gözleri ise televizyonda... Sivil cezaevlerinde genellikle haberler sadece bir af sözcüğü, bir infaz düzenlemesi lafını duy-mak için dinlenir. Gazetelerdeki haberlerin de sadece afla, infazla ilgili olanları okunur. Çünkü kendilerini en yakından ilgilendiren haber odur. Haymana'ya gazete geldiğinde "bir haber var mı?" sorusunun anlamı afla, infazdaki indirimle ilgili bir haberin olup olmadığıdır...

Cezalar konusundaki her türlü gelişme mahkum için bir umut ışığı ya-kar. Onları ilgilendirsin ilgilendirmesin, ceza konusundaki duydukları her haberle umutlanırlar. Bu tür haberleri kendi çıkarları doğrultusunda yorum-larlar. Farklı yorum yapanlara kızarlar, sanki o yorumu yapanlar, yasanın onlar çıkarına hazırlanmasını istemeyenlerdir. Yasayı yapandan çok, yasa ile ilgili olumsuz yorum yapanlar düşmanlarıdır af umudu içinde kıvranan mahkumların...

İşin gerçeği; içerideki için af, bir an önce cezaevi kapısının insanların önünde açılması bir umut ışığıdır, ama en çok da adli mahkumlar için. On-ların hemen tümü af yaşar, af solurlar, af yer, af içerler günler boyu. Siyasi-ler için durum biraz daha değişiktir. Onlar da istemez mi bir an önce dışa-rı çıkmayı? İsterler kuşkusuz. Ama onların bir farkı vardır diğerlerinden, ne olup ne olmayacağım, ne olabilip, ne olamayacağını bildiklerinden umutla-rını kof hayallerle doldurmazlar. Onları umutlandıran haberler biraz daha somut olanlardır, biraz daha ayağı yere basanlardır.

Afla infazla ilgili kof haberlerin genel adı da "gaz"dır. Hoş cezaevindeki için hemen her türlü haberle ilgili gaz yaratmak olasıdır, ama genel olarak hükümlülerin gazı af ya da infaz indirimi, tutuklularınki tahliyedir. Hüküm-lüye gaz ya gazete haberleriyle, ya dost ahbap ziyaretleriyle gelir. Tutuklu-larınkinin kaynağı ise genellikle avukatlarıdır. Ailelerinden de gelir bazı ba-zı. Ama yine de güçlü kaynak avukatlardır. Ama adı üzerinde gazdır veri-len. Bir süre sonra uçup gidecek ve yerine gene gerçek kalacaktır. Ancak, ne denli inandırıcılıktan uzak da olsa gaz bir süre idare eder içeridekini. "Umut fukaranın ekmeğidir" derler ya, işte öyle. İçerideki de umut eder, "ya doğruysa" der. Ve bekler.

ması bile cezaevindeki için yaşanması bir duygudur. Bir tattır. Gaz olduğu bilinir ama yine de yaşanır cezaevinde o tat..

Haymana ile Mamak kuşkusuz her konuda olduğu gibi tahliye konusunda, “gaz verme” konusunda bile birbirlerinden oldukça önemli ölçülerde farklıydılar da, 12 Mart Mamak’ı ile 12 Eylül Mamak’ı bile farklıydı; kuşkusuz verilen gazlar yapılan espriler de 12 Eylül Mamak’ına göre diğerlerinde daha yaratıcı olurdu. 12 Mart’ ta Mamak’ta bir dostumuz vardı. Mühendis odası yöneticilerindendi bu dostumuz. O da diğer pek çoğu gibi 12 Mart ve 12 Eylül’den de nasibini alanlardandı. 12 Mart günlerinde en büyük tutkusunu, bir an önce mahkemede kendisi hakkındaki tahliye kararının okunmasıydı. Havalandırmalar 12 Mart Mamak’ında olağanüstü özgür olduğundan hareketlerimizde de rahattık. Sıra ile koluna girerdik bu dostun ve biraz tur attıktan sonra, mahkemelerde hakimlerin her duruşmadan sonra okudukları ara kararlarından birine başlardık kulağına doğru eğilip: “Gereği, görüşülüp, düşünüldü” Kararın en ince ayrıntısına kadar her bölümünden alıntılar yapıp, en son maddede yer alan tahliyeler faslında işi iyice ballandırdıktan sonra tahliye olacakların isimlerini sayarken o arkadaşımızın ismini de bu saydıklarımızın arasına katıverirdik. Kararı hakim okumuşçasına kendi yaptığımız şakadan duyduğumuz karşılıklı keyifle de hemen ‘koğuşa dönüp karşılıklı “tahliye çaylarımızı” içerdik. “Tahliye çayı” tahliye olanın ardından koğuşun keyifle içtiği “gidenin son armağanı”ydı.

Yine 12 Mart’ta bir başka arkadaşımız da -bir grup tutuklunun umutla beklediği gibi- 9 Martçılarının duruma bir gün hakim olacakları günü iple çekerdi. Mamak’ın üzerinden geçen her uçak “hah işte demedim mi, bir gün gelecekler ve bizi kurtaracaklar” diye ayağa fırlatırdı bu dostumuzu. Günler geçti ama bu dostumuzu o seslerini umutla dinlediği uçaklar bir türlü kurtaramadı. Her uçak sesi koğuştakilerin gırgırına yol açsa da O yine de umudunu yitirmedi, ta ki bir gün çıktığı mahkemede hakimnin kararları arasına O’nun tahliyesini de ekleyene dek...

12 Eylül’de ise tahliye, çıkan için bir coşku, çıkanın yakını tutuklular için bir umut; “sıra bana da geliyor” umuduydu. Ama bir başka bölüm için ise “komaya girme” nedeni. Cezaevlerinin bir başka deyimidir “tahliye komasına girmek” İçerdekilerin her şeyden elini ayağını çekip tümüyle kendi içine kapanması karşılığında kullanılır. Umudu olan ve o duruşmada tahliye olmayı bekleyen bazı tutuklular için duruşmaya yakın günler, koma günleri haline gelir. Tutuklu genellikle yatağın-~~dan~~ çıkmaz, mahkemenin günlerini, hatta saatlerini saymaya, her an dışarıya yaşamaya başlar. Duruşmaya çıktığında tahliye olabilirse ne âlâ, ama tahliye olamazsa bu kez, bir süre de

duruşma sonrası koması başlardı. Komaya giren tutukluya genellikle yaklaşılmazdı. O gerçekten çekilmez bir adam haline gelirdi, ama kısa sürerdi bu durum. Hele içerdeki günler uzamışsa...

İçerdekilerin genel olarak komaya girdikleri bir diğer olay da görüş günleridir. Görüş günü, tıpkı mahkeme günü gibi, tahliye günü gibi büyük bir hevesle beklenir. Hemen tüm cezaevi, görüş günlerinde erkenden kalkıp, hazırlanırlar. Temiz giysilerini giyerler, eğer sivil cezaevindeyseler bir gece öncesinden banyo yaparlar, traş olurlar. Hatta Mamak'ta görüş günü sabah sayımlarında dayak bile atılmaz. İdarenin de görüş sabahı kıyağıdır belki içerdekilere. Beklemek bir komadır, beklediğinin gelmemesi bir koma, beklenenin gelip gitmesi bir başka komadır. İşin ilginç ziyaretçisi gelmeyecek olsa da içerdeki sanki gelecekmiş gibi bir duyguyla yaşar, bu belki de bir paylaşım duygusudur, geleninkini paylaşmak, o coşkuyu birlikte yaşamak duygusu. Gelenin getirdiği haberleri birlikte yorumlamak duygusu...

Beklediği halde görüşçüsü gelmeyen, ya da görüşçüsü gittikten sonra yatağına uzanıp battaniyesini veya yorganını başına çeken tutuklu ya da hükümlü bilinir ki görüş komasına girmiştir. O yatağına başını koyduğu anda çıkıp gitmiştir cezaevinden. Dışarıda yaşıyordur bir süre için bile olsa. Görüşten dönüştü, ya da görüşçülerin uğurlanmasının ardından yakılan sigaranın tadı da bir başkadır, bu sigara kullanmayanlar için bile öyledir...

Mamak'ta 12 Eylül günlerinde tahliyelerin diğer tutukluları etkilemesi de her blokta farklıydı. A ve B blokta kalanlar için tahliye gerçek bir olaydı. Bu bloklarda tahliye öyle her an yaşanan bir durum değildi çünkü. Koca koca koşullarda bile bir tek tahliye vermek için bazen bir aydan fazla zaman beklenildiği olurdu. C veya D bloklarda kalanlar için ise durum epey farklıydı. Bu bloklarda akşam bir sürü insanın geldiği, sabaha ise pek çoğunun geri gittiği olurdu. Bu durum nedeniyle içerde kalanlar zaman zaman gelip gidenleri tanımazlardı bile. Bu nedenle de C bloktakiler tahliyeye ne denli alışksalar, B veya A'dakiler öylesine yabancıydılar. B blokta tanıdığım bir genç vardı. Koma veya tahliye koması denilince hemen akla gelen, sadece benim tarafımdan değil, sanırım onunla birlikte yatan herkes tarafından unutulması olanaksız bir genç. Belki beklediğinden uzun süre yattığından olacak, kendisi hemen her duruşmasına yeni bir tahliye umudu ile çıkar ve her duruşmaclan sonra da komalık bir halde dönerdi koşuşa. Ama bu genç işi öylesine ileri götürmüştü ki, artık koşuştan kim tahliye olursa olsun, O hemen komaya girmeye başlamıştı. Tüm koşuşun gırgır konusuydu, genç dostumunun komalık durumu. Bir gün, hiç beklemediği bir gün, aniden tahliye oluverdi. Sevinemedi bile. Öylesine çok beklemişti ki tahliye olmayı...

Koma öykülerini bir yana bırakıp, yeniden tahliyelere dönelim. Cezaevlerinin en tatlı öykülerine... Mahkemeye çıkıp tahliye olmak güzeldir de, hiç beklenilmediği anda gelen tahliyelerin tadına gerçekten doyum olmaz. Ya, yapılan bir dosya incelemesi sonucu mahkeme kırk yılda bir de olsa aniden tahliye kararı vermiştir. Hiç beklenilmezken koğuşun mazgal deliğinden bağırarak askerin sesi koğuşu bir anda ana-baba gününe çevirir. Herkesin yüreğini sıcak bir hava sarar. Tabii gidenin Mamak'tan çıkıp evine gittiği haberi gelene kadar. Çünkü bu tür tahliyelerde daha kapıdan çıkarken polislin yeniden alması 12 Eylül Mamak'ının alışılmış olayları arasındaydı.

Yargıtay'ın verdiği tahliye kararları da jet tahliyelerdir. İçerdeklinin karar gününü bildiği ama tümüyle dışında geliştiği için sonucu umutla mı umutsuz mu bekleyeceğini bilmeden beklediği kararlar. Bir akşam sayım öncesi veya sonrası gelip de "hadi hazırlan" dediler mi, bilinir ki telgrafla bildirilmiştir tutuklunun tahliyesi...

Hükümlüler içinse tahliye gün saymaktır. Gününü saymak... Gün saymanın belki en zevkli yanı "plakalara düşülmesidir" Hükümlü cezaevine geldiğinde eline bir "Müddetname" verilir. Bu Müddetnamede daha önce ne kadar yattığı, bundan sonra ne kadar yatacağı, infazdan yararlanacağı süre filan her türlü detay yazılıdır. Tahliye olacağı gün de kuşkusuz. Hükümlü için ilk günler, ilk aylar "daha ne kadar var?" sorusunun yanıtı "daha çok var" şeklindedir. Ama O da bilir ki 460 günü vardır, 500 günü vardır, için için saymaktadır çünkü... Yatacağı sürenin yarısına kadar bu böyle gider. Ne zaman ki yatacağı süreyi yarılayıp, ikinci yarıyı yaşamaya başlamıştır, işte o zaman açıktan açığa tahliyeyi bekleme dönemine girmiş demektir... Artık "ne kadar kalıcı" sorusuna ya "yarıladık", ya da "şu kadar günüm kaldı" şeklinde yanıt vermeye başlar. Bu, yarıdan sonraki sürenin uzunluğuna bağlıdır kuşkusuz. Ve bir gün gelir 81 güne düşer -ben yatarken 67 idi- Son 81 günü saymak plakaları saymaktır. Artık her günün bir ili vardır. 67 Zonguldak'tı. Zonguldak'tan yola çıkıp her gün bir il'e uğranır. Plakalara gelince artık gün sayısı unutulur. Soruların yanıtı illerdir. "Manisa'dayım, Siirt'teyim" yanıtı verilir soranlara. Haymana gibi bazı cezaevlerinde plaka saymanın gelenekleri de vardır. Hükümlü hangi ildeyse koğuşunda kalan ya da cezaevindekilerden o il doğumlular konuk ederler O hükümlüyü. Konuk nasıl ağırlandırsa öyle içten ağırlarlar ev sahipleri. Sıra bir gün onlara da gelecektir...

Haymana'da siyasi koğuşta yerleştirilen bir başka gelenek de takvim yapraklarının "tahliyeciyi" verilmesiydi. Koğuşun tahliyeye en yakın mahkumu "tahliyecidir" Duyarlı asılı takvimin yaprakları her akşam, tahliyeciden sonra, tahliyeye en yakın mahkum tarafından kopartılıp O'na getirilir.

Takvim yaprakları kesinlikle başka kimse tarafından kopartılamaz, alınmaz. Yoksa koğuş suçudur işlenen. O ayrıcalık tahliyecindir.

Mamak'ta, tahliye olanın ardından birer sigara fazladan dağıtılır sadece. Bazen yıllarca birlikte yattığı arkadaşlarına şöyle gönül rahatlığı içinde ve daya bile zaman bulamayabilir tahliye olan. Apar topar alınıp varsa bir başka koğuşa, yoksa kafeslerden birine götürülür ve orada "Mamak Toplama Kampı"ndan çıkacağı saati beklemeye başlar. Tahliye olmuş olmamış, bu saatlerde hiçbir şey değişmez tutuklu için. Askerler sanki son zevklerini çıkarmak için "bizi unutma" dercesine coplarını yine çalıştırır... Tahliye olan tutuklunun en büyük heyecanı ise kapıdan çıkınca eve mi, askere mi, yoksa yeniden emniyete mi götürüleceğini bilmemesidir. Bu sorunun yanıtını ancak kapıdan çıktıktan sonra alacaktır.

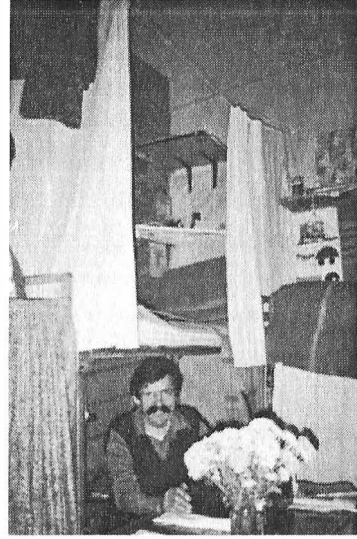
Haymana'da ise tahliyeden bir gece öncesi ayrı bir zevktir. Bir törendir tahliye olmak... Mahkum daha önceden aldırıldığı şekeri, lokumu ya da çikolatayı bir tepsinin üzerine yerleştirir. Maddi durumuna göre ya yabancı ya da yerli sigara ve kolonya da alınıp hazırlanır. Akşam sayımından, hatta yemeğinden sonra, gardiyanlara kapılar açtırılıp tahliyecisi yanında bir iki yakın arkadaşıyla birlikte koğuşları teker teker dolaşıp içerdekilerle vedalaşır, onlara tatlı bir şeyle, sigara ikram eder, bir gün sıranın onlara da gelmesini diler. Bu tören, bir anlamda, vedasıdır bir süre dünyasını paylaştığı insanlara... Hemen her tahliyecisi bir daha dönmek niyetiyle çıkar gider. Ama bazıları vardır ki meslekleri gereği bu tür vedalaşmalara alışmışlardır. Onlar bu defalık veda etmektedirler, kendileri de veda ettikleri de bilirler ki yakında yeniden birlikte olacaklardır. Ama yine de veda töreni tatlı bir törendir.

Tahliye sabahını beklemek belki de en uzun bekleme süresidir içerdekisinin. Tahliye öncesi kıvranıp, idareyi sıkıştırıp işlemlerini bir an önce bitirmeye çabalayan hükümlü için en uzun gecedir tahliye gününün gecesi. Zaten uykusuz geçen gecenin sonunda sabah erkenden fırlayıp kalkar yataktan. Sabah erkenden hazırdır. Denk yapmıştır yatağını, valizini hazırlamıştır. Koğuştakilerin kalkmasını bekler. Gardiyanların kendisini çağırmasını bekler.

Arkadaşlarının şakaları arasında yapılan kahvaltıdan sonra başta koğuş arkadaşları olmak üzere tüm yakınları cezaevinin çıkış kapısının önüne dizilirler iki yanlı. Tahliyecisi teker teker ellerini sıkıp kucaklayıp, öpüşüp bir kez daha vedalaşır içeride kalacaklarla. Kapı açılıp özgürlüğe adım atarken arkasında kalanların alkış sesleri kalır kulağında mahkumun... Artık o dışarıdadır. Özgürdür... Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

Genellikle yatak yorgan gibi eşyalar bırakılmaz içerde. O eşyaların hü-

kümlüyü yeniden içeriye çağıracağı inancı vardır. Sadece giysiler bırakılır. Gereksinimi olanlara. Ben ranzamı ve çalışma masamı bırakmıştım. Benim biran önce tahliye olmamı bekleyen Arif Şare'ye. Arif'ten daha fazla Tuna bekliyordu benim tahliyemi. Benim ranzam koğuşun tam köşebaşındaydı çünkü. Arif'in kızı ben çıkar çıkmaz babasının oraya yerleşeceğini biliyordu.

Haymana'da önemli ayrıcalığım
ranzam ve çalışma masam.

2 NİSAN DİRENİŞİ

Tutuklanmamızın üzerinden 8 ayı aşkın süre tamamlanmış ve sonunda duruşmalara çıkarılmaya başlamıştık. Mamak'taki bir sürü yasaktan biri de mahkemelerde Mamak'taki uygulamalarla ilgili herhangi bir şey söylemekti. Oysa Mamak'taki günlerimizin çok önemli bir bölümünde belki de "DAL"ı bile arayacak şekilde yaşıyorduk. Raci Tetik yönetimi, mahkemeye giderken, duruşma salonunda ve dönüşte bile elinden geldiğince terör yaşıtıyordu.

Duruşma sırasında sorgu sırası gelen her arkadaşımız Duruşma Hakimi Halis Başal ne kadar dinlemezse dinlemesin, anlattıklarımızı zapta geçirtmezse geçirtmesin sorgusunun başında önce Mamak'taki ve DAL'daki yaşamı anlatmaya başlıyordu. Raci Tetik ve görevli subaylar ise duruşmalar sırasında ya kapının önünde duruyorlar, ya da salonda oraya buraya gidip gelerek bizleri baskı altında tutmaya çalışıyorlardı. TKP ana davası da diğer büyük davalar gibi haftada birkaç gün yapılmaktaydı.

2 Nisan 1982 Cuma sabahı öncesi koğuşlarımızdan sıralar halinde mahkeme salonuna götürülürken askerlerin istediği biçimde bağıra çağıra "Vatan sana canım feda", "Her Türk asker doğar" "Ne mutlu Türküm diyene" vs gibi belgileri söylememeyi mırıldanmayı kararlaştırdık. Başımızdaki subayın tüm çabalarına karşın da kararımızı uyguladık. Sorgu sırası gelen Halim Akar başta olmak üzere, arkadaşlarımız önce Mamak'taki ve DAL'daki uygulamaları anlatmakta direnince, Halis Başal bir bahane ile duruşmayı başka bir güne bıraktı... Biz de geldiğimiz gibi askerlerin tekrarlamamızı istediği belgileri mırıltılar halinde tekrarlayarak koğuşlarımıza döndük...

Her zaman olduğu gibi C blokların kapısında üzerlerimiz aranıp bileklerimizdeki kelepçeler çözüldükten sonra içeriye alındık. Yemeklerimizi yiyecektik. Ancak "TKP davası sanıkları dışarı" diye bağırılmaya başlanınca kendimizi blokların küçük bahçelerinde bulduk. Burada sıralara girdik. Bir Başçavuş elindeki kağıttan isimlerimizi okuyarak bizleri ayrı gruplar halin-

de toplamaya başladı. Bu sırada cezaevi arabası da C/4 bloktaki arkadaşlarımızı alıp sıra ile C/3, C/2, C/1 ve bizim kaldığımız C bloka gelmeye başladı...

Başçavuşlar bizleri gruplara ayırıp cezaevi arabalarına yerleştirip bir kısmımızı A, bir kısmımızı B bloğa doğru yola çıkarırlarken Raci Tetik de tel örgülerle çevrili blokların dışarısında dolaşıp, zevkten gerçekten dört köşe olmuş bir halde bizleri süzmekteydi. Cezaevi arabasında konuşmamız yastaktı ama herkes duyduklarını birbirine fısıldamaya başlamıştı bile. C blok-tan alınmış kimimiz B, kimimiz A bloğa verilmiştik. Bu bir cezalandırmaydı. Çünkü C bloklar, A ve B'ye göre o günlerde hayli rahat sayılabilecek yerlerdi. Ve bizler TKP duruşması başlamadan önce alınıp, davadaki çoğunluğumuzun bulunduğu C bloklara yerleştirilmiştik.

Cezaevi arabası benim de aralarında olduğum bir grup arkadaşı A bloğa götürdü. Geri kalanlar da B bloğa gittiler. A bloğun girişindeki iki kafese doldurulduk. Başımızdaki asker de hemen bizleri eğitime başlattı. Kafeste tek sıra halinde dizilmiştik. Verilen komutlara göre bağıra çağıra marşlar, belgiler söylüyorduk. Bir tek adım atmak olanağı bulunmadığından da yürür gibi yerlerimizde hareket etmekte dizlerimizi karnımıza kadar yükseltmekteydik. Tabii eğitimin asıl amacı kısa sürede kendini gösterdi. Kimimiz bacaklarımızı yeterince karnımıza doğru çekmediğimiz, kimimiz marşı veya belgiyi iyi söylemediğimiz gerekçesiyle cop yemeye başladık. Bu durum tam iki gün sürdü. Yemek saatleri gelince kafeslerin kenarlarına konulmuş olan battaniyeleri alıp yere seriyor, karmakarışık biçimde yemeklerimizi yiyor ve yeniden eğitime başlıyorduk. Geceleri de uyumak yoktu. Biz iyi eğitilmemiş askerler olduğumuzdan, gece gündüz çalışıp Raci'nin keyfince kişiler olmak için getirilmiştik zaten buraya...

Onlar bizi dövmek için canla başla çalışırlarken biz de kısa sürede durumu kendimize uydurmaktan geri kalmamıştık. İşin cıvımasına ilk olarak yine bir asker neden olmuştu. Bizim kafesteki arkadaşlarımızdan biri Nevzat Şenol'du. Nevzat tutuklanmazdan bir süre önce televizyonda yayınlanan köylü programlarından birini sunmaktaydı. Sesi ve canlandığı tip nedeniyle o günlerde hayli popülerdi. Kafesin dışındaki askerlerden biri O'nu görür görmez tanıyıp "Sen Kadın Ana programındaki sunucu değil misin?" diye sordu. Nevzat da o olduğunu söyleyince, hemen çevresindeki diğer askerleri çağırarak nöbetçi kendisini nasıl tanıdığını anlatmak ve bundan biraz da kendisine övünç payı çıkarmak için Nevzat'a o programda olduğu gibi konuşmasını emretti. Nevzat'ta programdan bir bölümü onlara tekrarlamaya başladı.

Sonra uzun süre, askerler gelip Nevzat'ı televizyondaki gibi konuşturma-

ya başladılar. Nevzat epeyce süre bizim dayak yememizi, kendisini tanıyan asker sayesinde önlemişti... Bir gün bu asker bir yandan ellerimize cop salarken, bir yandan da Nevzat'a "Ulan Nevzat, Kadın Ana'daki muhtar ne zalimdi" deyiverdi. Eğitim yapan arkadaşlar gülmek için kendilerini zor tutular.

Nevzat'la başlayan yumuşak ortamı kısa sürede benimsedik. İşin gırgırına başvurmazsak burası yaşanır gibi değildi çünkü. Bir yandan arkamız askerlere dönük eğitim yapıyor, bir yandan da hem durumumuzla, hem askerlerin durumuyla fısıldaşarak gırgır geçiyorduk. Adem Tosun da bizimle birlikte aynı kafesteydi. Tosun'un büyük özelliklerinden biri daha kafasını yastığa yaklaştırırken uyumaya başlamasıydı. Tombulca vücuduyla hemen her koşulda uyurdu.

Ve Adem uykuya olan düşkünlüğünü kafeste de göstermekten geri kalmadı. Gece olmuş ancak uyumamıza izin verilmemişti. Eğitim devam ediyor, bizler çeşitli marşlar ya da belgileri bağıra çağıra söylüyor, coplanıyorduk. Bir ara duvara en yakın sıradaki Adem Tosun' un hem bacaklarını karnına doğru çekip marşlar mırıldanırken bir yandan da uyumaya başladığını görüverdik. Herkes askerlere çaktırmadan birbirlerine Adem'in uyurken yaptığı eğitimi göstererek eğlenmeye başlamıştı bile...

İki günlük eğitimden sonra yine arabalara bindirilip koğuşlarımıza götürüldük. Giderken de koğuşlarda kalmamamız, eşyalarımızı hemen hazırlayıp dışarı çıkmamız istendi. Mahkemedeki disiplinsizliğimiz nedeniyle artık A ve B Bloklara dağıtılacaktık. Ancak koğuşlarımıza girdikten kısa süre sonra bunun blöf olduğunu gördük. Bizlerden birer dilekçe istenmekteydi. Onların istediği gibi değil de, kendi düşündüğümüz gibi birer dilekçe hazırlayıp idareye verdik. 2 Nisan direnişi ve onu izleyen günler Mamak tarihine yarı şaka yarı ciddi bir biçimde yazılmıştı. Tabii Adem'in ve Nevzat'ın anısı ayrı bir olay olarak kalacaktı belleklerimizde...

CEZAEVLERİNDE İCATLAR VE BULUŞLAR

Cezaevleri insanların Amerika'yı yeniden keşfettikleri, ilk çağları yeniden yaşadıkları "encler" toprak parçalarındandır. Hele bunlar bir de Mamak gibi, Metris gibi, Diyarbakır gibi özel baskıların uygulanması için hazırlanmış yerlerse...

Siz yaşamınız boyunca cam bardaktan çay içmeyi hiç özlediniz mi? Sıcak suyla yıkanmayı ya da yumurta yemeyi arzulaadınız mı hiç? Kuşkusuz hayır. Normal yaşamda olmaz böyle şeyler, kimsenin aklına bile gelmez basit bir yumurta yemenin suç teşkil edebileceğini, insanların cam denilen ve günlük yaşamımızın sıradan bir parçası olan maddeye özlem duyacağını.

Mamak'ta da diğerlerinde de normal olaylardır oysa bu saydıklarımız. Hatta sivil cezaevlerinde bile insanlar dışarıdaki sıradan pek çok şeyin özlemi ile yaşarlar. Bu nedenle de her gün yeni bir buluş yapmak, Amerika'yı yeni baştan keşfetmek, ateşi yeniden bulmak zorundadır içerdekiler. Her türlü sorunlarını çözebilmek için yeni yeni şeyler yaratabilmeli ve yaşayabilmelidirler. Yaşayabilmeleri için, insanlıklarını sürdürebilmeleri için gereklidir bunlar.

Örneğin Mamak'ta verilen asker karavanası benzeri yemeklerin tekdüzelikliğini ortadan kaldırıp biraz lezzet katabilmek için tutukevi koşullarına uygun en yaratıcı buluş çeşitli tatlılardır, nohut yemeğinden yapılan humustur, turşudur ve çok sık olmasa da şaraptır. Humus gibi, tatlı gibi yemeklerin yapılmasının riski öyle fazla değildir. Gardiyan askerler görseler bile bu tür yemeklere fazla tepkileri olmaz. Ama turşu ve asıl önemlisi şarap iyice gizlenmeli ve kesinlikle askerlerin görmemesi sağlanmalıdır. Oysa her sabah ve akşam herhangi bir tünel kazılmasını önlemek için gardiyan askerler ellerinde koskocaman kalaslarla hemen her yeri, ranzaların altını bile vurarak ararlar. Ne zaman yapılacağı bilinmeyen, ancak yatakların giyeceklerin ve yiyecek dolaplarının bile lime lime edildiği genel aramalarda bu durum çok daha ayrıntılı yapılır. Ama şu da bir gerçektir ki, hangi tür cezaevi olursa ol-

sun, ne tür baskı uygulanırsa uygulansın, içerdekilerin mutlaka bir “zulalar” bulunur. Kolay kolay aranıp bulunamayacak yerlerdir bu zulalar. İçerdekilerin namusu gibidir zulasının yerini saklamak. Ve Mamak bile onca aramaya karşın zulalarla doludur.

Mamak Tatlısı Mamaklıların belki de tek lüksüydü. Yılbaşılarda, 10 Eylülde, 7 Kasımlarda, 1 Mayıs ve 1 Eylülde yapılan kutlamalar sırasında Mamak Tatlıları yapılır, limonata eşliğinde keyifle yenirdi.

Mamak Tatlısı adı verilen tatlı, süt, kakaolu bisküvi, şeker, etimek ve mevsimine göre bulunan meyveden yapılırdı. Orada yenildiği zaman çok lezzetli olmasına karşın bu tatlı dışarıda aynı tadı bir türlü vermedi nedense. Ama bize gene de meraklıları için Mamak Tatlısının yapılışını burada da anlatalım. Hoş nasıl olsa önümüzdeki dönem Mamak'ta kalacaklara eskilerden bir bölümü de eşlik edeceğinden ustalık onlardan yenilere aktarılacaktır ya olsun...

Bir kabın içine boşaltılacak olan süte, şeker katılarak karıştırılır. Kakaolu bisküviler bu sütün içine konur tahta bir kaşıkla iyice ezilerek hamur haline getirilir. Bu arada yoğurtları yenip tatlı için saklanmış olan plastik yoğurt kapları alınır. Kaç kişilik tatlı yapılacaksa o kadar kaba gereksinim vardır. Sütün bir bölümü bir başka kaba konur. Etimekler bu süte batırılıp biraz ıslatıldıktan sonra plastik kaba teker teker konur. Her etimekin üzerine de krema olarak diğer süt kabındaki kakaolu bisküvilerden alınarak yayılır. Bu işlem yoğurt kapları dolana kadar devam eder. Eğer meyve varsa meyve, yoksa ceviz içi de eklenince tatlı yapılmış ve servise hazır hale gelmiş demektir.

Bu anlattığımın dışında da Mamak Tatlıları vardır. Örneğin şekerli sütün içinde hamur hale getirilmiş olan kakaolu bisküvilerin içine sert bir türdeki bisküvilerin kırıkları doldurulur, bir miktar da margarin katılır sonra katılaşmaya kadar yoğrulur. Bu yoğurma sırasında elde bulunan meyvelerin de katılması tatlıya ayrı bir lezzet verir. Hazırlanan tatlı bir süre soğuk bir yerde bekletilip sertleştirildikten sonra kesilerek servise hazır hale getirilir. Humusun nohut yemeğinden arta kalan nohutlardan yapıldığını biliyoruz ancak nasıl yapıldığını öğrenemedim. Turşu dışarıdan başka amaçlar için alınılan plastik bidonlarda kurulurdu. Turşu yapımında şeker ve üzüm, sirke yerine kullanılırdı. Fakat bunun da nasıl yapıldığını bilmiyorum. Aslında şarap, turşu, humus gibi uzmanlık isteyen işler bu konuda yeteneği olan arkadaşlar tarafından yapıldığından, hele şarap yapımında özel bir gizlilik gerektiğinden tatlıda olduğu gibi yaygın bir katılımla üretim yapılmazdı.

Mamak'ta A blokta belli günlerde sıcak su verildiğinden, C blok soba ile ısıtıldığından bu bloklarda sıcak su pek büyük bir sorun teşkil etmezdi. Oy-

sa B blokta kalanların sıcak su elde etmeleri ya özel yeteneklerine bağlıydı ya da onbeş günde bir gittikleri banyoda görürlerdi sıcak suyu. B bloktakiler için tek olanak iki parça telle bir küçük çay kaşığıydı. Bu yöntem sadece Mamak B blokta değil hemen tüm cezaevlerinde de birbirine yakın biçimde kullanılmaktaydı. Elektrik prizine sokulmuş olan iki tel parçasının arasına yerleştirilen çay kaşığı mahkumlar için önemli bir ısıtıcıydı. Bu düzenek herhangi bir kabın içine doldurulmuş suya batırıldığında çok kısa sürede sıcak suya sahip olunmaktaydı. Ancak hiçbir cezaevinde bu ısıtıcıların ömrü uzun olamazdı. Zaten başta Mamak olmak üzere pek çok cezaevine metal sokmak yasaktı. Bu küçük çay kaşıkları için de geçerli bir kuraldı. Hemen her aramada, aramayı yapanlar sanki elleriyle koymuş gibi ısıtıcıları gelip bulurlardı. Tabii aradan bir süre geçtikten sonra eski ısıtıcılarını kaybeden mahkumlar bir yenisini yaparlardı.

Çay tüm yaşantımızda son derece önemli bir yere sahip içkilerden biri. İş cezaevi olunca çayın önemi çok daha artıyor. Pek çok kişi özel yaşamında olmadığı kadar çay tutkunu olabiliyor, hatta tam anlamıyla bir “çaykolik” olup çıkabiliyor. Hatta Mamak’ta ortak yaşamının ortaya çıkardığı ekonomik zorluklar nedeniyle çay alımında yapılacak kısıntılar büyük gürültülere yol açabiliirdi. Cezaevindeki çaykolikler “çayımızı, sigaramızı kesmeyin, biz ek gıda istemiyoruz” diye ortalığı ayağa kaldırırlardı. Evet, Haymana gibi sivil cezaevlerinde de 12 Mart Mamak’ında da çay önemli sorun yaratmazdı. Bu yerlerde isteyen istediği kadar çay içebilme olanağına sahipti. Ama 12 Eylül Mamak’ında işler hiç de kolay değildi. Çay koşullara cezaevi yönetimi tarafından sınırlı olarak verilirdi. Bu denli çay düşkünlüğü sonucu olarak da cezaevinde idarenin verdiği çay dışında çay yapabilmek kuşkusuz büyük önem taşırdı. İdarenin verdiği çayın posası çaydanlıkla birlikte geri verilmez, bunlar bir yolla elde edilmiş olan tenekelerde saklanırdı. Özel yollarla kaynatılan sularla da “çaykolikler” için koğuştan yeniden çay demlenirdi.

Mamak’ın çay öyküleri Mamaklılar için belki oldukça ilginçtir. Koğuşların çok ilerisinden gelen “çay” sesi hemen hareketlenme yaratır, koğuş çaycısı derhal kapıda mevzilenir, büyük bir arzu ile çay saatinin, gelmesini bekleyenler de bir an önce çayın bardaklarına boşalmasını beklerlerdi. Çay Mamak’ta plastik bardaklarda içilirdi. O nedenle de Mamak’ın en büyük tutkusunu dışarı çıkıldığında cam bardakta çay içmekti. Herhangi bir nedenle cezaevinden dışarı çıkanlar ne yapıp edip cam bardakta çay içmenin yollarını ararlardı. Hastaneye ya da herhangi bir dava nedeniyle sivil adliyeye gidenlere dönüşlerinde sorulan ilk ve tek soru cam bardakta çay içip içmedikleridir olurdu.

12 Eylül döneminin çay öyküleri anlatmakla bitmez ama, bu konudaki en ilginçlerinden biri Nokta Dergisi'nde yayınlandı. Bu ilginç anıyı dergiyi okuyamamış olanlar için aynen aktarıyorum:

"(Nasıl çay pişirdiler bunlar ulan! Çay yok, ocak yok, nasıl becerdiler çay demlemeyi...)

Gölcük Güllübabçe Askeri Cezaevi Komutanı Mustafa Yüzbaşı'nın sesi hapisbanenin taş duvarını çınlatıyordu. Bağışmaların hemen ardından idamlıkların bulunduğu hücreler aranmış, ama çay demlemeye yarayan (suç aletleri) bulunamamıştı. Aslında her şey, idama mahkûm dört gencin kendilerine gece çay verilmesini istemeleriyle başlamıştı. İdama mahkûm edilenlere özgü psikolojiyle gece sabaha kadar bekleyen gençler, gündüz uyuyor, bu nedenle de yalnız gündüz saatlerinde verilen çayı içemiyorlardı. Koğuşlarda çay demlemek ise yasaktı. Çay, günün belli saatlerinde hapisbane mutfağında demleniyor ve kovalarla koğuşa taşınıyordu. Bu son derece insanca talep, Cezaevi Yönetimi tarafından derhal kocaman bir (bayır)la karşılanmış ve mesele burada kapanmıştı. Ta ki, günün birinde nöbetçi askerlerden birinin telaşla Mustafa Yüzbaşı'nın kapısını çalıp, (Komutanım, bunlar çay içiyorlar) diyene kadar...

Alınan (demli çay) ihbarı üzerine hapisbane birbirine girmiş ancak idamlıkların hücrelerini didik didik arayan askerler dışarı eli boş çıkmışlardı. Hükümlüler ise taleplerini bir kez daha dile getiriyorlar:

(Ya bize gece çay versinler, ya da kendimiz yaparız.)

Aramalar birbirini kovalıyor, hücredekiler ise her gece çay demlemeye devam ediyorlardı. Bir bardak çay da (bizden selam söyleyin) diyerek Mustafa Yüzbaşı'ya yollanıyordu. Yüzbaşının akıl erdiremediği (bunların suyu nasıl ısıttıklarıydı). Koridorda avaz avaz bağıyor (delireceğim yahu hadi çay, şeker buluyorlar, ama çayı nasıl demliyorlar) diyordu. Sonunda bütün cezaevine havalandırma yasaklanarak yapılan 4 saatlik aramadan sonra çayın nasıl pişirildiğine dair en ufak bir ipucu bile bulunamayınca Cezaevi İdaresi pes etmişti. Mustafa Yüzbaşı (siz bana nasıl çay yaptığınızı anlatın, ben de size istediğiniz zaman çay vereceğim) diyor ve anlaşma üzerine şeytan işi ısıtıcı Cezaevi İdaresine teslim ediliyordu. Alet iki çay kaşığı arasına konmuş bir tahta mandaldan ibaretti. Ve küçük bir kabloyla prize takılarak ısıtıcı işlevini görüyordu. Her sabah diğer hükümlüler tarafından mutfaktan çalınan bir parça çay ve şeker, havalandırma sırasında idamlıkların hücresinin penceresinden gizlice veriliyordu. Arama sırasında ise çay kaşığı ile mandal parçasından kimse şüphelenmiyordu.

Bu olaydan sonra idam mahkûmu dört gence her gece çay verildi. Ta ki

uykusuz geçen gecelerin birinin şafağında idam edilmek üzere hücrelerinden alınana dek. Ramazan Yukarıgöz, Ömer Yazgan, Mehmet Kambur, 19 Ocak 1984'te asıldılar. Arkalarında ölümü beklerken bile bayata inatla sarılınabileceğini kanıtlayan şeytan işi bir aletin muzip anısını bırakarak? (NOKTA. 20 Kasım 1988)

Cezaevlerindeki buluşlar sadece gereksinimlerin karşılanması için değildir, bazen zaman geçirmek için yapılan buluşlar da vardır. Zaman geçirmek için yapılan buluşların en ilginç belki de Türkiye İşçi Partisi yöneticilerinden Bekir Yenigün'ünküydü. Cezaevlerinde zeytin çekirdeğinden yapılan tespih revaçtadır. Başka tespih de zaten içeri alınmazdı. Zeytin çekirdeklerini delmek epey ter dökülmesine, parmakların duvara sürtmekten tahriş olmasına neden oluyordu. Yenigün zeytin çekirdeklerini delmek amacıyla tahtadan yapılmış, pedallı ayakla çalıştırılan bir torna icat etmişti. Böylece zeytin çekirdekleri hem çabuk hem de düzgün deliniyordu. Yenigün bu aletin yardımıyla çok değişik küpe ve kolyeler de yapmıştı.

Mamaklı kadınların portakal sandığından yaptıkları ve adına "Oyalı Yazma" dedikleri saz, koğuşlar arası haberleşmeyi sağlamak üzere radyatörlerin mors alfabesi ile kullanılması, yemek yapmak için yakacak olarak kullanılan beyaz sabun, hatta çiğ yumurta pişirmek amacıyla tavandaki lambadan yararlanılması hep cezaevlerindeki çeşitli gereksinimleri karşılamak için yapılan buluşlardı. Bıçak sorunu ranzaların çelik çemberleriyle çözülür, sabun ya da traş makinelerinden yapılan zarlar, ekmek ve sabundan hazırlanan satranç taşları da yasaklanan tavla oyununu içeride oynayıp satranç turnuvalarını yine içeride yapmayı sağlardı.

Sabah kahvaltılarının biraz daha iç açıcı olması için Mamak'takilerin bulunduğu bir yöntem vardı. Ekmeklerin içi çıkarılıp yağ sürüldükten sonra, aralarına ince kesilmiş peynirler konup, gazete kağıdına sarılıp kalorifer radyatörlerinin dilimleri arasına sıkıştırılarak elde edilen sandviç pek çok sandviççi dükkanının ürünlerinden bile lezzetli olurdu...

Buraya kadar anlattıklarımız genellikle 12 Eylül Mamak'ına ilişkin buluşlar oldu. 12 Mart Mamak'ı da çeşit çeşit buluşlarla doluydu kuşkusuz. Ama biri var ki, onu unutmak kesinlikle mümkün olmasa gerek.

12 Mart'ın başlarındaydı. Mamak'a komutan olarak atanan Albay M. Kemal Saldıraner yavaş yavaş durumu kendi kontrolü altına alıp cezaevindeki havayı sertleştirme çabasına girmişti. O tarihte havalandırmanın kapısı sabah sayımı alındıktan sonra açılır, akşam sayımına kadar da açık kalırdı. Bir gün, askerler havalandırmaya doluşuverdi. Arama bahanesiyle bizleri içeriye itmeye çabaladılar. Hafif bir itiş kakış oldu. Ardından da iki büyük ko-

ğuştan birine itilivermiştik. Saldıraner itiş-kakışın sorumlusu olarak gördüğünü bir iki arkadaşımızı istiyor, biz içerdekiler de vermeye yanaşmıyorduk. Kısa bir didişme sonrası koğuşun kapısının arkasına ranzaları masaları yığıdık. Böylece koğuşun dışarıyla ilişkisi kesilmişti. Saldıraner de koğuşun dış kapısını kilitletip bir de zincir vurdurmuş, bunlarla da yetinmeyip bir de nöbetçi dikmişti.

Kapının iki taraflı korumaya alınmasıyla dünyanın belki de rekorlar kitabında yer alacak en ilginç kapısını elbirliğiyle ortaya çıkarıvermiştik. Cezaevi yönetimi, olayın ilk başlarında işi pek fazla önemsememiş görünüyordu. Aslında durumun nereye varacağı başta içerdekiler tarafından da öyle ayrıntılı biçimde düşünülmemişti. Ama kapının açılmaması için getirilen yemekler alınmayınca iş fiili bir açlık grevine dönüşüvermişti. İçeride bulunan tüm gıda maddeleri toplanıp, bir grup sorumluya teslim edildi. Onlar ölçülü biçimde eldeki yiyecekleri dağıtmaya başladılar. İlk bir iki gün böyle geçti, ama iş biteceğe benzemiyordu. Mamak'ın 12 Mart döneminde 1. Koğuşu olan koğuşun pencereleri havalandırmaya bakıyordu. Aynı havalandırmaya bazı küçük koğuşların da pencereleri açılıyordu.

İş uzayıp sarpa sarmaya başlayınca hatırladığım kadarıyla, Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olan bir grup arkadaş harekete geçtiler. Önce havalandırmaya pencereleri bakan diğer koğuşlarla ilişki kuruldu. Ardından çamaşır asmak için kullanılan ipler koğuşlar arasında atılarak ilkel bir teleferik oluşturuldu. Bu teleferik, kapı iki yanlı kapalı olduğu bir hafta on gün süre içinde diğer koğuşlardan eylemin sürdüğü bizim 1. koğuşa yiyecek taşıdı. Bu yolla hem açlık grevi yapmadan, hem de idareden bir tek lokma yiyecek almadan eylem uzun süre devam edebildi. İstanbul'da Maltepe Askeri Cezaevi'nden Mahir Çayan ve arkadaşlarının firarı bizim Mamak'taki kendiliğinden başlayan eylemimizle aynı tarihe denk düşünce Ankara'da da kaçanlar olduğu telaşına kapılan yönetim o ana kadar pek fazla önemsemediği direnişi bir anda en önemli olay haline getiriverdi. Direniş de sona erdi.

Koğuş öyle bir basılmış ve aranmıştı ki... Kalorifer boruları, koğuş pencerelerindeki demirler sökülmüştü. Koğuşun içi depremden çıkmış gibiydi. Hapishane yönetiminin çektiirdiği fotoğraflar sanki koğuşu tutuklular o hale getirmiş gibi günlerce gazetelerde yayınlanmış, firar etmek için duvarların delindiği tuvalet taşlarının kırıldığı yalanı uydurulmuştu.

12 Mart Mamak'ın ünlü teleferiği. doğal olarak 12 Eylül'de hiç işe yaramadı. Çünkü 12 Eylül'de koğuşların birbirini görme olasılığı olan koğuşlarının pencereleri tümü çelik zırhlarla kapatılmıştı...

Hiç kuşkusuz cezaevlerinde daha binlerce, on binlerce buluş gerçekleştirilmiştir. Biz bu bölümü 12 Eylülcülerin belki en fazla işlerine yarayan buluşlarıyla bitirelim. Bu hepimizin bildiği bir kurşun kalemdir. Her gün eczanelerde gördüğümüz Lasonil'ler Ben-Gay'lardır. 12 Eylül Mamak'ı deyince ilk akla gelen cop olduğuna göre bu söylediklerimin ne işe yaradığını sanırım anlamışsınızdır. Sabah akşam yenilen coplar yüzünden şişen ellerin yeniden eski haline dönmesi için avuçların içine Ben-Gay'larla, Lasonil'ler sürülür, ardından kalemlele ovuşturulurdu.

ÇİÇEK HAREKATI

Hani şair Ankara'nın nesini seversin sorusunu "İstanbul'a dönmesini" diye yanıtlamış ya, aslında biraz da haksızlık etmiş bana göre. Ankara'nın özellikle baharın yaza döndüğü günleri, öylesine yaşanasıdır ki... Çok kısadır kısa olmasına ama gene de insanı, -belki Ankara bozkırında yaşamak zorunda olanları- büyüler. Ya da bana öyle gelir.

İşte Ankara'nın öylesi günlerinden birinin başladığı bir sabahıtı. Mamak'ta neyin ne zaman olacağı belli olmadığından, bu dopdolu yaşam kokan günde bile, tutuklular rutin baskılara hazır, o günü geçirmeye ve "Mamak'ta bir gün daha geçti" demeye hazırlanıyorlardı.

C blokların önlerinde küçük birer bahçecik -Tayyip'in oğlunun gemiciği gibi değil- bulunuyordu. Tutuklular bu bahçeciklerde çiçekler yetiştiriyorlardı. Bu çiçekler rengarenk güzellikleriyle Mamak'ta bile açıyorlar, Mamak'ın yaşanır hale gelmesi için ellerinden geleni yapıyorlardı... C Blokların tutukluları sabahın o doyumsuz güzelliğinde çiçeklerin renklendirdiği dünyalarına daha sevecen bir şekilde bakarak "bu gün de geçti" diyebilmenin ilk saatlerini yaşamaya başlarken, İdare binasının önünde de bir hareketlilik yaşanıyordu.

Başlarında Blok sorumlusu yüzbaşı olduğu halde, yeri göğü yırtarcasına bağırarak ve koşar adımlarla gelen askerler ani bir "harekat" başlattılar. Harekatın ilk hedefi C/C bloktu. Gerçekten harekata başlarken belki de yüzbaşı askerlere "İlk Hedefiniz C/C blok İleri" komutunu bile vermişti..

Dış bahçenin kapısı açılır açılmaz erler hep birlikte içeri saldırdılar. Hedefleri bahçeleri süsleyen minnacık çiçeklerdi. Bahçelerde günü selamlayan, rengarenk açmış, Mamak'ta bile yaşanabileceğini kanıtlayan çiçekler, önce kapkara postallarla çiğnenmeye başlandı. Sonra sabah akşam cop kavrıkları avuçlarıyla saldırdılar çiçeklere. Köklerinden söküp atmaya başladılar...

Harekat C/1, C/2, C/3 bloklarda da aynı hızıyla sürdü.

Mamak'ta Ankara'nın en yaşanası günlerinden birinde başlatılan "Çiçek

Harekatı” yarım saat içinde tamamlanmıştı. Böylece Türk Silahlı Kuvvetleri-nin şanlı tarihine bir yeni “Zafer sayfası” daha eklenmişti. Harekatı eli be-
linde zevkten dört köşe olmuş halde seyreden Blok Sorumlusu Yüzbaşı bir
yandan da mırıldanıyordu “Mamak bir tatil, bir kamp yeri değildir. Cezaevi-
dir. Eza evidir” diye...

Çiçek zaten Mamak’ta sadece C Blokların bir ayrıcalığıydı. Yoksa diğer
Bloklarda “Çiçek” sözcüğü bir anıdan başka bir şey değildi. Dışarıda bıra-
kılan güzelliklerle dolu bir anı...

Tümü kalın duvarlarla çevrili, sabah akşam baskıyı yaşayan insanlar için
tek bir yeşil dal bile, her şeye inat, yaşama bir kat daha sarılabilmek için bir
araçtı Mamak’ta. Ziyaretçilerin getirdiği bir demek çiçek, çok kısa bir süre
içinde yasaklanmıştı. Ama yüreklerinin en derinlerinde birer sap da olsa çi-
çek yetiştirebilen tutukluların yaratıcılığını da yasaklayamazlardı ya...

B blokta yaşayan gepgenç bir insan vardı. İdamdan yargılanıyordu. 6 yıl-
dan beri hep öldürdüğü öne sürülen kişiyi kendisinin öldürmediğini kanıt-
lamaya çabalıyordu. Dava sürüp gidiyor, hiçbir olumlu gelişme görünmü-
yordu. Feramuz Şah Erdem’di genç adamın adı. Kendisi gibi yüzü aşkın
genç insanla birlikte günlerini B Bloğun en büyük koğuşunda geçirmek zo-
runda bırakılmıştı. Nereden eline geçirdiğini kendisinin de keşfedemediği
bir tek fasulye tanesi buldu Feramuz bir gün. Sanki kendisini idamdan kur-
taracak bir kanıt bulmuş gibi sevindi, o fasulye tanesine.

Ve Feramuz bir yoğurt kasesinin içine doldurduğu pamukların arasına o
fasulye tanesini gömdü. Sabah akşam suladı sonra da. Her gün gözü gibi
baktı. Feramuz’un umudu sanki fasulye tanesinin yeşermesine koşut hale
geldi. Feramuz o ufak kasedeki fasulye tanesiyle yaşamaya başladı sanki.
Ve bir gün o fasulye tanesi kendisini kucaklayan pamukların arasından yu-
karı doğru kendisini gösterdi.

O küçücük fasulye tanesi sadece Feramuz’un değil neredeyse tüm ko-
ğuşun tek amacı oluverdi. Koğuşa gelen ve salata yapmakta kullanılan seb-
zelerden, meyvelerden topraklar toplanıp pamukların arasından yukarılara
doğru tırmanmaya başlayan fasulye tanesinin dibi doldurulmaya başlandı.
Ve koğuştakiler bir gün artık epey büyümüş olan fasulye tanesini koğuşun
banyosu olarak kullandıkları tuvaletin kör penceresine götürüp yerleştirdi-
ler. Fasulyenin yeşil dalı o pencerenin parmaklıklarına dolandı.

Koğuştaki yüzü aşkın insanın tek tutkusu o fasulye dalını ve dalın üze-
rinde birbiri ardına açmaya başlayan yaprakları izlemek oldu. nöbet gibi bir
şey oluştu. İnsanlar sıra ile o fasulyenin yeşil dalını beklemeye başladılar
neredeyse.

Yapraklar artık pencerenin demirlerini sarıp ortadan kaldırmışlardı ki, bir sayım

sırasında askerler onu oradan koparıp aldılar. Çiçek yetiştirmek, yeşil yetiştirmek yasaktı çünkü. Fasulyelerinin ardından günlerce yas tuttu koğuş-takiler. Sanki onlarla yaşam arasında kurulan küçük ince yeşil bir bağ koparılmıştı...

CEZAEVİNDE MEKTUP

Hani televizyonda Cumartesi veya Pazar günleri yayınlanan bir eğlence programı vardı. Şu sıralarda da yayınlanıyor mu bilmiyorum. Bu programdaki yarışmalardan biri de yarışmacılara sorulan bir kelime ile o kelimenin anlattığı “anahtar sözcüğü” bulmak.

Cezaevinde yaşayanlar, hele hele Mamak'ı tanıyanlar için sanırım böyle bir yarışma yapılsa ve “Mektup” sözcüğü soru olarak yöneltile bulacakları anahtar sözcüğü hemen “Cezaevi” olacaktır.

Milliyet Gazetesi yazarlarından Zeynep Oral'ın yıllar önce, 8 Ocak 1983 günkü gazetede “Mektup Yaz” başlığını taşıyan bir yazısı vardı. Hiç unutamam o yazıyı. Cezaevi günlerimde beni öylesine coşkulandıran, duygulandıran ikinci bir yazı var mıydı hatırlamıyorum. O günkü duygularımı öylesine güzel anlatıyordu ki...

Zeynep Oral'ın izniyle belki dikkatinizden kaçmıştır, helki de o günlerde sizlere yeterince seslenmemiştir kaygısıyla o yazıyı bir kez de buraya alıyorum.

Yazı şöyle:

“Bir haftadır 1983'ü yaşıyoruz ya, önce 1983'le ilgili bir haber

Birleşmiş Milletler 1983'ü (Haberleşme Yılı) ilan etti. Hani bir yılı (Çocuk Yılı) ilan ettiği gibi. Hani (ırkı, dini, dili, ulusu, ülkesi, sınıfı ne olursa olsun tüm çocuklar...) diye başlayan bir sürü şey sıraladıktan sonra (şu, şu, şu haklardan yararlanacaklardır) diye biten bildiriler yayınlamışlardı. Bu kez haber yılı için nasıl bir bildiri yayınlayıp habere ne gibi haklar tanıyacaklarını bilmiyorum.

Bildiriye beklerken ben bir haftalık gazete haberleri arasında dolandım. Konumuz sanat olduğuna göre, falanca sergi kapandı, filanca oyun başladı arasında bir de şöyle bir haber: (Türkiye Yazarlar Sendikası ilk kez toplu balde yargılanıyor. Yöneticileri için...)

(Haberleri iletmekten vazgeçtim, Kendiniz okuyun.)

Haber deyince... En eski haberleşme araçlarından biri mektuplaşma. Yazının bulunduğu tarihe kadar çıkabilen en eski edebiyat türlerinden biri mektup. Edebiyatı, haberi, düşünceyi, duyguyu bir potada yoğurdu mu tadına doyulamayası mektup...

Mısır firavunlarının mektupları ta İsa'dan önce 15. yüzyıla dayanıyor. Latin edebiyatında dili zehir zemberek, hem savcı, hem yargıç Çiçero'nun mektupları bugün bile okuyanı suçlamaktan geri kalmıyor. Rönesansla alınan pullanan mektup; Voltaire, Rousseau, Diderot gibi devrimcilerin elinde silah oluyor.

Türk edebiyatında da mektubun önemli bir yeri var. Namık Kemal'den Ziya Gökalp'e, Ahmet Mithat'tan Tanpınar'a... Mektup deyince mümkün mü Nazım Hikmet'in Piraye'ye, Kemal Tahir'e, Halikarnas Balıkcısı'nın Azra Erhat'a yazdığı mektupları, Can Yücel'in Müebbet Muhabbetle mahkum olduğu dönemdeki şiirleri anılmasın. Sabahattin Eyüboğlu bir mektubunda "ve mektup yaz, çabuk geçsin yaz" diyordu. Şeyh Galip 'mektup yaz, alışkanlıkların tazelen sin' diyordu. Cemal Süreya ise 'Mektup Yaz' başlıklı yazısında (zaten bu yazının başlığını ondan çaldım) şöyle diyordu

'Başkalarının yazdığı her şiir, şair kişinin adresine yeni gönderilmiş bir mektup gibidir. Dost mektubu. Hrs mektubu. Umut mektubu. Her biriyle tazelenektir şair kişi.

Ben de diyorum ki madem haber yalındayız, her haberle-ister mektup biçiminde olsun, ister olmasın- bir tartın, sinayın kendinizi, tavrınızı, tepkinizi... Tazelenirsiniz."

Gerçekten mektup cezaevinde yaşayan için ayrı bir duygudur. Ayrı bir dünyadır. Dışarıyla kurulan bir bağıdır. Gelen mektuplar bir sevgili gibi sarılır, sınımsız okşanır sevilir. Mektuplar belki ezberlenircesine defalarca okunurlar, satır satır araştırılıp, yeniden yeniden okunur. Gecelerin geç saatlerinin tek dostudur dışarıdan gelen mektuplar...

Belki de bu nedendir, Raci Tetik yönetimi mektuplara bile kurallar koymuştu. Her atılan adımın nasıl bir emri varsa, mektup yazmanın mektup almanın da Raci'ce emirleri vardı. Mektup Mamak'ta bir armağandı. Bir ödül, bir ceza yöntemi idi. Raci'nin kurallarına uymayanlara haftalarca mektup yazamama, mektup alamama cezaları uygulanırdı. Kimlere mektup yazılacağı, kimlerden mektup alınacağı, mektubun kağıda nasıl yazılacağı, hangi büyüklükte harfler kullanılacağı, kaç sayfa olacağı hep Raci'nin keyfine bağlı konulardı.

Raci ve adamları mektuplara ne denli düşman olurlarsa olsunlar yine de mektuplar gidip geldi Mamak'a. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, coşku-

larını iletiler dünyaya ve dünyadan yeni yeni haberler aldılar. Mamak yöneticileri ne denli didik didik etseler, ne denli insanların sevdiklerine, karılarına, çocuklarına, analarına yazdıkları üç beş duygu dolu sözcüğü okuyup sonradan bunu alay konusu yapsalar da, mektuplar yine de gerçek işlevlerini yerine getirdiler yıllar boyu.

Dışarıdan dostlar, bilmek, öğrenmek istedikleri şeyleri en dolambaçlı anlatımlarla içeriye iletmışler, yine aynı yöntemlerle yanıtlarını almışlardı. Raci'nin adamları sevgi dolu, duygu dolu, aşk dolu mektupları okumanın zevkini yaşarlarken nice mesajlar gidip gelmişti o sınırlı kağıtlar üzerinde kargacık-burgacık yazılarla...

Şimdilerde kendisiyle konuşan gazetecilere uykularının kaçtığını anlatan Raci Tetik Mamak patronluğu döneminde gerçekten her güzel şeye düşmandı. İnsanlıkla ilgili her şeye... Zaten daha 12 Eylül'ün ilk günlerinde bazı tutuklulara söylediği öne sürülen "bizim cuntamız iş başına gelseydi hiçbirinizi yaşatmayacaktık" türü sözler de başka bir mantığın ürünü olamazdı.

Mamak toplama kampına gelenlerin önemli bir bölümü çok genç yaşlardaki insanlardı. Dışarıdayken seçtikleri eylem yöntemi nedeniyle belki de gazete bile okumayan bu genç insanlar içeride okumanın, sanatla, edebiyatla ilgilenmenin zevkini de tatmaya başladılar. Evet, gerçekten pek çok insanımız için Mamak okumaya, yazmaya tutkunun ilk adımlarının atıldığı bir yer de oldu.

Önceleri gizli saklı, daha sonra açıktan açığa şiirler, öyküler kaleme almaya başladılar. Hatta bu gençler içinden günümüzde adından söz ettiren birçok şair, öykü yazarı, karikatürist de çıktı. Mamak sonrası gittikleri cezaevlerinden yazdıkları şiirlerle öykülerle katıldıkları yarışmaları kazandılar bu insanlar.

Ama bütün bu çalışmalara da düşmandı Raci Tetik. O'na göre cezaevindeki insanlar hiçbir şey üretmemeli, robotlaşmalı, yok olmalıydılar. O küçük kağıtlara çiziktirilen şiir denemeleri, öykü denemeleri askerlerin eline geçmeye görsün, hemen alınır, yırtılıp, parçalanırdı. Yazanın yazdıklarını, oradan çıkana dek kaybolmayacak biçimde aklına kazınması gerekiyordu ki, tabii bu da olanaksızdı, ya da bir yolla dışarı ulaştırması... İşte o sınırlı mektuplar bu konuda da imdada yetiştiler. Her hafta yazılan mektuplara ustaca yerleştirilen dizeler, cezaevinin beton duvarları, demir parmaklıkları arasından firar ederek dışarı çıkmaya başladılar. Mamak tarihine, edebiyat tarihine böylece firar eden şiirler, öyküler de girmiş oldu. Belki ileride genç arkadaşlarımız o firar eden dizelerden oluşturdukları şiirlerini bir araya getirerek bizlere sunacaklardır. O kitaplarına ne ad koyarlarsa koysunlar biliniz ki, o kitapların gerçek adı "Firari Şiirler" olacaktır.

MAMAK ŞAKALARI

Samih önce DAL'ın, sonra da A blok kafesinin şoku üzerinden geçmeden koğuşa gelmişti. Her yeni gelen gibi, henüz kendisini toparlayamamış, eski tanıdıklarından yeni yaşamı ile ilgili ayrıntılı bilgiler almaya çalışıyordu. Samih Özgen Maden Mühendisiydi. TKP Ankara davası sanıklarındandı. Mamak'a yeni gelenler daha eskiler tarafından mutlaka bir şaka ile karşılanırlardı. Oradaki insanlar yaşamaya devam ettiklerini kanıtlamak için birbirlerine sıcak espriler yaparlardı.

C-2 blokta kim nereden bulmuşsa bulmuş, bir makbuz ele geçirmişti. Bu makbuz gerektiğinde kullanılmak üzere derhal kamulaştırılmıştı. Epey sık da kullanılmaktaydı... Koğuşun kıdemli mahkumları her zaman olduğu gibi Samih'in gelmesiyle birlikte harekete geçtiler. Türkiye kapitalist bir ülkeydi. O halde her şeyin olduğu gibi cezaevinin de ücreti olmalıydı. Samih de madem bir başkasıyla paylaşarak da olsa bir yatağı işgal edecekti, eh kuşkusuz o yatağın parasını da ödemek zorundaydı...

Kuralına uygun şekilde hazırlanmış olan makbuzla başına dikilenlere önce ne diyeceğini şaşırdı Samih. Çünkü gerçekten istedikleri kadar parası yoktu cebinde. Ama utandı da. Hem yatakta yatacak, hem de istenilen parayı ödeyemeyecekti. "Kusura bakmayın" diye mırıldandı. "Yanımda o kadar para yok. Ama hafta içinde ziyaretçilerim gelir. Alır öderim."

Samih'in bu mahcup hali ve şakanın tutması koğuştakileri kahkahaya boğmaya yetmişti. Mamak'takiler kapıda durup çıt çıkarılmasına bile izin vermemeye çalışan yönetime karşı en küçük fırsatları değerlendirip yüreklerinin ta derinlerinden gelen kahkahaları patlatırlardı. Gülebilmek için hemen her fırsat değerlendirilirdi. Bu fırsatlar da genellikle yeni gelenler olurdu. Yenilerin saflığı, DAL'da, Mamak'ın daha kapısında yapılan baskıların etkisinden kurtulamamaları da doğal ki eskilerin işlerini kolaylaştırırdı. Onlara şaka yapmak en yaygın yöntemiydi Mamaklıların. Çiçeğin bile sokulmasının yasak olduğu bu cezaevine yeni gelenler, bazen de kapıdaki askerlerin de yardımıyla, ya keser ya da testere aramaya gönderilirlerdi.

Hasan Çapçı da C-2'ye yeni gelmişti. O'nu da geldiği akşam işlettirler. Elime iyice sıkıştırılmış bir paketi tutuşturup bunun bir silah olduğunu söylediler. Faşistler -ya da Mamak'taki tanımlarıyla Yankiler- ne yapıp edip koğuştaki silah olduğunu öğrenmişler. Her zaman yaptıkları gibi de gidip derhal yönetime ihbar etmişlerdi. Bu gece silahın aranması için, idare koğuşu basacaktı. Bu silahı Hasan ne yapıp edip saklamalıydı. Çapçı daha ilk günden kendisine verilen bu ağır görevin ciddiyetiyle hemen eskiden beri tanıdığı ve aynı bölümde yattığı Engin Akon'un başında bitti. Engin gece saat 01.00'de kendisini uyandırmaya çalışan bu davetsiz misafirden hiç hoşlanmamıştı. Hasan ise son derece ısrarlı bir biçimde Engin'den uyanmasını istiyor, yapmaları gereken işin önemini anlatmaya çabalıyordu. Engin Hasan'a elindeki pakette silah filan olmadığını, deli olmamasını, onu işlettiklerini anlatmaya çalışıyorsa da boşuna... Neyse ki hem Hasan'ı, hem Engin'i bu büyük yükten daha fazla dayanamayarak makaraları koyuveren koğuştakiler kurtardı. Daha sonra her ne kadar Hasan da kendisinden önce ve sonra şaka yapılanlar gibi, aslında işlemediğini, salt kendisini işletenlerin iş-tahını kursaklarında bırakmamak için öyle davrandığını anlattıysa da herkes o günkü olayı yeniden anlatıp gülmek için fırsat yarattı durdu...

Zarf sözcüğü hemen tüm cezaevlerinde günlük yaşamdan farklı algılanan bir sözcüktür. Orada zarf denince bir başkasını kandırmak gelir akla. Hemen her gün çeşitli zarflar atılır ortaya. Kendisinin uydurup birkaç dakika sonra kendisinin inandığı olaylar vardır ya işte onlardan... Yeni gelenlere yapılanlarla ilgili öyküler de uzar gider. Hiç unutulmaz. Hatta o şaka yapılan kişi tahliye olup gitse de artık o yapılan şaka koğuşun ortak işidir. Yıllar geçse de herkes sanki o gün yapılmış gibi birbirine anlatıp dururlar.

Hemen her koğuştaki, hemen her cezaevinde öncelikle yeni gelenlere yapılır şaka. Daha cezaevine yeni gelmiştir insan. Şaşkındır, hele DAL gibi, insanı insanlıktan çıkaran baskılardan sıyrılıp gelmişse insan şaşkınlığı bir kat daha fazladır. Ya da yeni gelenin bir küçük saflığı vardır. Bu saflığı içeride yıllanmışlar hiç kaçırmazlar. Cezaevine gelenin ne yapıp edip güçsüz olduğu yönünü göstermemesi gerekir. Yoksa yandı.

Mamak'ta keser, testere, makas aratmak, silah saklatmak gibi espriler dışında yaygın yöntemlerden biri de yeni gelenleri kısa bir süre sonra sine-maya, televizyon seyretmeye hatta camiye göndermeye kalkışlırdı. DAL bunalımından yeni kurtulup Mamak'a gelen, DAL'dan hangi gün kurtulacağını sayıklarken Mamak'ın baskısına düşen birinin şaşkınlığını düşünün. İşte o şaşkınlığın koluna girilir Mamak anlatılır. Mamak yaşamı onun en çok ilgilendiği konudur çünkü. Ve yaşam anlatılırken araya bir iki de zarf sıkıştırılır.

lır. Haftada bir belli sayıda kişinin sinemaya gittiği, televizyon seyretmeye gittiği gibi. Ve yeni gelen günü geldiğinde kıdemli tarafından sinemaya, televizyon seyretmeye hatta camiye gitmeye "sırası geldiği için!" hazırlanan eskilerin arasına katılır. Yenidir, acemidir, bilmez. Zaten kendisinden başkaları da dışarılıklarını giyinmeye başlamıştır bile. O'nu da hemen hazırlamaya başlarlar. Giydirip kuşatırlar. İlk başlarda inanmasa da iş öyle ciddi yürütülür ki inanmak zorunda kalır. Sonra giyinip kuşanıp kendisini gelip çağırımlarını beklemeye başlar. Hatta bir yolu bulunup kapıdaki askere ne zaman alınacaklarını sormaya da gönderilir. Birkaç dakikadır bu geçen zaman ya da birkaç saat. İnsanların birbiriyle eğlenerek de olsa gülebildikleri birkaç dakika. Düşünün, yıllarca sürecektir hapis cezalarına çarptırılacağını bilen bir kişinin Mamak'tan birkaç dakikalığına da olsa kurtulabilmek, o demir pencerelerden, taş duvarlardan kurtulabilmek uğruna Cuma namazına gitmek üzere adını yazdırmasını. Ve umutla beklemesini...

Haymana'da Hayrullah'a yapılan bir şaka var ki, neredeyse gardiyanların başını yakacağı için hafızalardan silinmesi hayli güç... Haymana'nın Cimcime Kaplıcaları ünlü ya. Ve Hayrullah biraz safça ya... Koğuşundakiler hemen Hayrullah'ın ağzından girip burnundan çıkıp bir dilekçe yazmasını sağlamışlardı. Orada dilekçe ile hafta sonları Cimcime'de geçirilebilmekteydi. Savcıya yazılacak bir dilekçe yeterliydi. Hayrullah nişanlıydı da. Dilekçesine biraz masum biçimde hafta sonunu Cimcime'de geçireceğini nişanlısına da bildirilmesini özellikle rica etmekteydi. Dilekçe yazdırılıp imzalatılıp gardiyanlara verildi. Gardiyanlar da işin gırgırını yaşadıklarından dilekçeye itiraz etmeyip aldılar. Ve diğer dilekçelerin arasına bıraktılar. Şimdi iş Cezaevi Savcısı Erdoğan'ın onayına kalıyordu. Ve gardiyanlar dilekçeyi diğer dilekçelerin arasında unuttu verdiler. Dilekçe ile diğerleriyle birlikte ciddiyetiyle ünlü savcının önüne gidiverdi. Adam dilekçeyi okuyunca kendiyi alay edildiğini sanmış. Ve gardiyanları çağırıp verilen dilekçeleri okuyup okumadıklarını sormuş. Gardiyanlar dilekçe önlerine atılana kadar Hayrullah'ın dilekçesi ile ilgili olarak fırçalandıklarını bilmediklerinden, neden dolayı fırça yediklerini anlamaya çalışıyorlarmış. Önlerine atılan dilekçeyi görünce işin farkına varmışlar ama olan olmuş. Böylece Hayrullah hafta sonunu Cimcime'de, hem de nişanlısıyla birlikte geçirebilmek için birkaç gün de olsa umut içinde yaşamış oldu. Şimdi Haymana'da Hayrullah'a her fırsatta Cimcime öyküsünü anlatırılıyor olsa gerek...

Hani küçük çocukların birbirlerini aldatarak dövdükleri oyunlar vardır ya Mamaklıların eğlenebilmek için oynadıkları en yaygın oyunlardı onlar. Bu arada kurulan mahkemeler de ayrı bir zevkti. Özellikle 12 Mart döne-

minde yaygın biçimde uygulanırdı. 12 Eylül'de de uygulandıysa da daha çok mahkeme yerine ikili sohbetlere dönüştü bu kez. Bizim 12 Mart'taki koğuşumuzun en ense-kulağı yerindeki tutuklusu Savaş Al'dı. Savaş TİP'den tanıdığım bir dostumdu. Kısa boylu dolgun vücutlu, saçları hafif dökülmüş, İzmir şivesiyle konuşan Savaş kardeşimiz, hani sivil cezaevleriyle ilgili kitaplarda okunan koğuş ağalarının tipik örneği idi. Koğuşun en başköşesindeydi zaten ranzası da. O dönemde Mamak'a gelenler, sonradan gelenler gibi fazla görmüş geçirmiş de değillerdi. Bu oyuna çok çabuk gelirlerdi. Koğuşa gelen yeni kişinin koluna hemen iki tutuklu yapışıp Savaş'ın önüne dikerler, O da sorgulamaya başlardı:

Anlat bakalım seni neden getirdiler buraya?

Vallahi ben bir şey yapmadım abi.

- Oğlum o anlattıklarını karakolda anlatacaktın. Sen şimdi bize doğruları söyle. (Bu arada kolundakiler de dürtükleyip ne yaptıysa anlatması gerektiğini, Savaş Abi' nin durumu ile ilgili her şeyi bileceğini fısıldarlardı)

-Vallahi abi bir şey yapmadım.

-Hasstir lan. Seni buraya camiden mi getirdiler yoksa.

Ve sonunda dili çözülür neden dolayı koğuşa getirildiğini başlardı anlatmaya... Savaş Al'in o andaki keyfine göre de -ama kesinlikle 10 yıldan az olmamak üzere- bir cezaya çarptırılacağı bildirilirdi. Gerçekten hiçbir şey yapmasa da verilecek cezanın ciddiyetini, daha doğrusu Mamak'ın ciddiyetini belki de ilk kez o anda farkedirdi yeni gelen... Belki bir gün, belki bir hafta sonra o koğuş yargılamasını bir daha unutmamak üzere çıkar giderdi.

Mamak'ta taklitler yapılırdı, senaryolar hazırlanır, skeçler hazırlanır, Raci'ye inat oynanırdı. Bıkmamacasına. Bir kadın tutuklu anlatmıştı bir kere-sinde:

"Biz kadın koğuşları epey direniş gösterdik yönetimin uygulamalarına. Elimizden geldiği kadar yönetimin verdiği hiçbir emri yerine getirmedik. Karşı çıktık. Bir tarihte, galiba 1983 sonlarında filan, kadınlar iki koğuşa toplanmıştık. İki koğuştaki sayılarımız da hayli azalmıştı. Biz bir skeç hazırlamıştık. Akşam sayımlarından sonra oynayacaktık. Ama sırf zorluk çıkarmak amacıyla olan yönetim iki koğuşu birleştirdi. Bir taraftan da baskıyı artırdı. Ama iki koğuşun birleşmesi yepyeni bir yaşam getirdi koğuşumuza. Herkesin ayrı direniş öyküsü vardı. Hatta öbür koğuştaki kızlar daha deneyliydi. Günlerce kahkahalar içinde deneylerimizi birbirimize aktardık. Sonunda Raci "bunlar delirdi" kanısına varmış. Hatta ailelerimizi bile uyarmış. "Biz ne yaparsak yapalım sabahlara kadar gülmeye başladılar" diye...

Şaka gibi bir olay da var unutamadığımı. 12 Mart dönemine ait. 12 Mart'ta

sadece siyasiler değil, Sıkıyönetim Yasası'na aykırı davrananlar da getirilirdi Mamak'a. İki-üç hafta kalır giderlerdi.

Mamak'ta pek karşılaşılmayan bir olay olmuştu. Koğuşlardaki tüm kitaplar toplanmıştı, yönetim tarafından. Nedense tek bir kitabı unutmuşlar, almamışlardı. Ahmet Arif'in o dönemde çok ünlü olan Hasretinden Prangalar Eskittim adlı şiir kitabı. Elde kalan tek kitap olduğundan da herkes tarafından defalarca okunmaktaydı. Ve bir seyyar satıcı getirildi o günlerde. 15 gün sonra da tahliye olup gitti. İlk ziyaret sırasında da Mamak'a gelmeyi ihmal etmemiş, ama doğal olarak görüşmeye kabul edilmemişti. O da koğuşa getirdiği iki kasa yeşil soğan göndermiş, "Kusura bakmayın görüşe kabul etmediler. Ama size yeşil soğan getirdim." diye bir not eklemişti. Önce anlayışamadı yeşil soğanın nedeni. Sonradan farkedildi. Ahmet Arif'in "İçerde" adlı şiirinde "Görüşmecim yeşil soğan göndermiş. Karanfil kokuyor cigaram" dizeleri vardı. Ve seyyar satıcının aklında bu dizeler kalmış, "anlaşılan siyasilerin görüşüne yeşil soğan götürülür" demişti..

MAMAK'TA UYUMAK

Temel Alpsoy tahliye olduğu gün Mamak'tan kurtulmaktan çok, artık geceleri bacaklarını istediği gibi uzatıp, kollarını sağa sola atmaktan korkmadan uyuyabileceği için mutluydu. Temel bizim koğuşun en genç insanların-
dan biriydi. Kalbinden sorunu vardı. Geceleri olağanüstü terler, kalp atışla-
rını izleyebilmek için gerçek birer uzman olmak gerekirdi. Temel'in en
önemli sorunu ise yatmasıydı. Mamak'ta insanlar tam anlamıyla balık istifi
halinde yatmak zorunda bırakılmışlardı. Bir koğuşta, koğuş kapasitesinden
en az yüzde 50 daha kalabalık barındırılırdı. Bu, Raci yönetiminin içeride-
kilere uyguladığı bir başka baskı yöntemi-ydi.

1981'de grip kesintisiz tam üç yıl kaldığım Mamak'ta tek başıma yatabi-
leceğim bir yatağa sahip olduğum gün tahliye oldum. Ve bu nedenle de Ma-
mak'ta bir yatakta tek başına hiç yatamadım. Benim kaldığım dönemde he-
men hiç kimsenin de bir yatakta tek başına yatması mümkün olamadı. Çün-
kü genellikle iki yatakta en az üç kişi yatmak zorundaydık. Temel ise hasta-
lığının da etkisiyle yatarken bacaklarını sağa sola fırlatırdı. Kollarını da sade-
ce yanındakinin değil bir iki uzağındakilerin de üzerinden indiremezdi. Bu
durumdan kuşkusuz Temel'in yanındakiler kadar, belki de onlardan da faz-
la Temel'in kendisi rahatsız olurdu. Önceleri iki tabureyi yan yana getirip
üzerinde yatmayı denedi. Ama kısa sürede koğuş mevcudu Temel'den o lük-
sünü de aldı. Ve Temel, ister inanın ister inanmayın, tahliye olana kadar
ayaklarını ve kollarını ranzanın demirlerine bağlatarak yatmak zorunda kal-
dı. Neyse ki tahliye için öyle çok uzun süre beklemek zorunda kalmadı...

Mamak'ta Raci'nin keyfi isteyip de geceyarısı arama, ya da bir başka ne-
denle "yıkım" yapılmayacaksa, akşamları yatma saati 22.00'yi geçemezdi.
Yatma saati gelince koğuşun nöbetçileri dışında herkes yataklarına girmek
zorundaydı. Yataklarda kitap, gazete veya mektup okumak kesinlikle ya-
saktı. Bu yasakları çiğnemenin cezası ise nöbetçi asker tarafından kapıya
çağrılıp mazgal deliğinden dışarı uzatılan ellere yenilecek iki ya da üçer
coptu. Nöbetçi askerler koğuşlarda uyumayanları yakalayabilmek için sade-

ce mazgal deliklerinden içeriyi gözlemekle yetinmezler boylarının uzanmadığı camlara tırmanıp içeriyi kontrol altında tutmaya çabalarlardı...

Zaten sabahtan akşama kadar gergin yaşayan insanlar daha başlarını yastıklarına koyar koymaz genellikle uykuya geçerlerdi. Bu, kuşkusuz öyle rahat bir uyku olmazdı. Balık istifi yatılan yerlerdeki sıkışıklık ve sinirsel durumlarımız rahat uyumamıza olanak vermezdi. Nöbet değiştirme sırasında askerlerin gürültüsü de uyutmazdı bizleri. Daha bir sürü neden sayılabilir Mamak'ta insanların neden rahat uyuyamamalarına, ancak bir kişi vardı ki değil bu nedenler, daha yüzlercesi bile yan yana gelse O'nun uyumasını engelleyemezdi. Adem Tosun'un. Tosun kafasını yastığa doğru yaklaştırtırken bile uyumaya başlardı. Ama şu kesin ki en kötü koşullarda bile, başını yastığa koyduktan sonra Adem'in uyuması için en çok 15 saniyeye yeterliydi. Bu kesinlikle 16 saniye olmazdı. Olamazdı. Uyuduktan sonra onunla istediğiniz gibi oynayabilirdiniz. Hiçbiri yeniden uyanmasını sağlayamazdı. Adem'e uyurken bisküvi yedirebilir, su içirebilirdiniz...

DAL'ın etkisi nedeniyle kalabalık koğuşlarda gece kabus görmeler, sayıklamalar da alışılmış olaylardı. Hatta gece sayıklamaları bazen karşılıklı konuşmaya bile benzerdi. Mamak'ın görevi de zaten insanları dengesizleştirmek değil miydi?

Kenan yatınca kesinlikle horlamaz, sayıklamaz ve de geceleri yatağında kabus filan görmezdi. Ama adını bilsinler bilmesinler, birlikte yatsınlar yatmasınlar Mamaklılar Kenan Basat'ı tanırlar. Kenan Basat'ın yatışını ya görmüşler, ya da duymuşlardır. Kenan uyurken bacak bacak üstüne atardı çünkü. Evet, sırt üstü uzanır, uyur uyumaz da bacaklarını birbirinin üzerine atardı. Alttaki bacağı yorulduğundan olacak zaman zaman da bacaklarının yerini de değiştirirdi. Adını hatırlamadığım bir başka arkadaşın yatışı da ilginçti. O da gene Kenan gibi sırt üstü yatarı. Onunki de iki bacağına karnına doğru çekip ayaklarını yukarı dikip uyumasıydı.

Bir keresinde Kenan'la, adını şimdi hatırlamadığım genç kasten yan yana yatırıldılar. O gece tüm koğuş cop yeme pahasına uyumadı. Ve Kenan'la O 'gencin kısa süre sonra uyumalarını seyrettiler, kahkahalar içinde. Balık istifi Mamak gülüyordu. Hem de birkaç saat önce sayım sırasında bir baha-ne ile tüm koğuşa uygulanan "yıkım"a rağmen...

CEZAEVLERİ VE ÇOCUKLAR

Barış Derneği davası nedeniyle Mamak'tan DAL'a ikinci kez götürülmüş, iki üç gün sonra ise geri gönderiliyordum. Nedense bu kez gözlerim bağlanmamıştı. Arkası açık bir askeri araçta Gündüz, Çağatay ve ben oturuyorduk. Çocukluğumu yaşadığım yollardan geçerken, neredeyse dört aydan beri görmediğim kentimi yıllardır hasretmişim gibi içime sindirmeye çalışıyordum. Mamak'ın dar yollarının çevresindeki insanlar bizden, bizim duygularımızdan habersiz günlük sıradan işleriyle uğraşıyorlardı. Ve biz o gündelik koşuşturma içindeki insanların arasından geçip bir cehennemden öbürüne doğru hızla yol alıyorduk. O geçen dakikalar iki cehennem arasındaki cennette yaşanan mutluluk anlarıydı.

Bir çocuk... Erik gibi iri, yeşil pırıl pırıl bakan bir çift göz... O kısacık cennet dakikalarımızda o küçük çocuğun pırıl pırıl bakan gözlerine takılı kaldı bakışlarım birkaç saniyeliğine. O bakışlar yarındı. O bakışlar umut. O bakışlar gerçek. Capcanlı yaşayan bakışlar... Mamak'ın öbür yüzüydü o bakışlar. İnsanlıktı...

Çocuklar Mamak Cezaevinin de en canlı yanlarıydılar. Pek çok Mamaklı tutuklu için geride bıraktıkları birer tutkuydu. Yeni doğan çocuğunu ilk kez gören, ama ya tel örgülerin ardından, ya da kapkara hücrelerin diğer yanından gören babalar... Her hafta artan bir buruklukla ayrıldıkları çocuklarını bir sonrakinde yeniden gözleriyle olsun kucaklayabilmek umuduyla günleri değil, belki dakikaları bile sayan babalar. Dışarıya dönük öykülerini, anılarını aktarırken, çocuklarıyla yaşıyormuşçasına mutluluk duyan, hüznlenen babalar. Mamaklı babalar. Ve şu bir gerçek ki Mamak'ı bile yaşanır kılan en belli başlı öge çocuklarımızdı...

Mamak Askeri Ceza ve Tutukevi'nde A ve B bloklarda görüş hücreleri bulunmaktaydı. B blokta ortasından demir parmaklıklar geçen iki katlı kalın tel örgülerin ardında insanlar birbirlerini hayal meyal görmeye çabalarlar seslerini duyurabilmek için uğraşır dururlardı. A blokta da insanların birbirlerini görmeleri aynı şekilde güçleştirilmişti de konuşmak biraz daha çağdaş yön-

temle gerçekleşiyordu. Orada iki taraf birbirlerinin sesini, kurulan bir telefon aygıtıyla duyuyorlardı. C blokta ise görüş açık havada yapıldı. Bir küçük alan büyükçe bir tel örgüyle ikiye ayrılmıştı. Tel örgünün bir yanına görüşçüler, diğer yanına tutuklular sıralanır, herkes bir anda konuşmaya başlar ve inanılması güç uğultu içinde herkes sadece kendi görüşçüsüyle ayrıntılı biçimde anlaşırdı. Bu içeridekilerin başarısı mıydı, yoksa başka bir duygu mu bilemem. C bloklardaki görüşmelerde insanlar birbirlerini çok daha net görebiliyor ve duyabiliyorlardı.. Ama oradaki sorun da yağmur ve çamurdu. Mamaklılar bardaktan boşanırcasına yağmur da yağsa o haftada bir ellerine geçen 5 dakikalık sevdikleriyle birlikte olma olanağını hiç kaçırmazlardı.

C blokta kalanlar bazı görüşler sırasında yaşadıkları bir olayı hiç unutmazlar. Tel örgünün ardına anaları, karıları, çocukları alındıktan sonra, bir astsubay görüş öncesi tek sıra dizilmiş olan tutuklulara, hep bir ağızdan ve bağırarak hani ilkokullarda derse başlanırken okunan bir and vardır ya, onu okumalarını söylemiş. Okumuşlar okumasına da, bugün bile o anda yaşadıklarını düşünmek bile istemezler...

12 Eylül tutuklamaları sırasında, evlendikten 25 gün sonra önce DAL'ın, ardından Mamak'ın yolunu tutmuştum. Ve ben dışarıda çocuğunu bırakmayan şanslılardandım. Çocuk doğal ki tutkuydu benim için de. O tutkum yeğenlerimdi benim de. Üç kardeşimin dört çocuğu vardı. Dışarıda, Onlar bana, ben Onlara tutkuluyduk. İlk başlarda cezaevine gelmelerini, o koşulları yaşamalarını istemedim. Özlemimi onların her hareketini ayrıntılı biçimde anlatan mektuplarla gideriyordum. Ama bir süre geçip de beni görmeyi çok istediklerine ilişkin haberler gelmeye başlayınca "peki" dedim, "getirin bakalım"

Ve bir gün karım, ikiz yeğenleri yanma alıp geldi Mamak B bloka. Görüş hüccresine girince önce donup kaldılar. Henüz 4-5 yaşlarındaydılar. Beni göremiyor, söylediklerimi anlayamıyorlardı. Yine de bir şeyler söyledik birbirimize. Ve aslında 5 dakika olan, ama hiçbir zaman 5 dakika sürmeyen görüş bitince ayrılıp gittiler...

O ziyaretin öyküsünü sonra dinledim. Artun'la Geray günlerce kurtulamamışlar görüş hüccresinin etkisinden. Küçük beyinleri de o hücreyi benzetme benzete bir zamanlar apartmanların kapısına yapılan betondan çöplüklere benzetmişler. Görüşe gelemeyen diğer iki yeğenim Alper'le Cansu'ya "dayımı apartmanın çöplüğüne koymuşlar" diye anlatmışlar. Alper hücreyi görmediğinden ve sadece Artun'la Geray'ın anlattıklarıyla yetinmek zorunda kaldığından, annesi ile ne zaman sokağa çıkıp bir apartmanın beton çöplüğünün yanından geçse "anne dayım burada mı?" diye fırlayıp gitmeye kalkmış. Kaldığım yerin o apartmanın çöplüğü olmadığını kendi gözleriyle gördükten sonra inanabildi Alper. Hoş pek fazla fark ta yoktu ya...

Bizim davada yargılananlardan Erol'un kızı da C bloktaki görüş yeri ile hayvanat bahçesi arasında bir bağ kurmuştu. Dedesi ve annesi ile birlikte gittiği Atatürk Orman Çiftliği'ndeki Hayvanat Bahçesi'nde aslanların barındırıldığı kafesi görünce bir anda ortalığı birbirine katmış, "babamı ne zaman getirecekler, ben babamı da görmek istiyorum" diye bağırmaya başlamıştı. Hem annesi, hem dedesi orasının farklı bir yer olduğunu anlatabilmekte hayli güçlük çekmişlerdi...

Her Mamaklı babanın çocuğuyla ilgili belki yüz belki bin anısı vardır ama Mamak'ta akıllardan hiç silinmeyecek çok az çocuktan birisi kuşkusuz Yücel Zengin'in kızı Çiğdem'dir. 5 yaşındaki küçük Çiğdem Mamak'ın tüm disiplini her görüş günü alt-üst ederdi. Daha Mamak Cezaevinin de bulunduğu askeri birliğin kapısından içeri adımını atar atmaz "benim babam babalarını yıldızı, yıldızı" diye çığlık çığlığa, ortalığı birbirine katmaya başlardı. Ne yapıp edip kadınların üzerini aramak için orada bulunan kadın polislerin birinin kucağında babasının boynuna sarılma olanağını yaratırdı. Ama bu ayrıcalık sadece ve sadece Çiğdem'e aitti. Çünkü Çiğdem bu ayrıcalığı bileğinin hakkıyla söke söke almıştı. Yücel'in bir süre için B blokta kalması en büyük yıkımı Çiğdem'de yapmıştı. Çünkü B bloktaki hücrelerin kaim taş duvarlarını Çiğdem'in ne sınırsız bakışları ne de baba özlemiyle dolu sesi eritmeye yetmiyordu. Ne ise ki, Yücel kısa bir süre sonra yeniden C bloka götürüldü de Çiğdem yeniden babasının kucağına atlama olanağına kavuştu.

Çiğdem artık evlerinde babasının kucağında. Ama bir farkla. Ne kendisi Mamak'ı konuşuyor, ne de çevresindekilerin Mamak konuşmasına izin veriyor. O günleri çoktan unutmak istiyor Çiğdem. Mamak konuşmak bu nedenle Zenginlerin evinde kesinlikle yasak...

Yıllar geçti. Yeni Çiğdemler, yeni iklimler, Denizler, Tunalı, Cerenler bu kez Haymana Cezaevi'ne gelmeye başladılar. Babalarını ziyaret etmeye... Haftada bir de olsa babalarıyla bir günlerini olsun paylaşmaya. Mustafa'nın oğlu babasına gitmek için Pazar gününün gelmesini iple çekiyormuş. Ama Pazar sabahı gelip çatınca da başlıyormuş söylenmeye: "Anne otobüs geç kalsın, geç kalsın da babam bizi merak etsin!" Böylece kendince onları yalnız bırakıp cezaevine giren babasından öç alıyormuş herhalde. Ali Livan'ın oğlu da kendileriyle birlikte evlerinde yaşamayıp, tutup cezaevine giden babasına tüm kaptısını gösteriyordu görüş süresince.

Mamak'la Haymana'yı karşılaştırmak mümkün değil kuşkusuz. Mamak'ta babalar çocuklarının sadece anılarıyla yaşarken, onları haftada bir –o da görüşleri yasaklanmamışsa– tel örgüler ardında görebilirken, Haymana'da haftada bir çocuklarıyla oynamak, onlarla aynı masada yemek yeme olanağı-

na sahiptiler. Yemekten sonra görüş yeniden başlayana kadar da havalandırmada ya babalarının sırtında atçılık, ya da top oynayabilirlerdi.

Ve bir bayram günü yapılan açık görüş Haymana'yı bu kez tam bir çocuk yuvasına çeviriverdi. Ankara'da oturmadığı için babasını ancak iki üç ayda bir ziyarete gelen Kemal Göylüler'in kızı 14 aylık İklim, Reşat'ın kızı Duygu ve Tamer'in oğlu Çağrı bir geceliğine cezaevinin misafiri oldular. İklim dışındakiler akşam sayımı sırasında gardiyanlardan saklandılar. İklim ise cezaevine gece yarısı zor kullanarak geldi. Uzunca bir süreden beri akşamlarını babalarından uzak geçiren çocuklar için Haymana'da bile olsa gerçek bir bayramdı o gece.

İklim, Çağrı, Duygu gecenin geç saatlerine kadar tüm koğuştakilerle birlikte oynadılar. Güldüler, eğlendiler. Ama ne olduysa işte o gece artık uyku uyumak istekleri yoğunlaşınca oldu. İklim annesini istiyordu. Öyle bir ağlıyordu ki, babası da bizler de ne yapacağımızı şaşırılmış kalmıştık. Neyse ki imdadımıza deneyli babalar yetişti. Battaniyeden beşik hazırlandı İklim'e ve sallanarak uyutuldu.

Babaları siyasi hükümlü çocuklar belki yaşamlarının ilk cezaevi gecesini geçiriyorlardı. Haymana da belki kurulduğundan beri ilk kez yarı çocuk yuvasına dönüyordu...

O çocuklar, Sait Çiltaş'ın, TİP'in 12 Mart öncesi Genel Sekreteri Sait Çiltaş'ın oğlu Turgut gibi belki yıllar sonra babalarının yattığı ranzalarda yatacaklardı. Belki babalarıyla birlikte yatan amcalarıyla birlikte sıkıyönetim cezaevlerinin zorluklarını göğüslemeye çalışacaklardı. Babalarının yakınları onları ilk anda tanımasa da onlar tanıyıp " amca, ben.....'nın oğluyum" diye kendilerini tanıtacaklardı.

Ve kendi çocuklarını bekleyeceklerdi. Ziyaret günlerini iple çekerek... Onların görüşe gelmelerini, birkaç dakikayı onlarla yaşamayı... Babalarını da bekleyeceklerdi. "Nöbetini devir aldım" diyebilmek için...

Mamak'ta havalandırma saatinde volta atarken bir delikanlıyı getirdiler. Gepgenç delikanlılardan birini. Öyle çoktular ki o yaşlarda getirilenler. Sağa sola bakıp dosdoğru yanıma geldi. "Amca ben Turgut'um. Tanımadın beni" diye... Gerçekten de tanımamıştım. Tanıyabilmek umuduyla epey bir baktım, Turgut, Sait Çiltaş'ın oğluydu. Türkiye İşçi Partisi'nde, *Emek Dergisi* çevresinde, İlksen'de yıllarca birlikte savaşım verdiğimiz, 12 Mart cezaevlerini, Mamak'ı, Niğde'yi tanımış olan Sait Çiltaş'ın. Aynı koğuşlarda değil ama aynı zamanda kalmıştık 12 Mart'ta da.

Yanlışı anımsamıyorsam Turgut,15 gün kadar yanı başımda yattı. Ve bir gün tahliye olup gitti.

KIRIK DÖKÜK ANILAR

Hani askerlik anıları vardır ya bitmez tükenmez... İşte Mamak anıları da neredeyse onun gibidir. İki-üç Mamaklı bir araya gelince hemen başlayıp, bir türlü bitiremedikleri anılarını birbirlerine anlatmaya başlarlar. Aslında aynı olayları birlikte yaşamışlardır ya olsun. Yine de anlatmaktan da dinlemekten de hoşlanırlar. Enteresandır bu durum. Hemen hiç kimse askerlikten hoşnut değildir. Bir, birbuçuk yıllarının heder olup gittiğini düşünürler ama yine de o günlerden kalan anıları ballandıra ballandıra anlatmaktan da geri durmazlar. Mamak' ta öyledir.

Örneğin Kemal Göylüler, tahliye olduğu günü hiç unutamaz. Uzun bir süre tahliye olacağı günü bekleyip Hakim'in tahliye sözcüğünü duyunca şöyle gönlünce sevinemeyen Kemal A blok'a gelince kapıda askerlerin "tahliye var mı?" sorusuyla karşılaşır. O ana kadar, yani kendisi gibi tahliye bekleyip de bu kez de olamayan arkadaşlarının yanında tahliye olmaya bile yeterince sevinemeyen Kemal "ben tahliye oldum" derken tüm birikiminin sonucuyla biraz da gülümser. Vay sen misin tahliye olduğunun sevincini belli ederek "evet" diyen. Kemal Mamak'a geldiği günden bu yana yediği dayaklardan belki de en ağırlarından birini o anda yer. Ve bugün bile "Mamak'ta çok dayak yedim ama o günküni hiç unutamıyorum" diye anlatır sürekli...

Yaşamını tüm detaylarıyla planlamakla ün yapan Engin Akon da Mamak'la ilgili anılarını soranlara "Palamut" öyküsünü anlatır. Bakın şöyle:

"Mamak Cezaevinde bazen idarenin tutuklular üzerindeki baskısı nedeniyle, bazen de maddi olanaksızlıklar yüzünden süt, yoğurt, sigara gibi şeyler kantinden kısıtlı olarak alınırdı. Sigara içen arkadaşlara komünün gücüne göre günde beş ya da altı filtreli sigara dağıtılırdı. Ben yemeklerden son-

ra, bazen de çayla birlikte olmak üzere zaten üç-dört sigara içtiğim için, bu durum beni pek etkilemezdi. Hatta günde bir-iki sigara da arttırabilirdim. Ancak sigara tiryakisi olan arkadaşları sigarasızlık çok bunaltırdı. Ben de arttırdığım sigaralardan bu çok bunalanlara verirdim.

Tiryaki olmadığım için, sigaraları filtrelerine kadar da içmez, son üçte bire gelince atardım. Koğuşlarda akşam saatlerinde sigara içmediğimiz için iki koğuşun arasındaki avluyu sigara içme yeri olarak kullanırdık. Mamak'a geldikten bir iki ay sonra, gene bir akşam yemekten sonra avluda sigara içiyorduk, yanımda tiryakilerden Samih Özgen vardı. Ben gene eski alışkanlığım üzere sigarayı son üçte bire gelince yere attım. Bu durumu gören Samih dehşetle irkildi, 'Hoca sen deli misin, koskoca palamut hiç yere atılır mı, sigarayı katlediyorsun' diye çıkıştı. Samih haklıydı, çünkü gerçekten benim içmeyip de attığım kısım izmarit değil, büyük bir palamuttu. Daha uzun süre sigara içebilmek için sigara ortaklıkları kuran ve yarı yarıya içenlerin payına düşen büyüklükteydi neredeyse.

O günden sonra Samih sigara içerken yanımdan ayrılmaz oldu. Benim bitirdiğim sigarayı atmadan elimden alır ve içmeye devam ederdi. Hatta bazen sabırsızlanır, son bir iki nefesi çekmeme izin vermez 'tamam yeter artık', 'oldu, oldu' gibi sözlerle müdahale eder, palamuta bir an önce kavuşmaya çabazardı."

Sigara konusu benim için de önemli bir sorundu. Sigara içmiyordum. İçenlerle de bir alıp vereceğim yoktu. Ama Mamak'ta kaldığım süre genellikle komün sorumlusuydum. Sorun da bundan doğuyordu.

TKP komünü olarak kimin dışarıdan ne kadar parası geliyorsa o para ile idare etmek zorundaydık. Bazen dışarıdaki yakınlarımızın yolladığı para miktarı önemli ölçüde azalırdı. Bu para ile çay alınacaktı, sigara alınacaktı ve en önemlisi de takviye gıda alınacaktı. Para azalınca da yapılacak tek şey kalırdı. O da tasarruf. Tasarrufta ilk akla gelen de sigara olurdu. Çay ikiden bire düşürülürdü belki, ama elden geldiğince gıda takviyesinden tasarruf etmemeye çalışırdık. İşte bu durum sigara tiryakileri için büyük sorun olurdu. Sigara içmediğim bilindiği için de bu kararı alıp uygulamam büyük dertti. Sigara içmediğim halde kendi payıma düşeni alıp, tiryakiler arasında bölüştürmek çözüm gibi görünürdü bazen ama genellikle bir işe yaramazdı. Sık sık da bu sorun gelip kapımızı çalardı. Gene tasarruf kararlarından birini uygularken işin ucu biraz kaçmıştı. Görüş yasakları filan da vardı galiba. Sigara sayısını iyice düşürmüştük, hatta cezaevinin dağıttığı, içilebilir hale getirmek için meyve kabuklarıyla kokulandırılıp, kurutulduktan sonra kağıtlara sarılan sigaralarda bile kısıtlama uygulamak zorunda kalmıştık. İşte

o zaman gırtlığıma basıp hapisane içinde hapisane yaratmakla suçlanmıştım. Oysa kararı komünün küçük birimlerinde aldırılmış, öyle uygulamaya koymuştuk.

Komünden söz etmişken, büyük bir gururla vurgulamam gereken, bütün zorluklara karşın, iç disiplinimizi hiç kaybetmemiş olmamızdır.

Cezaevinin tadı tuzu mektuplar üzerine de anılar vardır. Ama biri var ki, biraz değişik. Yusuf Işık'la ilgili bir anı bu. Yusuf'la Mamak'ta yatıp sonra da Haymana Cezaevinde aynı koğuştan paylaştığımız Abdullah Çınar bakın neler anlatıyor:

"C-2 blokta iki büyük, iki küçük koğuş vardı. Ben bu koğuşlardan birinin kıdemlisiydim. Bizim koğuşta belki de en çok dayak yiyen insan Yusuf Işık'tı. Nedendir bilmem. Belki Hasan Esat Işık'ın oğlu olduğundan, belki askerler ne yaparsa yapsın ağır başlılığını bozmadığından ve hareketlerindeki yavaşlıktan vazgeçemediğindendi.

Bir ara C bloklarda 30 Mart'ın yani Mahir Çayanların öldürülmesinin yıldönümüne rastlayan günlerde büyük bir terör estirildi. Arka arkaya üç dört akşam gece biz tutuklular dışarıya çıkartılıp aramalar yapıldı. Hem de ne arama? Yataklarımızın tamamı şilteler yırtılıp boşaltıldı. Çamaşırlarımız, tüm yiyeceklerimiz birbirine katıldı.

Aramalardan birinde benimle Yusuf'u birbirimize kelepçelemişlerdi. Akşamları dışarı çıkardıkları zaman kelepçelemeyi de ihmal etmezlerdi. Birlikte aramanın bitmesini bekliyorduk. Bir ara içerideki askerlerden biri elinde bir kağıtla dışarı çıktı. 'Yusuf Işık kim?' diye sordu. Yusuf 'benim' yanıtını verince asker yanımıza geldi. Elindekini gösterip 'bu ne?' dedi.

Yusuf karanlıkta önce pek anlamadığı kağıdı inceleyip sonra kendisine gelen bir mektup olduğunu, mektubu okurken altını çizmek alışkanlığı olduğunu anlatmaya çalıştı. Ancak asker, Yusuf ne derse desin 'yok' diyordu, 'yok, bu ne?' Yusuf nefes tüketiyor, 'komutanım, ben mektupları da başka okuduğum şeyleri de altını çizerek okurum. Bu da bir mektup, zaten idareden okunup incelenip gelmiş. Ben de okurken altını çizmişim. Ne var mektupta?' diye askeri iknaya uğraşıyordu.

Asker aniden Yusuf'un suratına iki tokat patlattı, 'yalan söyleme lan! İşte mektubun üzerine kaleşnikof çizmişsin.'

Neyse ki. bu sırada içerideki astsubaylardan biri geldi de Yusuf'un altını çizerek okuduğu mektuptaki çizgileri kaleşnikof marka silaha benzeten askerin elinden O' nu kurtardı"

Bu anlattığım Yusuf'u tanımayanlar için pek bir şey ifade etmeyebilir. Mektubu okurken ona kaleşnikof çizdiği iddia edilen Yusuf, Devlet Planlama Teşkilatı'nda uzman olarak çalışırken TKP davasında yargılanmak üzere alınmıştı. Okur-yazar birisiydi. Ve sanırım bırakın kaleşnikofun resmini yapacak kadar bilmeyi, dışarıdaki günlük yaşamında kaleşnikofun resmini bile görmemişti.

Yusuf Işık, Mamak'ın gerçekten en renkli insanlarından biriydi. Planlama'da çalışıyor olması yüzünden emniyette neredeyse sanayi casusu haline getirilmiş, günlerce basına casusluk yaptığı haberleri sızdırılmıştı. Hoş o günlerde TKP davasından yargılandığımız için kendini Kemalist solcu olarak sunan bir köşe yazarı beni de Sovyetlere casusluk yaptığım için yargıladıkları söylentisini yaymıştı ya...

Yusuf Işık Mamak'ın gerçekten en renkli insanların en renklilerindi. Cezaevine girmeden önce DPT'den arkadaşı Nazik'e aşık olmuş, eşinden ayrılıp onunla yaşamaya başlamıştı. Nazik de kendisi gibi tutukluydu ve bizim davadan yargılanıyordu. Milli Savunma eski Bakanlarından Hasan Esat Işık da 3 yıla yakın süre hemen her görüş günü, her duruşma günü Mamak'ın yolunu aşındırır, oğlunu birkaç dakikalığına bile olsa yakından görmeye çabalardı. Hem de ne koşullarda. Oradaki subaylar da erler de Hasan Esat Işık'ın kibarlığından, diplomat kişiliğinden yararlanıp, utanmadan herkesten daha fazla baskı uygulamalarına karşın. Yusuf'un tutkusu ise sevdiği kadını duruşmalardan yararlanarak biraz daha fazla görebilmekti. Çevresindekiler Yusuf'a babasıyla biraz ilgilenmesi için ne kadar uyarıda bulunurlarsa bulunsunlar, o sadece başta bir selam verir ardından Nazik'e dönerdi... TKP yargılamasının belki de en renkli yanı Yusuf'u izlemektir...

Ömer Uyduran da koğuş kıdemlilerindendi. Mamak' ta kıdemli demek bir sürü nedenle fazladan dayak yiyen adam demektir. Uyduran'ın da unutmaması mümkün olmayan yığınla anısı var. Ama biri hepsinden farklı...

"Tarihi hiç unutmuyorum. 29 Mart 1983'tü. Herkes uyuyordu. Gece saat 01.00 dolayında kapıdaki nöbetçi askerler ellerindeki coplarla camlara vurmayla 'kalkın laaan... sayım düzeni alın, çabuk olun laaan' diye bağırmağa başladılar...

Koğuş nöbetçisi arkadaşların da yardımıyla uyuyanlar uyandırıldı. Herkesi bir kaygı bir telaş sarmıştı. Ne oluyordu? Şimdiye kadar böyle bir durum yaşamamıştık. Koğuştaki sayım düzeni aldık. C blokların amiri Tankçı

Yüzbaşı Ömer Lütfi Girgin 50 kadar askerle birlikte koğuşlara geldi. Askerler bizleri ikişer ikişer kelepçeledi. Dışarı çıkardılar.

Dışarıda askerler 'Yukarı bakın lan, konuşmayın lan' gibi her zaman alışıkan olduğumuz şekilde bağırıp duruyorlardı. Tabii bir taraftan da coplarıyla önlerine gelene vuruyorlardı. Arama yapılacaktı. Bu kaçınıcı aramaydı. Belki sayısını bile unutmuştuk. Ama gece yarısı ilk kez yapılmaktaydı.

Askerlerden biri kıdemlileri içeri çağırdı. Ben de içeriye girdim. Bir de ne göreyim. Bütün çamaşırlar ortaya yığılmış, yatakların yüzleri yırtılıyor, içindeki paçavralar yere dökülüyor. Askerler bunları yaparlarken bir yandan da eşyalarımızı postallarıyla çiğneyip duruyorlar. Koğuştaki 71 yatağın tümü yırtılıp içindekiler boşaltıldı. Çamaşırlarımız, yiyeceklerimiz, battaniyelerimiz neversimlerimiz ve çarşaflarımız birbirine karıştırıldı. Bir iki saat kadar süren arama sona ermiş dışarıda da dayak yemeyen kalmamıştı. O durumdayken tekrar koğuşlara alındık ve yatmamız söylendi. Yatalım ama nasıl? Yatak yok, battaniyeler karışmış, çamaşırlar karışmış vs. vs.

Hemen arkadaşlardan ekipler oluşturduk. Çamaşırları ayıran ekip, yırtılan yatakların yüzlerini diken ekip, dikilen yüzlere paçavraları dolduran ekip, hazırlanan yatakları sırayla ranzalara yerleştiren ekip.

Ekipler bir taraftan anlatılan fıkralara gülüyor, bir taraftan da iş yapıyorlardı. Yaşlı olanlar da koğuştaki ranza üzerlerinden çalışmaları izliyorlardı. O manzarayı hiç unutamam. Bir tek müziğimiz eksikti. Tıpkı bir fabrikada çalışır gibi çalışıldı. Her şey düzene konuldu. Bu arada sabah da oldu. Bazılarımız yarım saat kadar kestirebildik. Sonra sabah sayımı için hazırlıklar başladı. Sayım için geldiklerinde askerler de şaşırılmışlardı. Akşam yapılan arama, karıştırma işlemini nasıl yapıp da düzene koyabilmiştik.

Biz artık böyle bir şeyin tekrarlanmayacağı düşüncesindeydik. O gece aynı olayı bir daha tekrarlamazlar mı? Ne yaparsınız? Biz de alıştık. Yine aynı olayları yaşadık. Yine aynı düzenlemeleri yaptık. Tabii biraz daha deneyim kazandığımız için daha çabuk yapıp bitirdik yerleştirme işini. Aramayı üç gece ard arda tekrarladılar. Bizlere yeni bir yöntemle işkenceye başlamışlardı. Onlar işkence yaptıklarını sanırlarken biz türkülerimizi söylüyor, fıkralarımızı anlatıyor gülmesini biliyorduk. Kabul edilen Anayasa'dan sonra artık ülkede demokrasiye geçilmeye başlandığı masalını anlatmaktan zevk alan Kenan Evren'e inat, onun cezaevindeki işkencecibaşısı Raci Tetik'e inat."

Türkiye'nin birçok cezaevinde uzun yıllarını geçirmiş olan Sadun Hoca (Sadun Aren) de Mamak'tan nasibini almıştı 12 Eylül'de. Hoş 12 Mart'ta da yatmıştı ama o zaman diğer tutuklulardan biraz daha elverişli koşullardaydı hoca ve birlikte kaldıkları. O zaman Mamaklıların "Vitrin" tabir ettikleri bir koğuştaki kalıyordu. TİP yöneticileriyle, öğretim üyelerinin filan kaldığı bir koğuştaki burası.

12 Eylül'de ise DİSK davasından tutuklanmıştı. Ama Hoca'yla ilgili ıvır zıvır bir sürü soruşturma daha yürütülüyordu. Amaç mahkum etmek kadar tedirgin de etmekti çünkü... Hoca bir nedenle getirildiği Ankara Mamak'ta C-2 blokun yanındaki iki küçük koğuştan birine konulmuştu. Koğuşun küçük olması bir avantajdı ama sorunları da fazlaydı. Tuvalet için yandaki ana binaya gitmek gerekiyordu. Koğuşlardan dışarı çıkmak için kapının önüne gelip, yüksek sesle, kapıdaki asker nöbetçiye adını soyadını, doğum yerini yılını filan söyleyip izin almak gerekiyordu. Bir ara da bunu icat etmişlerdi. Sadun Hoca'nın istese de askerlerin hoşuna gidecek kadar yüksek sesle bağırmasına olanak yoktu. O zaman da ister istemez keyfi biçimde bir sürü dayak yiyecekti. Sadun Aren gibi birinin dayak yemesine ise hiç bir tutuklu razı olamazdı. Hocayı cezaevinde tanıyanlar için bile böyleydi, bırakın dışarıdan tanıyanları... Sakın hiç kimse aklından "yok canım olur mu öyle şey, Sadun Hoca'ya yüksek sesle bağırmasın diye dayak atarlar mı?" diye geçirmesin. 12 Eylül Mamak'ında Hoca da dayak yedi. Yaptıkları işkenceleri duymuştum ama cesaret edip kendisine sormadım, inanıyorum ki coplardan payına düşeni almıştır da...

Hoca C-2'de kaldığı sürece sıkıntısı diğer koğuşlarda kalanlarca ya da yanındakilerce giderilmeye çalışıldı. Sadun Hoca'yı koğuşunun kapısında görenler hemen tekmil verip Hoca'nın yanına geçiyorlar, çevresini alıyorlardı. Sonra da sesi gür biri O'nun yerine askere görünmeden tekmil veriyor, Hoca da bahçeye hava almaya ya da diğer koğuşlara geçiyordu. Sonunda askerlerden biri durumu farkedip Hoca'nın yerine tekmil vereni dövdü ama zaten Hoca da çok kalmadan İstanbul'a gönderildi.

Barış Derneği Davası sanıklarından Orhan Taylan da Mamak'ta bir süre için "misafir" oldu. İstanbul'da Barış Davasından tutukluymuş ama TKP Ankara davası nedeniyle Mamak'a getirilmişti. Taylan'ın uluslararası çapta üne sahip bir ressam olduğunu Raci nereden duyduysa duymuş, hemen yanına çağırıp cezaevi için resimler yapmasını istemişti. Bir koğuş atölye haline ge-

tirilmiş, Taylan'ın istediği boyalar tuvaler filan alınmıştı. Raci'nin Mamak'ta böyle bir şey yapacağına insan rüyada görse inanmazdı. Ama gerçekten yapmıştı. Orhan Taylan her sabah sayımdan sonra kapıdaki nöbetçiye söylüyor ve atölye koğuşuna gidiyordu...

İşin perde arkası kısa süre sonra ortaya çıktı. Taylan'a önceleri karışmayıp ne yaparsa kabul eden Raci bir gün aniden sırtında Kurtuluş Savaşında mermi taşıyan Türk kadınının resmi ile çıkıp gelmişti. Taylan bu resmi yapacaktı, ama onunla da kalmayacaktı. Tam karşısına da bir zamanlar Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanan ve bir kızın elinde tabanca tutan fotoğrafı yerleştirilecekti. Kızın elindeki tabanca da mermi taşıyan kadına dönük olacaktı. Taylan kendisinden istenilen resmi yapmayı derhal reddetti. Tabii öneri geri çevrilince de Taylan'ın kısa süren ve tüm Mamaklıların dudaklarını uçuklatan atölye macerası da bitiverdi. Taylan koğuşuna geri gönderilip Mamak yaşamıyla bağdaşmayan atölyenin de kapısına kilit asıldı...

Mamak'ta eğitim denilince akla dayak atmak amacıyla havalandırmalarda yapılan spor hareketleriyle, cezaevi yönetiminin verdiği bazı kitapların yüksek sesle okunması geliyordu. Verilen kitapların belli başlı konuları ise Atatürkçülük, Kürt hareketleri ve Ermenilerdi. Günde bir kez yapılan spor saatlerinde hasta ve yaşlılar dışında herkes gösterilen kültürfizik hareketlerini yapmak zorundaydılar. Bağıra çağıra yürünür, koşulur ve bu arada sürekli cop yenirdi. Cezaevi yönetiminin faşistlere karşı tutumu her zaman değişik olduğundan spor hareketleri sırasında da genellikle onlar dayak filan yemezlerdi. Ama şu bir gerçek ki önemli olan dayak yemek yememek değil, o ortamı yaşamak olduğundan sanırım onlar da epey tedirgin olurlardı. Hatta bir seferinde, faşistlerden biri havalandırmaya çıkmamak için ranzalardan birinin altına saklanmış. Biz yaşları nedeniyle spora katılmayanlar koğuşta bulunuyorduk. Aniden kapı açıldı içeri askerler doluştu. Bizden sıraya girmemizi istediler. Sıraya girdik. Saydılar. Bir kişi yoktu. Yeniden dışarı çıktılar, bizi de çıkardılar. Tekrar sayıldık, ama bir kişi yok. Koğuşu didik didik ararlarken ranzaların altında saklanan faşisti bulmuşlar. Epey bir süre toplamışlardı onu da...

Koğuştta eğitim saatleri ise öğleden sonraları ve akşamlarıydı. Herkes ranzalarına oturur bir kişi de elindeki kitapla ortaya çıkar yüksek sesle okurdu. Bu eğitimler sırasında Kürtlerin esasında Türk olduklarını, dağ insanı olduklarından dağlarda yaşadıklarını, bu arada sertleşmiş karlar üzerinde yürürlerken “kırt kırt” diye sesler çıkardıklarını, bu seslerin yarattığı çağrışım nedeniyle giderek bunlara kürt denmeye başlandığını Mamak eğitimleri sırasında öğrendik. Bu dahiyane buluş Genel Kurmay Başkanlığı'nın adını şimdi çoktan unuttuğum bir kitabında aynen böyle yazıyordu.

Buna benzer daha pek çok buluş vardı ama hatırlayamıyorum. Ama sanırım o kitaplar dünya kara mizah edebiyatında hatırı sayılır bir yere sahip olurlar. Hele bir yayınlanmaya görsünler. Olan Aziz Nesin'e olur...

Cezaevi yönetimi bize Kürtlerin ortaya çıkış sürecini bilimsel yollarla kanıtlamaya çalışır ve kültürümüzün artmasına katkıda bulunurken, biz içerdekiler de kendimizi daha başka konularda eğitmekten geri durmuyorduk. Pek çok meslek sahibi arkadaşımız vardı. Bu mesleklerle ilgili bilgilerini aktarırlardı. Dar gruplar halinde seminerler yapardık. Türk sol hareketinin önemli günlerine ilişkin olarak çeşitli politik gruplar görüşlerini bildiklerini birbirlerine aktarırlardı. Ama en yaygın eğitim, yabancı dil ve muhasebecilik üzerine olanlardı. Üniversite hazırlık kursları düzenleyen arkadaşlarımız da vardı. Hatta bir ara Raci de bunun havasına girmiş üniversiteye hazırlananlara özel kolaylıklar sağlamıştı. İlkokul öğretmeni arkadaşlarımız da bir ara okuma yazma kursları düzenlemişlerdi. Pek çok Mamaklı Mamak deneyi sonunda bir miktar da olsa yabancı dil öğrenmiş, Mamak'tan çıktıktan sonra kendi işine yarayacak kadar defter tutabilecek, muhasebe bilgisine sahip olmuştu.

Kuşkusuz Hasan Ertuğrul Kahrıman, Hasan Çapçı, Yüksel Karakurt ve Yusuf Işık gibi bildikleri yabancı dil sayısını üçe dörde çıkaranlar da vardı. Cezaevine girdiklerinde sadece İngilizce veya Fransızca bilen bu arkadaşlarımız üç dört yıllık Mamak deneyimleri sonunda İngilizce, Fransızca ve Almanca'nın yanı sıra İspanyolca ve İtalyancayı da konuşacak kadar öğrenmişlerdi...

Cezaevlerinde başta biz TKP'liler olmak üzere hemen tüm sol grupların aksatmadan gerçekleştirdikleri bir etkinlik de anma ve kutlama törenleriydi. 10 Eylül TKP'nin kuruluş gününü, 1 Mayıs'ı mutlaka törenle kutlar, 28-29 Ocak'ta Suphilerin katlediliş gününde anma toplantısı düzenlerdik. 15-16 Haziranları, Mahir Çayan ve arkadaşlarının öldürüldüğü, Deniz Gezmiş,

Hüseyin İnan ve Yusuf Aslan'ın idam edildikleri günleri de unutmazdık. Bizim kutlama ve anma günlerimize diğer gruplar da saygı duyar isteklerimize uyarlardı. O gün kırmızı çamaşırı olan bir arkadaşımızın o çamaşırı koğuşa asılırdı. Başka hiçbir çamaşır asılmazdı. Hazırlanan pasta masaya konur tüm yoldaşlar çepeçevre masanın başına toplanır, en kıdemli yoldaşın yaptığı kısa konuşmanın ardından limonatalarımız içilir, pastalarımız yenilir, moral tazelenirdi. İlginçtir, bu anmayı yandaki ranzalardan izleyen faşistler nedense hiçbir tepki göstermezlerdi.

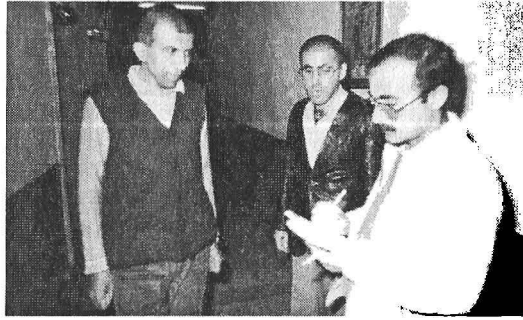
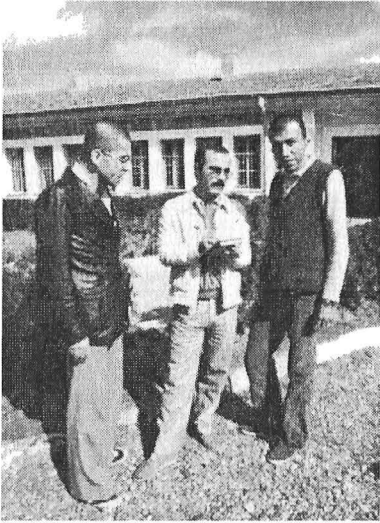
Ben 45 günlük DAL maceramın ardından cezaevine götürüldüğümde ilk kaldığım bölüm B bloktu. B bloğun büyük bir koğuşı. Kemal Göylüler, Necati, Kemal Kıyak, Adem Tosun, Kazım Ergen, Sabahattin Şen benden önce o koğuşa götürülmüşlerdi. Hemen sahiplendiler ve ilk gelenlere yapılan şakalardan filan korudular beni. Yedi ayı aşkın süre B blokta kaldık. Davanın başlamasına yakın da bizim davada yargılanacak olan hemen tüm arkadaşlarımızın kaldığı C bloğa götürüldük.

Bizim dava başladıktan bir süre sonra C bloklarda çeşitli nedenlerle kavgalar çıkmaya başladı. Faşistlerde solcular arasında bayağı kavgalar. Her kavganın ardından, çoğu solcu bir sürü insan koğuşlarından alınıp benim bulunduğum C/C bloğun altındaki acayip bir yere konuyorlardı. İdare ne denli baskı uygularsa uygulasin kavgaları önleyemedi.

Bir gün çavuşlardan biri kapıya gelip ismimi okudu. "Eşyalarını hazırla, dışarı gel" diyordu. Ne olacağını, başıma ne geleceğini bilmeden emri uyguladım. Cezaevi arabası kapıya geldi. C bloğun diğer koğuşlarından da benden önce bazı kişileri de dışarı çıkarmışlar ve arabaya almışlardı. Arabada bizim Halil Çelimli oturuyordu. Yanında da Hasan Yalçın ve sonradan onların davada yargılandığını öğrendiğim bir arkadaş daha. Dördümüzü B bloğun kafesine götürdüler.

Neden götürülmüştük? Hiç birimiz bilmiyorduk. Kısa süre sonra öğrendik ki, hepimizin tek ortak noktası 12 Mart'ta da tutuklu kalmamızdı. Zaten bir süre önce 12 Mart'ta Mamak'ta kalanların isimlerini öğrenmişlerdi. Bizim alınıp bütün gün dövülmemizin nedeninin C bloktaki kavgaların elebaşları sayılmamız olduğunu da bu dayaklar sırasında öğrendik. Bir bütün gün dayak yedik. Ellerimiz davula döndü. Gece yarısına doğru koğuşlara dağıtıldık. Yeniden B blok günleri başlamıştı. Bu kez küçük bir koğuştaydım. Koğuştaki bizim davadan kimse yoktu. Ama içeri girer girmez tedavim başladı.

Ellerim ilaçlandı, kurşun kalemle ovmaya başladım. Sabah başımıza ne geleceğini bilmiyorduk çünkü.

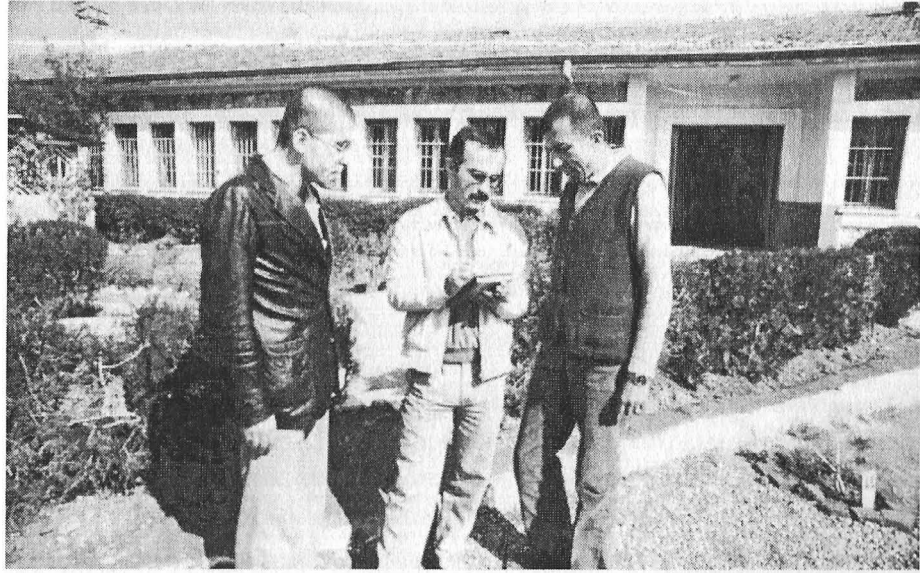
İrfan Demirkol ve gazeteci Ali Haydar Nergis'le Raci Tetik'in de bulunduğu odanın önünde

*İrfan Demirkol ve Ali Haydar Nergis'le Mamak Ceza ve Tutukevi İdare binası önünde
(Fotoğraflar Yaşar Uçar)*

Sabah sayımının ardından havalandırmaya çıkmaya hazırlanırken kapıya gelen gardiyan erlerden biri idareden çağrıldığımı söyledi. Subayların olduğu bölüme götürdü. Yeni bir serüvenle karşılaşacaktım ama karşılaşacağım serüveni kestirmem olanaksızdı. B blok iç emniyet amirinin kapısında beklerken içeride Raci Tetik'in ve bazı sivillerin de olduğunu gördüm. Sivillerden biri tanıdık gibi geldi. O sırada bir başka koğuştan alınan İrfan Demirkol da yanıma getirildi. Kendisini hiç tanıımıyordum. İrfan, şimdilerde Ankara'nın ünlü sinemalarından birinin sahibi. Bizi içeri aldılar. Raci burnunun ucuyla işaret ederek "bunlar mı görüşmek istedikleriniz?" diye sordu. Foto muhabiri Yaşar Uçar ve sonradan aynı gazetede çalışacağımız Ali Haydar Nergis vardı içeride. Evet, yanıtını alınca da "sorun soracaklarınızı" dedi. Sanki onlar her şeyi sorabilecekler bizler de o sorularla yaşadıklarımızın hepsini anlatabilecekmişiz gibi. Yaşar'la kucaklaştım. Önceden tanıdığım için. Ağlamaklıydı. Ne diyeceğini pek bilmiyordu. "Nasılsınız, rahatınız yerinde mi" dediler. Biz de fısıltı halinde "Yerinde" dedik. Oysa henüz ellerimin moru ortadan kalkmamıştı. Meğer yeni yayınlanmaya başlayan *Güneş Gazetesi* Mamak'la ilgili bir söyleşi yapıyormuş. Fikret Otyam üstat da söyleşi yapımakta görevli genç arkadaşa "Süleyman'la İrfan'ı görmeden gelme" demiş.

Gördüler. Hem de Mamak'ta yaşadığımı son derece ilginç bir serüvenin

hemen ardından. Mamak bitip de *Güneş*'te çalışmaya başladığımda, hem Ali Haydar, hem Yaşar bizlerle karşılaştıkları sırada çektikleri zorlukları anlattılar. *Güneş*'te yayınlanan söyleşi sırasında kullanmışlardı fotoğrafları ama sağ olsun Yaşar arşivinden çıkarıp çektiği fotoğrafları masama koyuverdi. Mamak'tan fotoğrafı olan tek tutukluyum galiba...

*İrfan Demirkol ve Ali Haydar Nergis'le Mamak Ceza ve Tutukevi
İdare binası önünde (Fotoğraf Yaşar Uçar)*

KAYBOLAN YAZILAR

Pek çok yazarın cezaevi anısında kaybolan yazıları vardır. Cezaevlerinde yöneticiler nedense çalışmayı sevmezler. Çalışmalardan korkarlar. Ve sanırım cezaevlerinde kaybolan yazılar başlı başına bir kütüphane oluşturur.

Arif Şare, Mamak günlerini boş geçirmemek için eline geçirdiği bir yabancı romanı çevirmeye başlamıştı. Sigara kağıtlarından bile yararlanıyordu çevirisi sırasında. Günlerini gecelerini o çeviri için harcadı. Sonra bir gün, bir arama sırasında o çeviriler bir askerin eline geçti. Aramadan sonra Arif günlerce gecelerce emek verdiği çevirisinden bazı parçaları ortalığa saçılmış halde buldu. Önemli bir bölümü yoktu. Geri kalanı da yırtılıp parçalanmıştı. Ve Arifin bunu yapandan en küçük bir hesap sormaya hakkı bile yoktu...

B bloktayken bir sarı defter getirmişti karım. Bu deftere çevremdeki insanların yaşam, öykülerini yazıyordum. Kenan Basat'ı, Kazım Ergen'i, Sabahattin Şen'i Kemal Kıyak'ı yanıma oturtup saatlerce yaşam öykülerini dinlemiştim. Bir daha, bir daha... Anlatılanları da yazmıştım o deftere. Belki, ileride bir işe yarar diye düşünüyordum. Daha doğrusu o zaman bir projem vardı. O projenin birer parçasıydı o anılar.

Kazım, Tokatlıydı. Küçücük yaştayken köyünü terk etmek zorunda kalmıştı. İstanbul'a amcasının yanına gidip işçiliğe başlamıştı. Kazım'ın yaşamı bir işçinin yaşamıydı. 15-16 Haziranları, sendikacılığı öğrenişini anlatmıştı tüm içtenliğiyle. Turizm sektörü ile nasıl ilgilendiğini, başına gelenleri, sevgililerini anlatmıştı. Kenan Başat da öyle. O da tren istasyonlarında su satarak nasıl yaşamını sürdürmeye çabaladığını çocukluk günlerindeki serüvenlerini anlatmıştı uzun uzun. MTA'ya nasıl girdiğini de. Sabahattin; Polatlı'dan gelişini, Ankara İktisadi Ticari İlimler Akademisi'ni, Polatlı'daki ailesini not ettirmişti. Kemal Kıyak da; Manisa'daki babasından, çiftçilikten, küçük hasta kardeşinden, kendisinin nasıl okuduğundan söz etmişti. Dev-Yol davası sanıklarından Zafer'in Karadeniz yöresine ait öyküleri. Kel Hüsam'ın birbirinden ilginç anıları da hep o sarı defterin sayfaları arasında kargacık burgacık yazımla yer almışlardı.

Bir gün bizi B bloktan C bloğa nakledeceklerini, hazırlanmamızı söylediler. Öyle ani olmuştu ki... Daha önce bilsem, belki o defteri eşime verir dışarı gönderirdim. Ama belki de göndermezdim, daha önce de bilsem B'den C'ye götürüleceğimizi... Ne de olsa C'lerin B'den çok daha rahat olduğunu duyardık... C bloğun kapısında arama yapan askerler defteri görüp aldılar. Komutana göstereceklerini söylediler, tüm ricalarıma karşın. Defter komutana gitti. Sonra defalarca başvurdum, dilekçeler yazdım ama her defasında “inceleniyor”, ya da “okunuyor” cevabını aldım. “Ne bitmez şeymiş yazdıklarım, ne arıyorlar acaba” diye düşündüm tahliye olduğum güne kadar. İlk günlerde okunup incelendiği söylenen defter artık hiç ortada yoktu. Kaybolmuştu...

Sadece Mamak'ta değil, Haymana'da da geldi başıma böylesi bir olay. Haymana'da Demokrasiye sardırmıştım. Orada kaldığım süre içinde Demokrasiyi yaşamak diye bir kitap yazmayı hedefliyordum. Bu nedenle de bir sürü kitabı getirtip okudum, notlar aldım. Bu notları da bir sürü kağıda daktilo edip dosyaladım. Sonra bir gün gene bir arama oldu. Ve o çalışmamdan savcısıyla, gardiyanıyla, hatta daha önceki aramalar nedeniyle askerleriyle herkesin haberinin olmasına karşın incelenmek üzere dosya alındı.

Savcılar da gardiyanlar da, aradan aylar geçmesine ve diyalogumuz Mamak'la ölçülemeyecek derecede insani olmasına karşın, dosyanın incelenmeye gönderildiğini söylemekten başka bir şey demediler. Dört aylık bir çalışma daha yok olup gitmişti... Cezaevlerinde kaybolan çalışmalar arasına atılıp yok olmuştu...

CEZAEVİNDE MUTLULUK

Gardiyan Bayram çağırdı... Yemekteydik. Kalkıp gittim. “Müjde” dedi. “Kardeşinin bir kızı olmuş” Bir süredir beklediğim bir haberdirdi. Yine de içimde değişik kıpırtılar duyumsamaya başladım. O an benim için güzel bir andı, yaşanması bir an...

Ranzaya gelip otururken çevremdekilerin “gözün aydın” filan gibi iyi dileklerine teşekkürle yanıt veriyordum, ama orada yoktum ki ben... Mutluydum. Cezaevindeki mutlu... Taş duvarlar, kalın duvarlar, demir parmaklıklar ve insanı yaşamdan bıktırmak için yapıldığı ortada olan koşulların bık-kın ortamının tümüyle dışındaydım. Mutluydum... Aileye yeni gelen belki adı bile olmayan yeğenimle birlikteydim...

Cezaevinde de mutlu olunur. Havalandırmanın gökyüzüne doğru yükselen duvarlarının üzerini örten masmavi gökyüzüne yükselebilir bir anda insan, volta sırasında. O masmavi örtünün, daracık Haymana cezaevi havalandırmasının üzerini kaplaması gibi, tüm sevdiklerin yaşadığı ortamı da örttüğü bilinciyle maviliklere dalabilir insan. O mavilikle birlikte, bir yeşil deniz oluşturan Yedigöller’e gider örneğin, ya da Boğaza, İstanbul’un masmavi denizine... Leningrat’a veya... Dünyanın kuşkusuz erkeğiyle kadınıyla en güzel insanların yaşadığı kente... Mutlu olabilir, mutluluğu cezaevinde de yaşayabilir insan...

O’nu mutlu eden sadece küçük bir haber olabilir. Ya da benimkine benzer, ilk kez kucağına dört ay sonra alabileceğin, ailenin en küçük insanı ile ilgilidir. Dört ay sonrasının düşü mutlu eder O’nu. Küçük bir insanın sıcaklığını duyumsar, demir ranzada soğuk taş duvarlara bakarak. O demir parmaklıklara, gece gündüz elinde silah seni içeride tutmak için nöbet tutan jandarmalara, o jandarmaların başındaki komutanlara, gardiyanlara, savcılara, adalet bakanlarına, başbakanlara, cumhurbaşkanlarına, genel kurmay başkanlarına inat çıkar gidersin dışarıya, mutluluğa, yaşamaya...

En güzel mutluluk türküleri söylenir cezaevlerinde. Yaşamı seven, yaşamı daha da yaşanır kılan türküler. Sıla türküleri, özlem türküleri. Nazım’ın dize-

lerini yaşarsın, Ahmet Arif'in, Enver Gökçe'nin... 1 Mayıs günü DAL'ın daracık hücrelerinde tek başına volta vururken, 5 adım geri 5 adım ileri, seninle birlikte o günün mutluluğunu duyan onbinleri, yüzbinleri, milyonları düşlersin. İstanbul'a gidersin 1 Mayıs Alanına, o gün bir yıl öncesi gibi olay çıkabileceğini düşünüp boy abdesti alıp yepyeni çamaşırlar giyip de 1 Mayıs'ta kutlamaya koşan kadının koluna girersin... Moskova'ya Kızıl Meydan'a gidersin, ya da Sofya'da Dimitrof'un anıt mezarı önündeki alana... Daracık hücrenin duvarları da, birkaç dakika sonra başlayacak fiziki acıların bilinci de vız gelir. Milyonlara karışır, onlarla birlikte haykırabilirsin "1 Mayıs, 1 Mayıs, İşçinin Emekçinin Bayramı" diye... Milyonlar senin o daracık hücrede seni yalnız bırakmazlar, o hücreyi doldurup seni kucaklarlar. Mutluluğu yaşatırlar.

Nazım'la birlikte olursun, O'nunla birlikte İstanbul'u düşlersin. Mutluluğu yaşarsın, ülkelerinden uzak, yeniden dönebilmenin umudunu yaşayan dostlarıyla birlikte sürgünlüğe inat... Tüfeğe, süngüye inat. Türk Ceza Yasasının yıllardır değiştirilemeyen maddelerine inat... Sıkıyönetime inat. Apotletlere inat. Sıkıyönetim mahkemelerindeki üzerlerinde hakim cübbesi bulunan ama hakimlikten çok cellatlığa soyunan kişilere inat...

Mutlusundur. Mutluluğu yaşarsın. Cezaevinin daracık koğuşlarında bile, yeğenini kucaklarsın, sevdiğinin elini sıkıp birlikte maviliklere dalarsın. Uçsuz bucaksız maviliklerde okyanustaki bir damla su olabilmenin mutluluğunu duyumsayarak... Yarını, yarının masmavi günlerini özleyerek...

Nazım Hikmet'in vasiyetinin yerine getirilişini... O'nun Moskova'daki mezarından alınan tabutunun omuzlar üzerinde çiçeklerden oluşan bir konvoyla tüm ülkeyi dolaştırıp Anadolu'nun bir köyündeki bir çınar ağacının dibine gömülüşünün coşkusuyla yaşarsın... Karadenizin kara dalgalı sularının ortasından yükselen ve 15 yürekten oluşan bir anıtı düşlersin... Bizim ülkemizin insanların da yüreklerinde taşıdıkları parti kartlarını göğüslerine çıkarabildikleri günleri özlersin. Bu kartlardan oluşan çiçekleri, çiçeklerin yüreklerden oluşan anıtlarla bütünleşmesini düşlersin. Ne DAL'ın daracık hücresi ve dışarıdaki işkence sesleri, ne Mamak'ın koğuşları, Raci'si, Cop'u senin mutluluğunu önleyemez. Mutluluğu yüreğinin en derinlerine dek indirirsin. Enver Gökçe ile birlikte mapusta gürül gürül yılan çıyan içinde yatar, Nazım'ın ağzından ressam Abidin Dino'ya mutluluk üzerine sorarsın...

Sen mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin?/ İşin kolayına kaçmadan ama. / Gül yanaklı bebesini emziren melek yüzlü anneciğin değil ama / Ne de ak örtüde elmaların. / Ne de akvaryumunda su kabarcıkları arasındaki kırmızı balığinkini... /Sen mutluluğun resmini yapabilir misin 1961 yazı ortalarındaki Küba'nın resmini yapabilir misin? / "Çok şükür, çok şükür bugünü de gördüm gayrı"nın resmini üstad.

VE HAYMANA GÜNLERİ

Başgardıyan Yahya “Hoş geldin hemşerim, seni epeydir bekliyorduk, gecikince artık gelmez demeye başlamıştık. Biz seninle gerçekten hemşeriyiz” diye karşılayıp Haymana Kapalı Cezaevinin kapısını altı ay yirmi bir günlüğüne üzerime kapatırken yaşamımda yeni bir dönem başlıyordu. Dışarıdan bakıldığında cezaevi yaşamına yabancı değildim. Daha önce iki kez yatıp çıkmıştım. Ama her ikisinde de tümü siyasilerden oluşan Mamak’taydı yatışım. 12 Mart’ın ilk günlerinde Mamak’ta bir miktar askeri suçlardan ceza almış olan hükümlü ve tutuklu da vardı ya öyle kısa süre kalmışlardı ki bizimle, birlikte bir yaşamımız olmamıştı.

Mamak -hele 12 Eylül sonrası- tam bir toplama kampı niteliğindeydi. Kitaplardan okuduğum, dostlardan dinlediğim sivil cezaevlerine hiç mi hiç benzemiyordu. Haymana benim ilk sivil deneyimimdi. Değişik bir duygu, değişik bir ortam... Ve ben ilk adımımı atmıştım yeni dünyama... Hırsızlığı, yankesiciliği meslek seçmişlerle gecemi gündüzümü geçirecektim. Sabah onlara selam verip akşam “iyi geceler” diyerek uykuya yatacaktım. Tüm dünyamı, o taş duvarlarla çevrili, küçücük dünyamı bir süre için de olsa onlar oluşturacaktı. Dostlarımdı onlar artık, arkadaşlarımdı. Dışarıda mesleklerini duyduğumda açıklamasam bile beni ürküten, içimi burkan insanlar...

Artık Ankara’nın ünlü kasa hırsızları Aziz’ler, esrardan yatan Miko dayılar, tokatçılar, adisiyle, mücevheratçısıyla hırsızlardı benim küçük dünyamın kahramanları... İlk sivil deneyiminin insanları... Hoş “siyasi koğuştaki” kalacaktım burada da. Siyasi koğuştakilerin kimi benimle aynı davadan, kimi başka örgütlerden dolayı yemişlerdi cezalarını, ama Türk Ceza Yasası’nın 141. Maddesini bilmem kaçınıcı kez ihlal ettiğim gerekçesiyle getirildiğim “havası sert, suyu sıcak, insanı mert Haymana”daki dünyamı bu insanlar dolduracaktı...

İçerideki dostlar kapıda birikmişti, ben içeri adımımı atarken. İlk “hoş geldin” diyenlerden biri Kemal’di. Diğer Erdal. Bizim davadan hüküm giy-

mişlerdi. Başgardıyanın dediği gibi epey önceden duyulmuştu buraya geleceğim. Haymana çok küçük bir yerdi. Cezaevine girmeden önce Savcıyla konuşmak üzere eski dostum Ankara Milletvekili Eşref Erdem'le birlikte gelmiştik, 15-20 gün öncesi. Daha ben Adliyeye gelir gelmez haberim de içeri uçmuştu, "geliyor" diye...

Özellikle siyasilerin bir bölümü, başta bizimkiler, bir yandan bekliyor, bir yandan da "inşallah gelmez" diye geçiriyorlarmış içlerinden. Gelmeyeceğime en çok inanan ya da daha doğrusu kendisini inandıran Erdal'mış. Gelmemem demek o günlerin en önemli gündem maddesini oluşturan Meclis'teki 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun 17/1 maddesinin iptal edilmesine ilişkin yasa önerisinin kabul edilmesinin kesinleşmesi anlamına gelecekti çünkü. Edirne SHP Milletvekili Erdal Kalkan vermişti önergeyi. Hoş önergenin Meclis Başkanlığı'na verilmesinin üzerinden bir yıla yakın süre geçmişti ama o günlerde Adalet Komisyonu'na geleceği ve Komisyon'daki ANAP'lıların önergenin kabulü yönünde oy kullanacakları kulaktan, kulağa yayılıyordu. Gerçekten çok gırgır bir maddeydi bu 1402 17/1. Sıkıyönetim döneminde işlenen suçlardan mahkum olanları Sıkıyönetim Mahkemeleri verecekleri cezalara otomatikman üçte bir oranında zam yapıyorlardı. Sıkıyönetimin sürdüğü günlerde işin esprisi pek fark edilmemişti. Sıkıyönetim kalkıp da davalara normal mahkemelerde bakılmaya başlanınca ortaya çıkmıştı durum. Aynı suçtan yargılanan iki kişiden sıkıyönetim döneminde kendi teslim olup yargılanan biri, sıkıyönetim sonrası yakalanıp mahkum olandan üçte bir oranında fazla ceza yemekteydi. Erdal Kalkan'ın önergesi bizim çevrede heyecanla karşılanmıştı, gelişme an be an izlenmekteydi. Tabii sadece izlenmiyor, herkes olayı en olumlu yanından alıp değerlendiriyordu. Bu nedenle de yasanın olumlu şekilde meclisten geçeceğine hemen herkes tüm yüreğiyle inanmaktaydı... Gerçekten yasa Meclis'te kabul edilse, ben yeniden içeri girmeyecektim, içerdekilerin büyük bir bölümü de hemen tahliye olacaktı.

İşte Erdal Tümtürk'ün "inşallah gelmez" umudunun ardında yatan da buydu. Gazeteciydim, nasıl olsa herkesten önce ve detaylı olarak durumu öğrenebilecektim. Yasanın değişeceğini öğrenince de boş yere Haymana'ya gelmezdim. Ben gelmeyince de Erdal'ın bir süreden beri dilinden düşürmediği "ha bugün çıkacağım, ha yarın" türküsünü söylemeye devam edecekti. İçerdekilerin moralini bozacağımı bilmeden, yanımda Ankara SHP Milletvekili Ömer Çiftçi, avukat arkadaşım Reşat Kadayıfçılar, SHP Haymana İlçe Başkanı avukat Levent Gök ve Anka Ajansı muhabirlerinden Göksel Polat, kız kardeşim Selma ve kayınbiraçerim İsmail olduğu halde 5 Eylül 1988

Pazartesi günü Başgardıyan Yahya'nın açtığı kapıdan içeri adımımı atıyordum. Yepyeni bir dünyaya, Başgardıyan Yahya'nın, gardıyan Yaşar'ın, Bayram'ın, kız kaçıran arkadaşların, hırsız arkadaşların, esrarıcı arkadaşların, tokatçıların dünyasına. Haymana Cezaevi'ne.

Cezaevi... Bizim ülkemizdeki uygulama, bir sürü adamı üst üste yığıp, dört duvarın arasına sokup üzerlerine kilidi vurmaktan ibaret. Yasa bu kurumun insanların ıslah edilip bir daha suç işlemesini önlemek amacıyla oluşturulduğunu söylüyor. Kurulurlarken belki de amaçları gerçekten böyleymiş. Eğer cezaevlerinin amaçları gerçekten yasada yazıldığı gibiyse; şunu açıkça söyleyebilirim ki, ne daha önce yaşadığım toplama kampı Mamak Askeri Cezaevinde, daha sonraki dünyam Haymana cezaevindeki yaşam da bu yasayı tümüyle tekzip etmekteydi. Bırakıyorum askerisini, sivil cezaevlerinin belki de koşul olarak en rahatlarından biri olan Haymana'da bile bu yöntemle insanların topluma yeniden kazandırılabilceği düşünülüyorsa ve bu düşünceye gerçekten inanılıyorsa, Demirel'in deyişiyle "abesle iştigal" ediliyor demektir. Kaldığım süre içinde bir sürü insan tahliye oldu Haymana'dan. Cezalarını tamamlayıp çıktılar. Ama daha çıkmalarının üzerinden bir ay bile geçmeden haberleri geldi, yeniden yakalanmışlardı. Hırsızlık, yankesicilik veya dolandırıcılık sadece yaptıkları iş değil, meslekleriydi bu insanların. Biraz dost olduktan sonra da büyük bir içtenlikle anlatıyorlardı. Doğrusu bırakmalarıydı bu işi, ama bıraksalar ne yapacaklardı?

"Karanlık Dünya" diyorlardı kendi yaşamlarına. "Biz bu dünyaya girmişsiz bir kere, nasıl çıkacağız?" diyorlardı. Çıksalar, çıkabilseler ne yapacaklardı gerçekten. Ne iş yapacaklardı dışarıda. Karınlarını doyuracak çoluk çocukları vardı pek çoğunun. Hoş şimdi yaptıkları işten kazandıklarını ne yapıyorlardı ki? Kolay kazanıp kolay harcamıyorlar mıydı? Hangisinin çoluk çocuğunun üzerinde doğru dürüst bir şey vardı sanki. Bugün çalıp, hemen bir başkasına "okutup" elde edileni gece meyhanede, pavyonda, esrar, eron için eritmiyorlar mıydı? Bir çelişkiler yumağı değil miydi "karanlık dünya" insanların yaşamında? Bir yandan kulakları af sözcüğünden, tahliye sözcüğünden başkasına kapalıydı. Ama diğer yandan kendileri de daha önceki çeşitli defalar olduğu gibi çıkar çıkmaz yeniden aynı işleri yapıp, yakalanınca yeniden cezaevine döneceklerini biliyorlardı.

Sekiz koğuştan biri boş tutuluyordu Haymana'da. Ben çıktıktan bir süre sonra o da doldurulmuş. Bir buçuğunda siyasiler kalıyordu. Diğerlerinde de cezaevindekilerin diliyle "adli", dışarıdakilerin diliyle "adi" suçlular barınmaktaydılar. Adlilerin kaldığı ön tarafta dört küçük koğuştan biri -4.Koğuş-Haymanalılarındı. Haymanalı tutuklu ve hükümlüler nedense yerde yatmaya razı olurlar gene de o koğuşu isterlerdi.

Hoş nasıl istemesinler? İlçe cezaevlerinin en kötü yanlarından birinin beslenme olduğunu, yedi aya yakın misafirliliğim öğretti. İlçe cezaevlerinde hükümlü ve tutuklulara yemek çıkılmamaktaydı. Sadece günde bir ekmele ayda bir de “kuru gıda” verilmekteydi. İaşe bedeli de denilen bu kuru gıda yani, pirinç, makarna, yağ vs. gibi şeyler pek çok mahkumun tek beslenme aracıydı. Ziyaretçileri gelmezdi. Paraları pulları yoktu. Cezaevi idaresi ne verirse onunla doymak zorundaydılar. Ve işin acısı yedi ay boyunca cezaevi idaresi bu ünlü kuru gıdayı hiçbir zaman vaktinde dağıtmadı. Bu nedenle de içerdeki herkes birbirine yardım ederek yaşamaya çalışmaktaydılar. Yoksa resmen aç kalırlardı burada. Ya da sadece kuru ekmeğe talim edilirdi. “Suyu katık ederlerdi” demiyorum, çünkü Haymana Cezaevi’nde genellikle su da akmazdı. Bahçedeki tek çeşmeden hortumlarla koğuşlara alınan sularla idare ederlerdi mahkumlar.

Haymana’da yoklar öylesine çoktu ki... Yokları saymaya kalksam gerçek bir komedi çıkar ortaya. İşin gırgırı, bunca yokluk içindeki cezaevine Bakanlıktan sürekli genelgeler gönderilir, içeridekilerin yaşamının daha disiplinli hale getirmeye uğraşırlardı. Bir tek kişi çıkıp da şu noksanlar nasıl giderilecek diye sormazdı. Hoş sorsalar da alacakları cevap belliydi:

“-Tahsisatımız yok. İdare edin.”

Yok, yok... Hep yoklardan söz edersem Haymana Cezaevi’nin hakkını yemiş olurum. Yoklar çoktu ama fazlalar da yok değildi. Örneğin Yahya ne yapıp yapıp kendisini Ankara Valiliği emrine tayin ettirdikten sonra geri kalan iki gardiyanın ikisi de kendilerini Başgardiyan ilan etmişlerdi. Ankara’dan resmen bu göreve atanmaları için ellerinden geleni yapıyorlardı. İki de savcısı vardı Haymana’nın. Her ikisi de cezaevimizle ilgileniyorlardı. Önceleri cezaevinden sorumlu durumda olan Baran İzgi’ydi. Baran Bey kendisini Haymana’ya gönderen Bakanlığın haksızlık ettiği inancındaydı. Bakanlığın bu haksızlığına karşı o, kolları sıvamış mahkumlarla birlikte cezaevinin noksanını, gediğini tamamlama uğraşısına girmişti. Yetkili yetkisiz bir sürü insanı cezaevine davet edip onları borçlandırıyor, böylece tahsisat yokluğundan yaptıramadıklarını pratik olarak çözümlemeye uğraşıyordu. Sonra birden işin içine rufailer karıştı İzgi’yi geri plana çektiler ve yerini genç savcı Erdoğan aldı.

Cezaevi ile ilgilenen sorumlular kuşkusuz iki savcı ve iki gardiyanla bitmiyordu. Cezaevinin dış güvenliğinden sorumlu olması gereken ilginç bir Karakol Komutanı Başçavuş vardı. Bölük Komutanları vardı... Hatta Kaymakamı, Müftüsü vardı...

İşin gerçeği, Haymana Ankara’nın burnunun dibinde olmasına karşın

gerçekten unutulmuş küçücük bir ilçeydi. Haymana bürokrasisinin de yaz-ları Cimeime Kaplıcaları ile kışları cezaevinden başka ilgilenebilecekleri bir şeyleri yoktu...

Onlar da ellerinden geldiğince ilgilerini eksik etmiyorlardı. Bu ilgi yünden de Haymana Cezaevi zaman zaman gerçekten yaşanmaz hale geli-yordu. Savcılar da, gardiyanlar da hem birbirlerini başkalarına şikayet edip destek arıyorlar, hem de başkalarının işlerine karışmasından hayli rahatsız görünüyorlardı. Örneğin bir savcı diğerinin açıklarını elde edebilmek için gardiyanları kullanıyordu. Gardiyanlar sürekli olarak hem birbirlerini, hem içerdekileri diğer savcının işini güçleştirecek şekilde savcıya götürüp akta-ıyorlardı. Hem de aktarıırken bire bin katıyorlardı. Hayallerini çalıştırıp içe-ride kimsenin aklına bile gelmeyen olayları, sanki olmuş gibi anlatabiliyor-lardı. Sonra savcıların görevleri değişince de gardiyanlar eski alışkanlıkları-nı bu kez diğer savcıya şikayet şeklinde sürdürünce de bu işten rahatsızlık duyuyorlardı. Kaymakamla savcıların biri arasındaki geçimsizlik de dönüp dolaşp içeride yatanların başına patlıyordu.

Cezaevlerine doldurulmuş olan insanlar çok doğal ki bir an önce bura-dan çıkıp gitmeyi düşünürler. Çeşitli siyasi suçluların yattığı cezaevlerinde-ki "toplu firar" olayları Haymana'daki yetkilileri diken üzerinde tutuyordu. Hele, Cezaevi Komutanı bir Başçavuş vardı ki, evlere şenlik. Adamın gece yatağına yattığında da cezaevinden kaçanları gördüğüne eminim. Bu ne-denle olacak, dış korumayı bırakmış içeriği yönetmeye çabalamaya başla-mıştı. İçerideki hükümlülerin başıboş bırakıldığı, yeterince baskı yapılmadı-ğı, hükümlülerin cezaevini otele çevirdikleri, cezaevinin cezaevi olmaktan çıkıp özellikle siyasilerin çiftliği haline geldiği gibi enteresan fikirlere de sa-hipti. Tüm bürokrasinin tek ilgi kaynağı da cezaevi olunca, iş dönüp dola-şıp uyduranın da uydurduğuna inanması noktasına geliyordu.

Oysa hem cezaevi yönetiminin, hem de özellikle Başçavuşun kaçacak-larından korktukları siyasi hükümlülerin önemli bir bölümü çantalarını, ya-taklarını alıp buraya kendi ayaklarıyla gelmişlerdi. Ve zaten epey azalmış olan günlerini bir an önce bitirebilmek çabasıındaydılar. Bir ilçe cezaevinde kalıyorlardı, bu ilçe cezaevindeki rahatlıkların ne anlama geldiğini de son derece iyi biliyorlardı. Okuyup yazmalarına karışılmıyordu, görüşleri rahat-tı. Ve zaten sadece bu rahatlık nedeniyle gelmişlerdi buraya...

İş kaçmaya kaldıktan sonra, eloğlu özel olarak siyasiler için, 12 Eylül sonrası inşa edilen ve ağır suçluların kaçmalarını önlemek için yaptırılan ce-zaevlerinden metrelerce tünel kazıp çıkıp giclebiliyorlardı. Hem de tek tek değil tüm koğuş bir arada çekip gidiyorlardı.

Haymana gibi, neredeyse hükümlüler tarafından korunan bir cezaevin- den kaçmak isteyen herkes elini kolunu sallayıp çıkar giderdi... İnsanlar ge- ne de gitmiyorlardı. Ama bunu cezaevinden sorumlu olanlardan bazılarına anlatabilmek öyle pek de kolay olmuyordu.

Hemen her cezaevinde yaptıkları gibi burada da bir takım "ispiyonlar" edinmişlerdi. Onların getirdiği haberlerle içeride ne olup bittiğini anlamaya çalışıyorlardı. Benim bildiğim Mehmet adlı, sahtekarlıktan yatan bir gariban da onların son ispiyonlarıydı. Sık sık, bir bahaneyle savcılığa ya da hasta- neye götürülürdü. Gören, davadan başını kaldıramıyor sanırdı. Her ne hik- metse cezaevine dönerken de anlatıldığı kadarıyla her defasında jandarma- lar cezaevinin hemen yanı başındaki Jandarma Karakoluna uğratmadan edemezlerdi.

Özel yaşamıyla ilgili olarak içeridekilere türlü senaryolar yazan bu gari- ban sonradan öğrenildi ki dışarıdakilere de epey zengin senaryolar hazırlı- yormuş. Sabah akşam, siyasilerin nasıl kaçacaklarını, hatta adi mahkumları da kaçmaya zorladıklarını dışarıya ulaştırır dururmuş. Eh karşısındakiler de inanmaya hazır olunca işi öyle zor olmasa gerek. Düşündüm de o anlattık- larını dışarı yerine bize anlatsaydı, ya da kendisi oturup yazsaydı, şimdi Türk sineması için heyecanlı pek çok firar filmi senaryomuz olurdu... Gari- ban galiba siyasilerin yaşamını biraz kıskanıyordu, ya da siyasiler olmadan önce kurduğu yaşamı engelledikleri için onlara düşmandı...

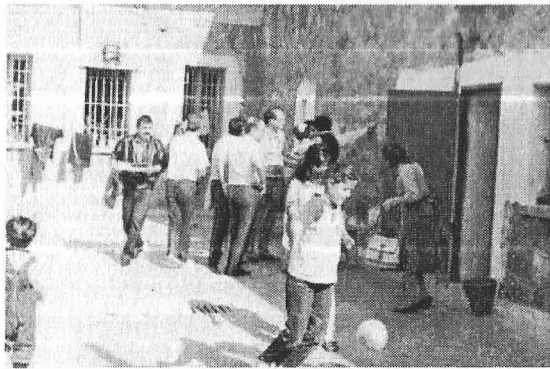
Her cezaevi gibi Haymana'nın da ispiyonu olacaktı, huylusu da huysu- zu da... Bundan doğal da bir şey yoktu zaten. Varlarıyla yoklarıyla Hayma- na kendisine özgü bir dünyaydı. Bu renkli dünyanın renkli insanlarından biri berberimiz Aziz'di. Aziz kasacılıktan yatmaktaydı. Çok küçük yaşta gir- diği cezaevinden bir türlü kuyruğunu kurtaramamıştı. Anlattığı kadarıyla Ankara'nın ünlü kasacılarından biriydi, zaten Ankara'da bu alanda iş tutan 30-40 kadar kasacı vardı. Bu kasacıların çalışma yöntemleri de uzman po- lisler tarafından tümüyle bilinmekteydi. O nedenle de her kasacı mesleğin- de yenilikler yaratıcılıklar yapmak zorundaydı. Ya da küçük "iş hileleri" Bu hileler kendi yöntemlerini değil de başkalarınınkini kullanmaktı. Böyle- ce polis bir süre için de olsa oyalanmış olurdu.

Aziz el hünerlerini bazen küçük gösteriler yaparak bizlere de gösterirdi. Örneğin bir bont çantanın şifresini çözüp açması için en çok harcadığı sü- re 1,5-2 dakikayı geçmiyordu. Aslında bu iş için ayırdığı zaman 1 dakikay- dı. Bazı çantaların şifreli kilitleri çok kullanılıp yıprandıklarından boşluklar meydana geliyordu. O yüzden de biraz daha fazla uğraşmak zorunda kala- biliyordu.

Mehmet'i Mamak'tan da tanıyordum. Epey bir süre yatmıştı Mamak'ta. O zaman bir siyasi örgüt davasından alınmıştı. 90 yaşlarındaki bir tanık kadının mahkemede "bu bizim mahallenin anarşiti (anarşisti)" demesi nedeniyle yargılanması da sürüp gitmişti. O'nun mesleği de mücevherat hırsızlığıydı. Bu hırsızlar diğerlerinden epey ayrılırlarmış. Son derece saygınlıkları varmış meslektaşları arasında. Çünkü bunlar kolay kolay "ötmezlermiş" Yani yakalandıklarında suç ortaklarının isimlerini de çaldıkları şeyleri sakladıkları yerleri de ele vermezlermiş. Zaten kurala uymayanlar için uygulanan yaptırım da son derece sert olduğundan kimse cesaret de edemezmiş. Hemen tüm yaşamı cezaevlerinde geçmişti Mehmet'in. Haymana'ya da gelişi üç ya da dördüncüydü. Mücevher hırsızlarının müşterileri de belliydi. Kolay kolay başkasına satamazlardı.

Başta söylediğim gibi Haymana'nın yedi koğuşundan bir buçuğunda siyasilere kalmaktaydı. Benim kaldığım 6'ncı koğuş o sözünü ettiğim buçuk koğuştu. 6'nci koğuşu biz siyasilere adlilerle paylaşıyorduk. Koğuş arkadaşlarımdan saf bir çocuk vardı. Bazen Direj Hasan derdik, bazen de Dızo Hasan. Direj kürtçe uzun, dızo da hırsız demekmiş. Hasan her iki lakabına da kızardı. Zaten belki de O kızdığı için herkes lakaplarını söylemeden edemezdi. Ankara'daki Tekel Deposu soygunundan yatmaktaydı. Tüm yaşamı boyunca yaptığı ve yapacağı tek soygun olmasına karşın Ankara'nın kabadayı dünyasından biriymiş gibi havalara girmekten çok zevk duyardı. Çıkar çıkmaz da ünlü babalardan biri olmak gibi acayip düşünceleri vardı. O da biliyordu herkes de. Başkaları belki şu ya da bu gerekçeyle cezaevine yeniden gelebilirlerdi ama Hasan çıktıktan sonra cezaevlerinin kapısının önünden bile geçmeyecekti. Soygun yaptıkları arkadaşları galiba bunu biraz satmışlardı. Üç kişi birlikte yaptıkları halde yargılanma sırasında ne olmuşsa olmuş en uzun cezaya bu çarptırılmıştı. Boşuna yatmadığını kanıtlayabilmek için 30-40 milyonu olduğunu, bu parayı da bir evin çatısına sakladığını anlatırdı. Çıkar çıkmaz çatıdan parasını alıp, içerdeyken çektiği sıkıntıları unutacaktı. O da pek çoğu gibi özlemle tahliye bekler, her an çıkabilecek bir affın umuduyla yaşardı. İçeri girdikten sonra karısı iki çocuğuyla birlikte O'nu terk etmiş gitmişti. Çocuklarını özlüyordu Hasan. Bir af çıkmalı ve Hasan bir an önce çocuklarına kavuşmalıydı...

Cezaevlerinin kuşkusuz en önemli konusu her zaman aftı. Hemen herkes her dakika afla yatar, afla kalkardı. Haymana'da herkes hatta çıkacak aftan yararlanamayacağı kesin olan bizler bile afla yakından ilgilenirdik. Bizim için af kuşkusuz Ceza Yasası'nın 141-142'nci maddelerindeki değişiklikti. Ancak, affın Haymana'daki en yakın takipçisi kuşkusuz Suat'tı. Suat hır-

Çocuklar ve Babalarının Haymana'daki mutlu saatlerinden biri.

sızlıktan yatmaktaydı. Bu Suat'ın babası hayli zengin bir müteahhitmiş. Paraya pula öyle fazla gereksinimi yoktu. Ama gel gelelim serüven güzel şey galiba. Bir kısım arkadaşlarına uyup, yöredeki birçok evi ve mağazayı talan etmişler. Yargılandığı dava sayısını kendisi de karıştırmış durumdaydı. Anla-

tıldığına göre soydukları evlerden birinin sahibi biraz dişli biri çıkmış. Adam bastırınca yörenin karakolu da işi sıkı tutmuş, sonunda Suat ve arkadaşları yakayı ele vermişler. Suat aslında hırsız olacak biri değil, babası da devreye girince durum kapatılmak istenmiş, dişli adamın videosunu getirmelerini istemişler. Suat ve arkadaşları gidip bir video getirmişler, ama o video adamın aradığı değilmiş. Böylece gide gele, onlarca televizyon ve video ortaya dökülmüş. Öyle olunca da hiçbir şey ortadan kaldırılamamış. Ve Suat'ın ben tanıdığım da kesinleşmiş olan cezasının miktarı 20 yılı aşmıştı. Tek kurtuluşu kalmıştı o da af...

Suat'a göre her an af çıkmak üzereydi. Babasından haber alıyordu, ağabeyinden alıyordu ama doymuyordu. Gazeteci olmam ve gelen-gidenimin çok olması nedeniyle ne zaman havalandırmada karşılaştık umutla af haberi sorardı. O'nun "bir haber var mı abi?" sorusu bir tek habere yönelik olurdu. Ne yazık ki, içeride birlikte kaldığımız süre içinde olduğu gibi, söz vermeme karşın dışarı çıktıktan sonra da aradan geçen uzun süreye karşın Suat'a beklediği haberi herkesten önce ulaştıramadım.

Benden beklediği haberi bir türlü müjdeleyememiş olmama karşın, Hasan Damar Suat'a her defasında yeni umutlar vermekten geri kalmadı. İçeri girmezden önce çalışmakta olduğum gazetede çıkan bir iki haberin kendisini yaktığı görüşünde olan Damar, Avrupa Milli Görüş Teşkilatı'nın en önemli adamıydı. Geleni gideni O'nun da çok olurdu. Yöredeki Refah Partililer ve Ankara'daki, İstanbul'daki dostları Damar'ı hiç yalnız bırakmadılar. Hasan Damar gelen her mektuptan, her ziyaretçiden mutlaka bir af haberi üretir Suat'ın yüreğine soğuk sular serperdi.

Olağanüstü örgütçüydü Hasan Damar. Cezaevinde nereden dinle, imanla ilgilenen biri varsa yanına alır, "hak yoluna" girmesini sağlamaya çalışırdı. Bizim Kemal Göylüler'i "nurani yüzlü" bulmuş ve epey süre "hak yolu"na

çağırmişti. Kemal de karşı önerilerde bulunmuştu ama ikisi de birbirlerini ikna edememişlerdi. Damar kendi anlatımına göre Ankara Merkez Cezaevi'nde de hoş durmamıştı. Bu nedenle başına bela bile açılmıştı. Ama gene de "baba"ları örgütleyip cezaevine bir cami yaptırmayı başarmıştı.

"Kara Ses" adı takılan Cemalettin Kaplan'ın yakın adamı olduğu öne sürülen Damar, Kaplan'a şiddetle karşıydı. Kaplan'ın Murat Bayrak'la iş ortaklığı yaptığını, İran'a silah sattığını bu nedenle de Avrupa Milli Görüş Teşkilatı'nın başkanlığından uzaklaştırdıklarını söylüyordu. Bizdeki yaygın kanıya karşın Refah Partililerin ve dolayısıyla Milli Görüşçülerin İran'daki rejimi katiyen benimsemediklerini, hatta Humeynicilerin kendilerine son derece karşı olduklarını anlatıyordu. Diyanetçilerle de ilişkileri iyi değildi Milli Görüşçülerin. Onlarla da hem yurt içinde hem yurt dışında epey sorunları oluyordu. Damar Türkiye'ye çalışabilmek için gelmişti. Az bir ceza yiyip ardından kolları sıvamak hesabıyla gelmişti ülkeye. Ama Almanya'daki hesap Devlet Güvenlik' tekine uymamıştı. 1990 yılı ortalarına kadar Haymana'yı beklemek zorundaydı Hasan Damar. Sonrasını ise kestirmesi güçtü...

Haymana mozayığının renkli taşlarından bir başkası da Mustafa dayıyla ortağıydı, İki yaşlı köylü Samsunluydular. Bir polisin teşvikiyle tarlalarına kenevir ekmişler, sonra da bunu yine polise satmaya kalkışıp yakalanmışlardı. Bunları suça teşvik eden polisin aynı zamanda prim alabilmek için kendilerini ihbar ettiği iddiasındaydılar. Ceza yedikten sonra günlerini gecelerini namaz kılıp o polise küfretmekle geçiriyorlardı. İşin ilginç söz konusu polis, bizim köylüler yakalandıktan kısa bir süre sonra bir başka nedenle ölmüştü. Köylülere göre bu Allah'ın onlar adına aldığı intikamdı. Eh "etme-bulma" dünyasıydı, bu dünya...

Bir arkadaşıyla kafa kafaya verip babasının dükkanını soymaktan yatan Mustafa da bir diğer renkli kişisiydi Haymana'nın. İyi masa tenisi oynardı. Ve suç ortağıyla karşılaşmaktan kaçınırdı. Kavgadan, dövüşten gelenlerin az olmadığı cezaevine bir de kan davasından küçücük bir çocuk gelmişti. Küçük Ali. Olay karmakarışık. Babasını vurmuştu. Hem de iddiaya göre bu işe annesi teşvik etmişti Ali'yi. Babasının galiba dayısıyla bir sorunu varmış. Ali'nin doğumuyla sonuçlanan evlilik de iki aile arasındaki sorunu çözmek için gerçekleştirilmiş. Ama olay bitmemiş... Küçük Ali Haymana'ya gelişinden birkaç gün sonra, Ankara Merkez Kapalı'ya gönderildiği güne kadar son derece sakin geçirdi günlerini. Sanki birkaç gün önce babasını vurmuştu da, bir tavuk kesmişti... Hatta daha hesabın tam olarak görülmediğini söylüyordu. Sırada amcası da vardı. Ama O'nu kesinlikle kendisi öldürmeyecekti. Öldürtecekti...

Kara Kemal'in, Kemal Koç'un derdi ise "karasevda"ydı. Bir nedenle kavgaya edip düşmüştü içeriye. Kara Kemal amcasının kızına sevdalıydı. Küçük yaşlardan beri tanışırldardı doğal olarak. Ve küçük yaşlarda birbirlerine düşmüştü yürekleri. İlk başlarda, yani sevip, sevdalanma çağına geldiklerinde de söz vermişlerdi birbirlerine. Ama yıllar geçmiş, kız okula filan gitmişti. Ve akıllı başına geldiğinden olacak Kemal'e "olmaz" demeye başlamıştı. İşte o söz Kemal'i çıldırtıyordu. Ne kadar "olmaz" derse desin kız Kemal'indi. O'nu kimselere yar etnemekte kararlıydı. Kemal'in şerrinden çekindiklerinden olacak ne kendi köyünden, ne çevre köylerden kimse talip de çıkamıyordu kıza. Ama kız da kararlıydı, bu iş olmayacaktı. Gelip ilçeye de yerleşmiş, Belediyede işe bile girmişti.

Kemal askerdeyken bölük komutanı da ilgilenmişti onunla. İkna da etmişti bu işten vazgeçmesi için. Ama askerlik bitip de köye döndüğünde, bir yandan ağabeyi, diğer yandan kızın üvey kardeşi girmişlerdi yeniden aklına... Kemal'in erkekliği ne güne duruyordu. Kız istediği kadar olmaz desin, alıp kaçırmak vardı. Sonunda nasıl olsa yola gelecekti. İçeri girdikten sonra, peşimden ayrılmamaya başladı Kara Kemal. Tek dileği vardı. Sevdasının bir gazetede yazılması, böylece tarihe geçmesi... Uzunca bir süre Kemal cezaevini ikiye böldü. Bir grup Kemal'in çıkar çıkmaz kızı kaçırmamasından yanyaydı. Benim de aralarında bulunduğum bir grup ise Kemal'e kızıdan vazgeçme öğütleri veriyorduk... Kemal bir bizim gibi düşünüyor, bir vazgeçip kaçırmaya kararında olduğunu söylüyordu. Sonunda tahliye günü gelip çatı. Ve giderken yanıma gelip "gönülsüz işe" kendisinin de yanaşmayacağını söyledi. Artık vazgeçmişti kaçırmaktan. Gönlüyle gelirse evlenecekti. Yoksa bırakacaktı kız kimi istiyorsa ona gitsin...

Tahliyesinden bir süre sonra yeniden cezaevine geldi Kemal. Bu kez ziyarete. Annesine ördürdüğü bir çift de yün çorap getirdi bana, armağan olarak. Sözünde durmuştu. Artık amca kızı yoktu O'nun için. Başka bir kente gidip iş kuracaktı...

Kabadayılıkla dolandırıcılığı birleştirip adını "tokatçılık" koyan ve yarı yasal bir iş uyduran köylüler, küçük yaştaki çocuklara tecavüzden yatan, ama mezarlıklarda yeni gömülmüş ölü kadınlara tecavüz ettiği söylentisi yaygın olan, yarı deli Elvan, içip içip olay çıkaran ve çevredeki evlerin dükkanların camını kırmaktan Haymana'ya el-aman dedirten Suat Haymana mozaığının diğer renkli taşlarını oluşturmaktaydılar. Hiç kuşku yok ki benim kaldığım dönemdeki renkli kişilerden biri de Suat'tı. Dayısı camcıydı Suat'ın. Ne yapar, eder içeride de kolonya filan bulurdu içecek. İçince de hemen olay çıkarırdı. Gece yarısı biri nara atmaya başlayınca anladınız ki

Suat gene bir yerlerden bir şeyler bulmuş...

Hani bir söz vardır ya, “devlet alacağına şahindir” diye. Haymana günlerinde bu sözü kanıtlamak için yaşanan bir olay vardı... Belki Haymana dışında pek çok ilçe cezaevinde de aynı durum yaşanıyordu. Köylüler sıraya girmişlerdi. Geliyorlar, 15 gün bir ay yatıp gidiyorlardı. Suçları borç almaktı. Bankadan kredi almışlar, ya da Tarım Kredi Kooperatiflerinden, ama ödeme dönemi geldiği halde ödeyememişlerdi. Devletse, alacağına şahindi. Devlet başkasına borçluysa boş verirdi. Ama alacaklıysa, hele alacaklı olduğu kişiler fakara zavallıarsa, ümüklerine basardı. Haymana’da basıyordu... Kış ayları boyunca cezaevinin Haymanalılar koğuşu dolup dolup boşaldı. Camilerin minarelerinden adları okunanlar savcılığa gidiyorlar, sonra sıraya girip, kendilerine tebliğ edilen cezayı gelip çekiyorlardı...

Haymana’da bulaşık nöbeti

20 yıllık cezasının son günlerini Haymana’da geçiren ve “dışarıyı çok merak ediyorum ağabey, içeri girdiğimde epey küçük sayıldım, şimdi genç bir insanım” diyen Sami, sabah saat 06.00’da uyanıp, gece 22.00-22.30’a kadar sürekli üniversite, kolejler ve Anadolu liseleri için giriş sınav kitapları yazmaya çalışan Arif Şare, içeri girdiği günden başlayıp tüm yaşamını daha önceden tasarladığı gibi ve milimetrik hesaplarına uygun yaşayan Engin Akon da Haymana’nın renkli günlerinin parçalarıydı. Engin evden bir şey isterken istediği şeyin yerini eşine öyle detaylı anlatırdı ki, gitsem ben bile bulabilirdim.

Dışarıda bıraktığı küçücük kızının hayaliyle günlerini dolduran ve sürekli olarak O’na bir şeyler üreten Kemal Göylüler, arkadaşlarının “eğer dünyada iş olduğunu duysaydı kesinlikle doğmaktan vazgeçerdi” diye takıldıkları koğuşun uyuma rekortmeni Hasan Hüseyin de yine Haymana’daki küçücük dünyanın renkliydi.

Başgardıyan Yahya cezaevinin kapısını üzerime kapatmasının üzerinden Haymana’da tam tamına altı ay yirmi bir günüm geçti. Altı ay yirmi bir gün yaşadım. Şu elinizdeki kitabın notlarını aldım örneğin. Spor yaptım. Futbol oynarken Taner Savaşan’la çarpışıp alnımı yardım. Bir süre arkadaşlar yarı-

lan alnımdan akan kanların anısına “Gazi Süleyman Hoca Alanı” adını bile taktılar bizim havalandırmaya. Nöbetlerde koğuş temizledim. Bulaşık yıkadım. Pazar günlerini iple çekip dostlarıma sevdiklerime sarıldım. Sık sık SHP İlçe Başkanı Avukat Levent Gök’le görüştüm. Engin’e yemek nöbeti sırasınca da yamaklık yapıp, yemek pişirmeyi teorik düzeyde bile olsa öğrendim...

Dışarıdaki gelişmeleri kaygıyla izledim. Dostlarının yaptıklarından çoğunlukla canım sıkıldığı için, bunlarla ilgili eleştirilerimi anlatmaya çabaladım. *Güneş Gazetes*i’nin satılmasının ardından “çıktıktan sonra ne iş yapacağım?” kaygısını yaşadım. İçeri girerken gazetenin patronu içerde kaldığım sürece maaşımın ödenmesi talimatı vermişti. Çıktığımda da yeniden gazete-deki görevime döneceğim... Oysa Mehmet Ali Yılmaz gazeteyi Asil Nadir’e satarken koşullar arasına bana verdiği sözleri de koymuştu ve doğal olarak benim bundan haberim yoktu.

Volta attım, günde en az üç saat... Yurt dışından, yurt içinden gönderilen yüzlerce mektupla mutluluğu yaşadım. O gelen mektuplara yazdığım yanıtlarla dışarıya gittim... En fazla mektup Uluslararası Af Örgütü üyelerindendi. Örgüt içeride kaldığım sürece parasal yardımda bulunmayı önermişti. Kendilerine teşekkür edip, gereksinimi olan başka arkadaşlarımın isimlerini bildirmiştım.

Bazı mesleklerin ayrıntılarını öğrendim Haymana’da. Yaşım elvermediği için bazılarını uygulamalı olarak belleyemedim ama günlük yaşamımda pazardan ya da manavdan sebze, meyve alırken satıcının el çabukluğu ile torbaya pek çok çürük doldurabileceğini artık biliyorum. Hatta nasıl doldurabileceklerini de... Kırımızı mercimek alırken, mercimeğin bulunduğu çuvalın hemen üzerine bir ampulün sallandırılıp sallandırılmadığına bakmam gerektiğini de biliyorum. Ve o mercimeklerin yağla ovulup parlatılmış olabileceklerini de. Bal alırken aynı petekten çıkan balın üç parçaya ayrılıp üç ayrı fiyattan satılabileceğini de biliyorum artık...

Haymana günlerimin kültür birikimlerinin parçalarını insan denilen şeyin, dostluk üzerine kurulu olduğu gerçeğini de bir kez daha bir araya getirdi. Haymana’da demokrasi denilen kavramı düşündüm. Demokrasiyi okudum. Ve bizlerin de aralarında bulunduğumuz pek çok kişinin demokrasi değil, kendimiz için demokrasi istediğimizi içim sızlayarak gördüm.

Koğuşun bir köşesinde yatıp, sadece geceleri ayaklanan, yaşamının çok uzun bir bölümü cezaevlerinde geçen, Marksist literatürün lümpen tanımına cuk oturan Metin Zarif Han’ı öğrendim Haymana’da... Çocuklarını özleyen, onları gerçekten seven, toplumun kolay benimsemeyeceği bir çalışma türü benimsediği söylenen eşini “artık o sadece benim anam-arkadaşım” dediği

eşinin arada bir uğrayıp bıraktığı üç beş kuruşu hemen uyuşturucu haplara yatıran, yemeyen içmeyen, ama her dakika dışarıyı özleyen Metin Bey'i... Zararı sanırım sadece kendisine olan, cezaevi insanı Metin Zarif Han'ı...

Önemli olanın insanca yaşamak olduğunu Haymana' da bir kez daha öğrendim. Bitirilen okulların değil, kişinin yaşama bakışının önemli olduğunu da... Öyle dostlarım vardı ki Haymana'da, hırsızlıktan yankesicilikten yatan, pek çok "siyasi" sıfatı taşıyandan daha insan olduklarını kanıtlayan. Ve bana 45 yaşında yaşamın ne olduğunu yeni baştan düşündürten...

Haymana Kapalı Cezaevinde bir ziyaret sırasında belki de alabileceğim en büyük müjdelerden birini aldım. *Haymana Gazetesi*'ni yönetenler istersem gazetelerine haftada bir yazabileceğimi bildiriyorlardı.

İsmimle yazmam belki sorun olacaktı. İzin filan gibi sorunlar girecekti işin içine. Konu Adalet Bakanlığı'ndan izin almaya bile dönüşebilirdi. Bu yüzden "takma adla" yazmaya karar verdim. Ve galiba dört

beş yazım çıktı *Haymana Gazetesi*'nde. Madem TKP Davasından hükümlüydüm o sıradaki Parti ismimle yazabilirdim diye düşündüm ve yazılarıma Şahin Durmaz imzasını atmaya karar verdim.

İçeride yoğun biçimde düşündüğüm demokrasi konusu oluşturdu hemen tüm yazılarımin konusunu. Elcen geldiğince güncel olaylardan hareketle yazdım. Ama kısa sürdü ömrü yazarlığımın. Cezaevindeki havanın gerginleşmesinden sonra kesmek zorunda kaldım. Salt yazı yazmak için yeni sorunlarla karşılaşmak istemedim.

Haymana Gazetesi'nde yayınlanan yazılarımdan daha sonra elime geçebilenler şunlar:

İSTİFA KURUMU

TBMM'de geçtiğimiz günlerde İçişleri Bakanı Mustafa Kalemli hakkında açılması istenen gensorunun ön görüşmeleri yapıldı. Parlamentodaki partiler önergeyi kendi siyasal yaklaşımları içinde değerlendirdiler SHP ve DYP sözcüleri gensorunun açılmasını isterlerken ANAP'lılar buna karşı çıktılar.

Haymana Cezaevi'ne uğurlanırken

Buraya kadar son derece doğal bir gelişme. Bir önerge veriliyor meclise. Ora-
daki partiler de kendi anlayışlarına göre onu kabul ya da reddediyorlar.

Ama asıl önemli olan ülkemizde demokrasinin nasıl değerlendirildiği-
nin bu görüşmeler sırasında bir kez daha ortaya dökülmesi. Hatırlarsınız,
bir süre önce Federal Alman Parlamentosu Başkanı "ima yoluyla" insanlık
düşmanı faşist Hitler'i övdüğü için gördüğü yoğun toplumsal tepki sonucu
bu görevinden ayrılmak zorunda kalmıştı. Demokrasinin yaşanır olduğu
bir ülkeden örnekti bu. Hafızamızı zorlarsak bunun daha pek çok örneği
ile karşılaşmamız olası.

Şimdi gelelim bizim parlamentodaki tartışmalara. İçişleri Bakanı Ka-
lemleri kendisini eleştirenlere karşı söz alıp konuşurken -TRT haber bültenine
göre- aynen şunları söylüyor: "Federal Almanya'da TKP'liler bir açıklama
yapıp bu öldürülenlerin kendi militanları olduğunu açıkladılar onları mı
savunuyorsunuz?" Olay bir ay kadar önce İstanbul Tuzla'da meydana gel-
miş ve polis bir otomobilde bulunan dört kişiyi şu ya da bu gerekçeyle nere-
deyse kalbura çevirecek şekilde öldürmüştü. Daha sonra sorumlular bak-
kında soruşturma açılmış, cinayetin nedeni ise henüz aydınlığa kavuşa-
mamıştı. SHP'liler İçişleri Bakanı'nı eleştirirlerken bu olaya da değiniyor-
lardı. Bakan ise olayın nasıl olduğuna polisin tutumuna bile bakmaksızın,
sadece yapılan bir açıklamaya dayanarak -kaldı ki bu açıklamayı da ki-
min yaptığı belli değil ya- peşinen suçlu ilan ettiği 4 genç insanın savun-
lamayacağını açıklayabiliyordu.

Türkiye son yıllarda işkence ile ilgili uluslararası birkaç antlaşmayı im-
zalamakla övünen ve bu imzalarla demokrasi yolunda önemli adımlar at-
tığını öne süren bir hükümete sahip. Bu hükümetin bir bakanı ise, insan-
ların can güvenliğinden sorumlu olan bir bakanı ise, büyük bir sorumsuz-
lukla salt görüşleri nedeniyle o gençlerin öldürülmesine karşı çıkılamayaca-
ğını söyleyebilmekte. Türkiye Radyo ve Televizyonu aracılığıyla kamuoyuna
duyurulan bu sözlere ise, hemen hiçbir kesimden ciddi bir tepki gelmiyor.
Ortada ne için olursa olsun, hunharca işlenmiş bir cinayet varken ve bu ci-
nayeti dolaylı bile olsa savunan bir bakan bulunurken kimsenin kılının kı-
pırdamaması, toplumun her kesiminin bunu kanıksaması "demokrasinin
yaşanması" açısından çok düşündürücü bir durum.

Artık demokrasinin kuramların tartışmak yerine biraz da yaşamayı be-
cerebilsek ve bunu biraz daha düşünsek, o zaman bu tür kişilerin demok-
rasinin en önemli kurumlarından "istifa"yı kullanabilmeleri de doğal hale
gelecektir.

DEMOKRASİYİ YAŞAMAK

Son günlerin en önemli tartışma konusu Ali Topuz'un partili olduğu iddia edilen üç dört kişiyi yanına alıp yaptığı bir konuşma ile başladı. ANAP Hükümetinin hızlı bir gerileme içinde olduğu dönemde yerel seçimlere yaklaşıırken iktidarın en güçlü adayı haline gelen SHP yeniden parçalanacak mı? Parti içindeki gruplar tasfiyeciliğe mi başlayacaklar?

Kuşkusuz bunların kısa sürede herhangi birinin olması olasılığı pek güçlü değil. SHP ne parçalanır ne bölünür. Olsa olsa, şu ya da bu yolla parlamentoya girebilmiş olan üç beş milletvekili partiden ayrılır bir süre bu konu tartışılır ve iş kapanır.

Ancak bu tartışma belki ülkemizin en önemli sorununu yeniden gündeme getirmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de çok partili yaşama geçtiğimiz 1946'dan bu yana sosyalist partiler dışında hemen tüm partiler birbirini doğurmuştur. Ve hemen tüm bu partiler birbiri ile temel görüşleri bakımından oldukça paralellikler göstermektedirler.

Türkiye'de çok partili yaşam her düşüncenin özgürce anlatılabildiği, her düşüncenin kendi etrafında partileşebildiği bir sisteme kavuşamamıştır. Bu da kurulu partilere kendilerini yakın hissedenden grupların o partiler içinde toparlanmalarına neden olmuştur. En çok eleştirilen SHP'nin içinde sol gruplar vardır da, sağ gruplar yok mudur? Örneğin bugün SHP'nin Genel Sekreter Yardımcısı durumunda olan ve son tartışmaları başlatan bir Ali Topuz partisinin tabanının benimsediği SHP programını benimsemekte midir?

Ülkemizde her düşünce özgürce örgütlenebilse ben eminim ki Topuz ve benzerleri de kendi düşünceleri paralelinde bir liberal oluşumda yer alacaklardır. CHP'de ortaya çıkan bir ideolojik tartışma sırasında Güven Partisi türü partilerin bir anda CHP'den nasıl koştukları hatırlardadır. SHP'de çeşitli eğilimler vardır da, diğer partilerde yok mudur? ANAP'ta, DYP'de örgütlenenler bu partilerin felsefelerini tümüyle benimsemişler midir? Hiç kuşkusuz ki hayır. Bu da hemen her olayda kendisini göstermekte, birbirinden çok farklı görüşte olan insanların çıkar ilişkileri nedeniyle partilerde toplandıkları görülmektedir.

Türkiye'de sık sık yaşanan siyasal burbanların temel nedeni düşünce özgürlüğünün sağlanamaması, demokrasinin temel odağı olan parlamentonun toplumun her sınıf ve katmanının temsilcilerinin oluşturduğu siyasal partilerden kurulamamasıdır.

Partiler kendi çıkarları uğruna düşüncelere ve örgütlenmelere set çektik-

leri sürece bu tür sorunlarla daha çok uğraşacaklardır. Ülkemizdeki tek sorun bence demokrasiyi yaşayamamaktır. Demokrasiyi ciddi bir biçimde yaşayabildiğimiz, örgütlenme ve düşünce özgürlüklerini tümüyle yaşama geçirebildiğimiz zaman ülkenin karşılaştığı tüm sorunların çok daha kolay yollardan çözülebildiğini de göreceğiz.

5.12.1988 Haymana

ULUSAL MUTABAKAT

Milliyet Gazetesi yazarı Metin Toker, geçenlerde SHP'nin kendi çabasına karşı iktidara gelmekte olduğunu yazıyordu. Gerçekten öyle görünüyor ki SHP, Topuz gibi bazı kişiler tarafından da, kendilerini hâlâ milletvekili olarak göremeyen sorumluluğu henüz yeterince gelişmemiş şahıslar tarafından da ne denli engellenmeye çalışılırsa çalışılsın iktidar yolu bu partiye açılmış görünüyor...

12 Eylül'ü izleyen günlerde Türkiye'nin hızla artan ekonomik ve sosyal sorunları -seçim hangi tarihte yapılırsa yapılsın- ufuktaki SHP Hükümeti bir çözümsüzlükler demeti ile karşı karşıya kalacak. Hemen her sınıf ve katman kendi sorunları ile ilgili olarak SHP'den bir şeyler bekleyecek. İşçiler daha iyi ücret, çiftçiler ürünlerinin değerini, iş adamları, sanayiciler kredi darboğazlarının açılmasını, demokrasi güçleri demokrasinin önündeki engellerin biran önce temizlenmesini hep sosyal demokrat SHP hükümetinden bekleyeceklerdir.

SHP liderleri gittikleri, gördükleri illerde, ilçelerde partilerinin bızlı bir biçimde iktidara doğru itildiğini canlı bir biçimde yaşıyorlar. Biz gazeteciler de İnönü ile birlikte yaptığımız gezilerde neredeyse 1973-1977 yıllarındaki CHP ve Ecevit olayını yaşıyoruz. Ve hissediyoruz ki, SHP'nin önümüzdeki günlerde kaçınması zor bir sorumluluğu var o da hükümet olmak.

SHP liderleri hiç zaman geçirmeden başlarını ellerinin arasına alarak düşünmek zorundadırlar. SHP'nin bugün önündeki en büyük sorun bize göre en içindeki tartışmalar ne de kadroların yeterli olmaması değildir. SHP için en büyük sorun bunca beklentiye en kısa sürede yanıt vermelerinin güçlüğüdür. SHP yönetim kadroları bugünkü koşullarda hükümet oldukları takdirde sorunların kolay kolay üstesinden gelemeyizler. Bu kişisel yetersizliklerinden birbirlerine güvensizlikten kaynaklanan bir olay da değildir. Bu ülkenin içinde bulunduğu açmazdandır.

SHP ülkemizin içindeki en önemli sorunun demokrasi sorunu olduğunu bir kez daha görmek durumundadır. SHP yönetimi "onlar yapamıyor biz gelirsek sibirli değneğimizle her şeyi çözeriz" gibi bir mantıktan süratle

uzaklaşmalıdır. Bugüne kadar işte alternatif diye ortaya atıkları çözüm yollarının hiçbirinin ekonomik ve sosyal tüm sorunların bir anda ortadan kalkmasını sağlayamayacağı ortadadır. SHP yönetimine düşen demokrasi sorunun tüm ülkenin sorunu olduğu bilinciyle bugünden geniş yığınları bu yönde hazırlamaya başlamalarıdır.

SHP'nin ısrarlı çabasıyla oluşturulacak bir ulusal mutabakat önce ülkede demokrasi sorununu çözecektir. SHP bugün karşı çıktığı seçim sistemiyle iktidar olduğunda önündeki geniş muhalefet daha ilk günden iktidar sorununu gündeme getirecektir tıpkı bugünkü gibi. Bize kalırsa tartışılması ve enine boyuna düşünülmesi gerekli konu SHP'nin başta DYP ve DSP olmak üzere tüm demokrasi güçlerini demokrasi için ulusal mutabakata çağırıp geçici bir ".demokrasiyi inşa cephesi" oluşturmaktır. Oluşacak demokrasi iktidarı cephesi ülkenin demokrasi ile ilgili temel sorunlarını çözer çözmez de derhal yeni seçimlere gideceğini açıklayabilmelidir. Sadece SHP yönetimine değil SHP'nin en sıradan sempatizanına kadar tartışılmasını önerdiğimiz bu düşüncemizi öncelikle Haymana Gazetesi okurları arasında başlatmak dileğindeyiz.

Görüşlerinizi bekliyorum.

12.12.1988 - Haymana

SAVCILAR VAR MI?

Özal hükümetinin uyguladığı IMF modeli ekonomi iyice açmaza girmiş bulunuyor. Artık sorunlar günlük çözümlerle aşılabiliyor. Ancak bu kez yenisi ve daha büyüğü çıkıyor karşımıza. Dış borçlar ve enflasyon artık kolay kolay haş edilemez hale geldi. Bugünkü koşullarda ne Özal ne de bir başka hükümet sorunları kolay kolay çözemez duruma geldi.

Ülkemizde ekonomik krizlerin başladığı her dönemde olduğu gibi yine darbe söylentileri başlatıldı. Hele hele bir kendini bilmez profesör daha da ileri giderek bu talehini açıktan açığa yapmaya başladı. Sözleri tepki doğurunca da "darbe değil muhtıra" demeye başladı. Emperyalizm bizim gibi ülkelerde ekonomik sorunları çözmek için başından beri kolay yöntemlere başvurmaktadır. Darbe için gerekçeler bulmak, yaratmak da onun için öyle pek güç olmamaktadır.

12 Mart'ın, 12 Eylül'ün bahaneleri daha benüz belleklerden silinmedi. Bu arada ülkenin 12 Mart'a, 12 Eylül'e gelmesinden önceki günlerde sorumluluk makamlarında bulunan İhsan Sabri Çağlayangil gibi Hasan Fehmi Güneş gibi bakanlarını daha sonra yaptıkları çeşitli açıklamalar da oldukça taze birer anı olarak yaşıyor.

“Holding Profesörü” diye anılan ve televizyonda banka reklamlarında boy gösteren Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyelerinden Demir Demirgil’in son günlerde yaptığı açıklamalar biraz pataatsızca da olsa ülkemizin bir gerçeğini bir kez daha gündeme getirmiş bulunmaktadır. 12 Eylül yetkilileri bugün bile gerekçelerini hangi dille anlatmaya çalışırlarsa çalışsınlar Demirgil konuyu çok açık bir dille kamuoyunun önüne getirmiş bulunuyor.

Madalyonun diğer yüzüne baktığımızda ise “demokrasi” adını verdiği sistemde demokrasi düşmanlarının ne denli pervasız olabildiklerini görüyoruz. Demirgil açıkça darbeyi yani bir suçu savunmaktadır. Orduyu “suç olan bir fiile” teşvik etmektedir. Oysa ünlü Türk Ceza Yasası her iki fiili de suç kabul etmektedir. Eğer ülkemizde demokrasinin kurulmasını istiyorsak, demokrasiyi tüm kurum ve kurallarıyla işler hale getireceksek, bazı kişiler ve kurumlara ayrıcalık tanınamaz. Nasıl sokaktaki bir insan söz konusu yasaya karşı herhangi bir tutum takındığı için yıllarca, aylarca cezaevlerine alınıyorsa, adı Holding Profesörü de olsa Demirgil’in de bir ayrıcalığı olmaması gerekir. Eğer ülkede kurulu sistemi yıkmak üzere bir çağrı yapıyorsa bu sayın profesör de suç işliyor demektir. Üç-beş genci ellerindeki birer küçük tabanca nedeniyle anayasayı devirmek üzere örgütlenmekle suçlayan, yıllarca hapis cezalarına çarptırabilen bir yargı Demirgil’in açıklamaları karşısında sessiz kalamaz. Kalmamalıdır.

Eğer ülkemizde demokrasiyi kuracaksak, demokrasiyi en az Arjantin’dekine benzer biçimde koruyabileceksek görevliler görevlerini yapmak zorundadırlar. Bu ülkedeki savcıların sadece sol düşüncelere ve geniş halk yığınlarına karşı görevlendirilme-diklerine inanmak istiyoruz...

19.12.1988 – Haymana

Osman Yılmaz, Hüseyin Erler, Erbil Tuşalp, Süleyman Coşkun,
Aslan Alp ve Erbil Tuşalp'ın kızı Ekin

Sait Çiltaş, Can Coşkun, Süleyman Coşkun, Cihat İleri, Fatma
Coşkun, Sami Güven, Bahri Gevrek ve Muharrem Kılıç

Haymana'da bir başka ziyaret. Önde ortada oturanlar TKP hükümlülerinden Erdal Tümtürk, Kemal Göylüler ve Tamer Savaşan

Çağdaş Gazeteciler Derneği'nden bir grup Haymana'daki siyasi hükümlülerle

ENTER KEDİ

Haymana'nın tek kedisinin adıydı ENTER. Hapisanedeki yaşam ne denli ilginçse, Enter de öylesine ilginçti. Kendinden başka dünyada bir kedi bulunduğundan bile habersiz büyümüş. Doğma, büyüme "hapisçi" yani. Koğuşa gelen herkes mahkumlarla birlikte onunla da tanışıyor. Siyasi koğuşun önemli bir ferdi gibi... Aslında Entel demek istemişlerdi ama nedense Entel ismi Haymanaca Enter oluvermişti...

Kahverengi-siyah dalgalı tüylü Enter, Ankara Merkez Kapalı Ceza ve Tukevi'nde doğmuş. Oradaki siyasilerin kaldığı 4.ncü koğuşun kedisi Morning'in iki yavrusundan biri. Morning yavruladıktan kısa bir süre sonra yapılan bir sevk sırasında oradan alıp getirmişler Haymana'ya. Enter'in adı Haymana'ya geldikten sonra konmuş. Haymana'da büyümüş Enter ve O'nu tanıdığım zamana kadarki iki yıllık yaşamı süresince sadece bir kez fare yakalayabilmiş. Tüm mahkumların meraklı bakışları arasında yakaladığı fare ile uzun süre oynamış. Fare ilk fırsatta Enter'in elinden kaçıp deliğine gizlenince Enter çok üzölmüş. Saatlerce deliğin başında beklemiş. Genel kanı, avını kaçırpı, yeniden yakalayabilmek için deliğin başında beklemesinden çok, oyuncağını yitiren çocuğun ona yeniden sahip olabılme duygusuymuş Enter'i delik başında tutan... Enter koğuşun tek sevgilisi... Yiyeceğı, içeceğı son derece önemli. Sadece kıyma yiyor. Tatlıya ya da leblebiye de pek fazla hayır demiyor. Ama başka bir yiyeceğı yanaşmıyor. Bir bütün gün aç kalsa bile ekmek artığına veya kendimiz için pişirdiğimiz yemekten bir parçasına katiyen yanaşmıyor. Enter'in iltifat etmediğı yiyecekler arasında peynir, sucuk ve pastırma da bulunmakta. Çok fazla olmamak kaydıyla arada bir yumurtayı da menüsüne dahil edebilmekte...

Rahatına son derece düşkün bir kedi Enter. Bütün hemcinsleri gibi yatmak için mutlaka yumuşak ve rahat yerleri seçer. Kendisini yatağından kovmayacağını bildiğı mahkumların ranzalarının baş misafiridir her zaman. Sırtüstü yatıp dört bacağını yanlara doğru açıp uyur. Bu hiçbir kedinin yapamadığı bir uyuma biçimidir ama zaten Enter diğeri hiçbir kediye benzemez ki...

Pek çok kedi ya da köpek de adını bilir belki ama Enter'inki gerçekten son derece ilkeli bir durum. Kendisini öyle "pisi pisi" filan diye çağırdığınızda size katiyen yüz vermez. Mutlaka adıyla hitab etmelisiniz. Başka herhangi bir isimle çağırdığınızda da kendisiyle dalga geçildiğini farkedip kafasını bile kaldırmaz.

Enter adına verdiği önemi beni tüm koğuşa karşı "bozum" ederek kanıtladı. Bir keresinde, bana adı ile ilgili özelliği anlatıldığında inanmayıp denemek gaflétinde bulundum. Koğuşun kahkahaları arasında aklıma gelen tüm isimlerle çağırdım Enter'i. O sadece kendi adıyla seslendiğimde kafasını kaldırıp bana bakıyor, diğer isimlere hiç aldırmiyordu. İşin gırgırını fark etmiş gibi ard arda iki kez üç kez Enter bile desem o her defasında kafasını kaldırıp bakıyordu ama diğer isimlere hiç itibar etmiyordu...

Bu kadar özelliğinin yanı sıra, önemli ölçüde de korkaktır bizim Enter. Belki dünyada kendisinden başka bir hayvanın yaşadığından bile habersiz olduğundan kuşlardan bile korkardı bizim kedimiz. Yan koğuşlardan birinde beslenen güvercinlerle ne zaman yan yana getirilse Enter, derhal kuyruğunu bacaklarının arasına kıştırıp koğuştaki en dip ranzalardan birinin altına firar ederdi. Enter' in bir diğer firar günü de ziyaret günleriydi. Ziyaret sırasında çocuklar hapisaneyi doldurunca ilk hedefleri Enter'di. Çocuklar Enter'i çekip çekiştirmeye başlayınca onun tek kurtuluş yolu bulunamayacağı bir köşeye iltica etmek olurdu. Pazar günleri sabah çocukların sesini duyar duymaz ortadan kaybolur, ta ki, ziyaret bitene kadar da saklandığı yerden burnunu bile çıkarmazdı. Ama bu onun arzusuydu kuşkusuz. Genellikle çocuklarının Enter diye ortalığı birbirine katmasına dayanamayan babalar onun saklanabileceği kıyıyı köşeyi elden geçirirler ve bizim zavallı Enter'i saklandığı köşesinden çıkartıp çocuklarının önüne atarlardı.

Enter bir gün gitti. Hasan Hüseyin'le birlikte. Enter'i. Merkez'den alıp getiren de Hasan Hüseyin'di çünkü. Koğuşta bulunduğu sürece hemen hiç ilgilenmemişti Enter'le ama, ayrılıp giderken de bırakamadı... Özel olarak hazırladığı pakete koydu Enter'i ve bütün cezaevinin biraz da buruk bakışları altında alıp götürdü...

Enter gittikten sonra, Haymanalılar sadece Enter'in anıları ile yaşattılar onu Haymana Kapalı Ceza ve Tutukevi'nde...

ERDAL İNÖNÜ HAYMANA'DA

Gerek benim, gerekse Haymana'da yatan diğer tüm siyasilerin en yakın dostu SHP İlçe Başkanı Avukat Levent Gök'tü. Gök, iki eli kanda olsa bir fırsatını bulup cezaevine gelir, bir şeylere gereksinimimiz olup olmadığını öğrenir, hemen karşılamaya çalışırdı. Gök'ün haftada en az bir kez yaptığı bu ziyaretler öylesine rutin hale gelmişti ki Ekim ayı sonlarındaki, gözlerinin içi gülerek gelişini de öncekilerden pek de farklı olacağını düşünmemiştim.

Oysa Levent bu kez beni son derece mutlu edecek bir haber getirmişti. SHP Genel Başkanı Erdal İnönü önümüzdeki günlerde beni ziyaret etmek için Haymana'ya gelecekti. Levent'ten bu arada bir de program hazırlamasını istemişti. Daha önce Erdal Beyin de beni ziyaret etmek istediğini, Haymana'ya gelen bazı gazeteci arkadaşlardan duymuştum. Ama Levent'in getirdiği haber, o zamanlar haberinin bile mutlu ettiği olayı, somut hale getirmekteydi.

Referandum propaganda gezisi sırasında geldikleri Polatlı dönüşü seçim otobüsü Haymana üzerinden geçerken de Erdal Bey'in "hadi buraya gelmişken Süleyman'ı da gidip ziyaret edelim" dediğini, ancak zamanın çok geç olması yüzünden bu isteğin gerçekleşemediğini bizim gazeteci dostlar iletmışlerdi bana.

Erdal Bey'in geleceği haberinin üzerinden bir süre geçtikten sonra geliş tarihi de belirlendi. 28 Kasım Pazartesi günü Haymana'ya gelecek, ayrıca ilçede bir de miting yapacaktı.

Erdal İnönü'nün Haymana'ya geleceği gün yaklaşırken bir yandan da ülkede cezaevleri kaynamaya başlamıştı. Hemen hemen siyasilerin kalmakta olduğu tüm cezaevlerinde açlık grevleri başlamıştı. Kırşehir'den de toplu bir firar olayı meydana gelmişti. Son derece rahat bir yaşam düzeni olan Haymana'da da durum pek sakin görünmemeye başlamıştı. Bizde de bazı önlemler alınıyordu. Bu arada benim için birçok yönü hala karanlıkta olan,

ciddi miydi, yoksa provokasyon muydu pek de çözemediğim bir firar girişimi de bizim orada olmuş, zaten kaçmaya pek de gönüllü görünmeyen, ancak “ilginç” bir biçimde bir başka arkadaşının yerine Ankara Merkez Kapalı Cezaevinden Haymana’ya gönderilen ve “kaçmak” için geldiğini Kon-ya’daki Sağır Sultan’a bile söyleyen bu gencin durumu nedeniyle hava epey bir gerginleşmişti.

İnönü’nün sürmekte olan açlık grevlerine karşı takındığı net tavır da çeşitli tepkilerin doğmasına neden olmuştu. Bütün bu nedenlerle ikircikli bir durumdaydım. Bir yandan Erdal İnönü’nün yapacağı ziyaretin keyfini yaşamak istiyor, bir yandan da herhangi bir terslikten kaygılanıyordum. Kaygılarımı avukat Levent’e de, SHP Ankara Milletvekili eski dostum gazeteci Eşref Erdem’e de anlattım. Onlara göre kaygılanacak bir durum yoktu. Erdal Bey kendi durumunu kuşkusuz bizden daha iyi değerlendirecek konumdaydı...

O sırada bir de işin içine Haymana’daki bir kısım siyasilerin İnönü’nün gelişinde O’nu protesto etmek gibi son derece “sivri” düşünceleri de çıktı ortaya. Adamlara “kardeşim, gelen bir parti lideri de olsa, cezaevini değil, sadece beni ziyarete gelmekte. Eğer tutumunu benimsemediğimi söyleyeceksem, bir biçimde ben söylerim” diye dil dökmekten başka yapabileceğim bir şey de yoktu. Hır-gür, patırtı gürültü arasında günler birbirini izledi ve sonunda beklediğimiz gün geldi. Savcıdan görüş için gerekli izin alınmıştı. Savcı Baran İzgi’nin verdiği izne göre Erdal Bey yanında sadece iki yetkiliyle ve Levent Bey’le birlikte gelecekti. İnönü’yü izleyen pek çok gazetecinin de Haymana’ya gelebileceğini, evdeki hesabın çarşıya uymayacağını anlatmaya çabaladıysam da pek kimseye dinletemedim. Günler yaklaştıkça İnönü’yü protesto düşüncesinde olanları da böyle bir davranışta bulunmamaya ikna edebilmişim. Zaten ziyaret sırasında cezaevlerinde yönetimlerin hükümlülere insanca davranması hâlinde sorunların kolaylıkla çözülebileceğini anlatacaktım. Ve bizim küçük cezaevimizi de örnek olarak gösterecektim. Bu arada Cezaevi kıdemlisi olan Ali Livan da birkaç şey söyleyecek ve sorun bitecekti...

Ziyaretten bir gün öncesi Pazar günü, bizim normal görüş günümüzdü. Sabah görüşçülerimizle her zaman olduğu gibi koğuşlarımızda görüşme olanağı bulduk. Ama öğleyin onlar çıkarken hava birden karıştı. Bizim firar etmek kararında olan, ama bir ayı aşkın süredir bunu bir türlü gerçekleştirmeye kalkışmayan gencimiz önce bu işi denemeye cesaret etmiş, ardından da vazgeçmiş. Ancak bu sırada bir gardiyan durumdan huzursuzluk mu duymuş, ne olmuşsa cezaevi yönetimi öğleden sonraki görüşlerimizin kapalı ol-

masına karar verdi. Bu arada söz konusu genci de bir başka koğuşa naklettiler. Cezaevinin ortasındaki büyük demir kapıyı da kapattılar. Yani Haymana Erdal Beyi gerçekten yüzünü değiştirerek karşılamak zorunda kaldı...

Pazartesi günü öğle üzeri Erdal İnönü ve beraberindekiler cezaevinde görüldüğünde Savcı Baran İzgi de ortalarda dolaşmaktaydı. İnönü önde ardında bir sürü gazeteci cezaevine sökün ettiklerinde ortalık ana-baba gününe dönüverdi. Hoş hükümlülerin bulunduğu koğuşların ve biz arka koğuştakilerin ön koğuşlarla aramızdaki demir kapılar kapalı olduğundan güvenlik açısından pek bir sorun yoktu ya, gene de bir cezaevi için hayli ilginç bir durumdu. Erdal Beyin yanında Genel Sekreter Yardımcısı gazeteci dostumuz Tufan Doğu, Ankara Milletvekilleri Eşref Erdem, Ömer Çiftçi ve Beşer Baydar, Ankara İl Başkanı Uğur Celasun da vardı. İnönü doğruca tel örgülerin ardında kendisini beklemekte olan bizlerin yanına geldi. Tellerin arasından el sıkışıp "hoş geldiniz" dedim, ama İnönü hemen yanındakilere dönüp durumu protesto eder şekilde "Süleyman'la buradan mı görüşeceğiz" diye sordu. Ortada Savcı Baran İzgi görünmüyordu. Yukarıda gardiyanların kullandığı bir oda görüşme için hazırlanmıştı ama Baran Bey karşıdaki daha geniş bir odayı hazırlamayı biraz geç akıl etmiş olacak ki İnönü içeri girildiğinde ortalarda görünmemekteydi. Sonradan öğrendim ki Baran Bey o sırada karşıdaki odayı hazırlatmaya çalışıyormuş...

Erdal Beyin tepkisi üzerine Baran İzgi'den emir gelmesini beklemeden gardiyanlar hemen demir kapıyı açıp beni dışarı çıkardılar sonra hep birlikte yukarıya gardiyan odasına tırmandık. Tabii ki, şöyle böyle 25 dolayındaki gazeteci arkadaşım da odayı doldurdu. Bu arada odaya giremeyenler de orta boşlukta diğer hükümlülerle sohbetlemek olanağına kavuşmuşlardı.

SHP lideri ile epeyce eskiye giden bir merhabamız olmuştu. Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP)'nden bu yana kendisini izleyen gazetecilerdendim. Yarım saat kırk-beş dakika kadar sohbetledik. Haymana Cezaevi'ni yaptıklarını aktardım. Kemal'in hazırladığı ufak takayı ve el örmesi şalı Haymana armağanı olarak kendisine sundum. Cezaevindekilerin el işleriydi bunlar. Açlık grevleriyle ilgili tutumunu bize biraz daha açık bir dille anlattı. Biz konuşurken Baran İzgi de gelebilmişti. O da cezaevindeki mahkum-yönetici ilişkileriyle ilgili olarak Erdal Bey'e bazı bilgiler aktardı.

Haymana Cezaevi'nde kalabalığın hay huyu içinde Erdal Bey'e bir bardak cezaevi çayı ikram edemedik, ama kendisinin ilk kez cezaevi ziyareti yapmadığını. 1960 öncesi Şinasi Nahit Berker ağabeyle, Metin Toker'i Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nde ziyarete gittiğini öğrendik. SODEP Genel Başkanırken de İstanbul'da Barış Derneği yöneticilerini ziyaret etmişti.

İnönü ve beraberindekiler Süleyman Coşkun'a çiçek verirken (Fotoğraf: AA Arşivi)

Erdal İnönü armağan el ürünleri ile ilgili bilgi alıyor (Fotoğraf: AA Arşivi)

SHP Genel Başkanı Erdal İnönü ve Ankara Milletvekili Eşref Erdem'le (Fotoğraf: AA Arşivi)

Kemal Göylüler'in el emeği tekne maketi ve şalı Erdal İnönü'ye sunarken (Fotoğraf: AA Arşivi)

Ve veda edip ayrıldılar. Teker teker öpüşüp cezaevinin kapısına kadar uğurladığım bir sürü gazeteci arkadaşımın ardından hafif bir hüznün çöktü yüreğime. Günlerdir iple çektiğim ziyaret bir anda olup bitivermişti. Şimdi meslektaşlarım beni yine haber yapmışlar, haberlerini gazetelerine yetiştirmek için çabalıyorlardı. Biz içerdekiler de daha sonra günlerce yapacağımız gibi olayı an be an anımsamaya birbirimize aktarmaya başlamıştık bile...

Ertesi sabah gazeteler geldiğinde İnönü'nün ziyaretinin bir bölümünde fotoğraflı olarak yer aldığını gördük. Ama bir sürpriz olmuş, ziyaret günü Ali Topuz Genel Sekreter Yardımcılığı'ndan ve MYK üyeliğinden istifa etmişti. Topuz'un bir süreden beri sorunları vardı. İstanbul'da bir garajda yaptığı toplantıda parti içi sol kanadı sert dille suçlaması gürültülere yol açmıştı... Topuz'un istifası gazetelerde İnönü'nün cezaevi ziyaretini ikinci plana

düşürmüştü. Hatta içeri girmezden önce çalıştığım gazete Güneş'te bile taşra baskılarında büyük ve resimli olarak yayınlanan haber düşmüş yerine Topuz'un istifası haberi girmişti. Arkadaşlar Topuz'un salt ziyaret haberini gölgeleyebilmek için böyle bir zamanlama yaptığı yolunda esprilere başlamışlardı bile...

Bu arada biz gazetecilerin küçük ayrıntılara gereken özeni göstermememiz yüzünden başkalarına yaptığımız haksızlığın bir örneğiyle de karşılaşmıştım. Bir gazetede yayınlanan haberde benim Adalet Bakanı Topaç'la ilgili sözlerim, biraz değiştirilmişti. Öyle olunca Bakana alenen hakaret etmiş oluyordum. Galiba genç arkadaşım not alırken bazı kelimeleri atlamış sonra aklında kaldığı gibi yazmıştı. Eh o zaman da böyle küçük hatalar olacaktı tabii...

Sabah kahvaltı sırasında gardiyanlar Savcı Baran İzgi'nin beni çağırdığını haber verdiler. Yukarıya idare odasına çıktım. Her zamanki halindeydi, ama belirgin bir tedirginlik içindeydi. İnönü'nün ziyareti nedeniyle Bakanlıktan sıkı bir fırça yediğini, önceden Bakana haber vermemesine Bakanın da Müsteşarın da hayli içerlediklerini anlattı. "Oysa ben Ankara Cumhuriyet Savcısı'na haber verdim. Tabii Levent Bey'in üç kişi için izin almasına rağmen kalabalığın içeri girmesi de sorun oldu" dedi. Savcı'yı Bakanlığa çağırmışlardı. O da benim ifademe başvurmak istiyordu. Reddettim tabii ki. Ben gizli saklı bir şey yapmamıştım. İzinli açık bir görüşmeydi. Suçlu gibi ifade vermek zorunda kalacaksam bunu da ancak avukatlarımla görüştüğümde sonra yapardım. Baran Bey de benim tepkime şaşırılmıştı. O amacının ifade almak olmadığını, benim yanlış anladığımı söylüyor, kendisi odada yokken anlatılanları öğrenmek ve böylece Bakanlıkta bir şey sorulursa yanlış bir şey yapmamak istediğini izaha uğraşıyordu. Sonunda Baran Bey odaya gelmeden önce neler olduğunu, neler konuştuğumuzu aktardım. O da kısa notlar aldı. Ama hiç kuşkusuz ziyaret olayı bardağı taşıran son damla oldu ki, Baran İzgi'yi kısa süre sonra cezaevi sorumluluğundan alıp, yerine kendisinden daha kıdemsiz savcı olan, ancak Adalet Bakanlığıyla ve Kaymakamla çok iyi ilişkiler içinde olduğu söylenen Erdoğan Bey'i verdiler.

O günden sonra kapılar bir daha açılmadı Haymana'da. Tahliye olduktan bir süre sonra ziyarete gittiğimde hâlâ kapılar kapalıydı... Her ne hikmetse o kapıların kapalı olması yöneticilerin kendilerini güvenlik içinde hissetmelerini sağlıyordu. Oysa cezaevindeki mahkumların dörtte üçü arka taraftaki üç koğuşta kalmaktaydılar. Kapılar kapatıldığında da bu üç koğuşta kiler aynı havalandırmaya çıktıklarından yine birlikte oluyorlar, sabahtan akşama kadar görüşebiliyorlardı. Ön koğuşlar ise zaten çok küçüktüler. Her

koğuşun kendi havalandırması vardı. O küçük koğuşlardaki az sayıda mahkuma oluyordu ne oluyorsa. Bir de en küçük ihtiyaçlar için bile çağrılmak zorunda kalan ve yerlerinde bir türlü oturamayan gardiyanlar rahatsızdı bu durumdan.

İnönü'nün Haymana ziyareti cezaevinin tarihinde son derece renkli bir sayfa açmış oldu. Neredeyse bir tarih düşürüldü. O günden sonra pek çok olay İnönü'nün Haymana'ya gelişinden önce ve sonra olarak nitelendirilir oldu...

MAMAK TEKERLEMELERİ

Mamak'ta akıllardan kolay kolay çıkması mümkün olmayan bir olay da eğitimleriydi. Eğitim demek 50-60 dakikalık dayak demektir. Çavuşlar veya görevli askerler tutuklulara "yanaşık düzen askeri eğitim hareketleri" yaptırılırdı...

Mamak'ta tekerlemeler söylemek yaşamın bir parçasıydı sanki. Hem askeri eğitimler sırasında, hem de sayıma gidip, dönerken hep o ünlü tekerlemeler hep bir ağızdan gırtlaklar parçalanırcasına bağırılırdı. Örneğin, "yürüyüş kararı say!" komutu üzerine hep bir ağızdan tempolu şekilde "1. 2. 3. 4" diye tekrarlanırdı.

Çeşitli kültür fizik hareketleri yapılırken ve askerlerin copları habire çalırken yaşlı olarak kabul edilen 35 yaş ve üzerindeki duvar kenarına dizilir ve koğuş arkadaşlarının coplanışını seyrederdiler.

Gerek eğitim ve gerekse sayımlar sırasında söylenen tekerlemelerin ardından bir de her ne hikmetse tutukluların kaldığı bloğun ya da koğuşun adı da söylenirdi. "1, 2, 3, 4 B Blok" gibi.. "Vatan. Sana Canım Feda, C Blok" gibi...

Teoman Ata Mamak'ta uzun süre kalıp gece-gündüz, sabah-akşam "En Büyük Türk Atatürk" filan diye bağırırdıktan ve ardından da C Blok diye aslanlar gibi nara attıktan sonra tahliye oldu. Ama yaş durumu nedeniyle de daha kapıdan askere götürüldü.

Mamaklıların hiçbir askere gittiklerinde eğitimlerde zorluk çekmediklerini gördüler. Teoman Ata gibi... Çünkü askerde yaptıkları eğitimlerin hemen tümünü Mamak'ta sabah akşam dayak yiyerek yapmışlardı. Yalnız Mamaklıların askeri eğitimde bir tek sıkıntıları vardı. Orada blok değil, tabur, bölük filan vardı. Ve hiç kimseden ne hangi bölükte ne de hangi taburda olduklarını eğitim sırasında bağırılmaları istenmiyordu. Ama tüm bölük "Yürüyüş kararı say" komutu üzerine 1, 2, 3, 4 diye bağırırken Teoman Ata gibiler tam bir gayretkeşlikle "A Blok" "B Blok" ya da "C Blok" diye ekleyerek soruna yol açıyorlardı.

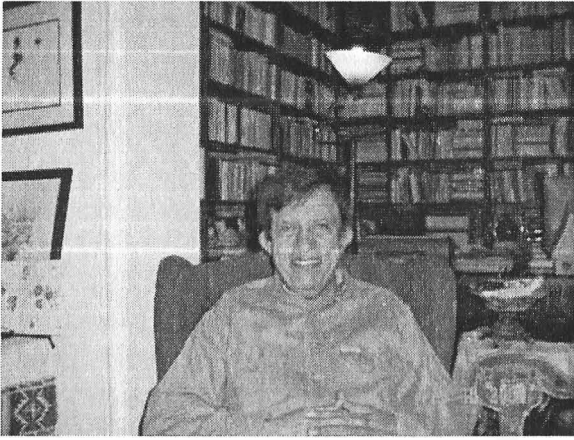
Teoman Ata'nın askerlikteki tek sıkıntısı yıllarca kaldığı C bloktan kurtulamamasıydı. Ve Ata tüm uyarılara karşın, tüm çabasına karşın, her tekerlemenin ardından C blok eklemesini yapmadan edemedi...

Ata, ta ki, bir eğitim sırasında artık tekerlemeleri C blok diye bitirmediğini gördü. O zaman anladı ki, Mamak bitmişti. Mamak bitmiş ama O yaşıyordu... Yaşayacaktı da... Mamaklar hep bitecek ama insanlar yaşayacaktı.

Tıpkı Diyarbakır Cezaevine bir nedenle tıkılan ve tek kelime Türkçe bilmeyen bir Alman gencin "Vatan Sana Canım Feda", ya da "Türk Öğün Çalış Güven", "Her Türk Asker Doğar" diye bağırıp, İstiklal Marşı'nı koğuştaki diğer arkadaşlarından farksız söyledikten ve tahliye olup ülkesine döndükten sonra yaşamını sürdürebildiği gibi.

Mamaklılar artık uykuları kaçmadan C blok, ya da B blok diye bağırma-dan rahatça uyuyorlar. Mamak artık onlar için yok. Halbuki Mamak'ı yaşanmaz kılmak için elinden geleni ardına koymayanlar gazetecilere anılarından söz ederken "geceleri uyuyamadıklarını" söylüyorlar.

Onlar için Mamak hep olacak. İsteseler de istemeseler de...

ÖZGEÇMİŞİM

1945 Yozgat doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi Ankara'da tamamladıktan sonra 1970 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu Radyo ve Televizyon Bölümünü bitirdim. 1968 yılında *Medeniyet Gazetesi*'nde çalışmaya başladım. *Emek*, *Savaş Yolu*, *Güneşli Dünya*, *Yankı Dergisi*, Anka ve İSTA Ajansları, *Politika*, *Yeni Halkçı* ve *Güneş* gazetelerinde muhabirlik, istihbarat şefliği, editörlük, yazı işleri müdürlüğü ve Ankara temsilciliği görevlerinde bulundum. 1991 yılında Çankaya Belediyesi'nde Başkan Danışmanı oldum. Bu görevim 1999 yılına kadar sürdü. Danışmanlık yaparken bir yandan da çeşitli dergilere yazılar yazdım. Ya da yöneticiliğini yaptım. *Radyo Vizyon* adlı yerel bir radyoda da iki yıl süre ile program hazırlayıp sundum. 1995 yılından itibaren Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde Gazete Yazarlığı, Araştırmacı Gazetecilik, Gazete Yayınlama Teknikleri ve İleri Gazetecilik dersleri verdim. 2006'dan buyana emekliliği yaşıyorum.

Üniversite yıllarında politika ile tanıştım. Türkiye İşçi Partisi'ne üye oldum. Aynı zamanda Basın Yayın Yüksek Okulu Fikir Kulübü kurucuları arasında yer aldım. Fikir Kulüpleri Federasyonu ve Sosyalist Gençlik Örgütü Merkez Yürütme Kurulu üyesi oldum. Sadun Aren öncülüğünde yürütülen *Emek* hareketi içinde bulundum. 1977 yılında Türkiye Komünist Partisi'ne üye oldum. Türkiye Barış Derneği kurucularındanım. Kuruluşundan kapanana kadar İç Anadolu Bölge Sekreterlik kurulunda görev yaptım.

Tüstav Mütevelli Heyeti üyesiyim. Ayrıca, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Mezunları Vakfı, Mülkiyeliler Birliği, Parlamento Muhabirleri Derneği, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Anadolu Beşiktaşlılar Derneği üyesiyim.

Çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanmış çok sayıda makale ve araştırma yazılarımın yanı sıra “SODEP-HP Birleşmesi, Bir Oluşumun Perde Arkası (Esen Yayınevi, Ankara-1985)” “*Tutukluymuşuk* (Cem Yayınevi, İstanbul-1990)”, “*Türkiye’de Politika* (1920-1995) (Cem Yayınevi İstanbul-1995)” adlarıyla çeşitli yayınevlerince yayınlanmış üç kitabım var. Ayrıca Levend Yılmaz’la birlikte yayına hazırladığımız “*Barış Elçisi Dikerdem* (Cem Yayınevi, İstanbul- 1994)” ve ÇGD tarafından yayınlanan ve ekip çalışması olarak hazırlanan “*Bir Basın Emekçisi Rafet Genç*”adlı “Ortak ürün” iki kitabım daha bulunmakta.

İletişim Fakültesi’nde Araştırmacı Gazetecilik derslerim sırasında öğrencilerime bazı gazetecilerle yaptırdığım söyleşilerden oluşan “*Duayen Gazeteciler*” adlı üç ciltlik bir kitabın da editörlüğünü yaptım.

Tutukluymuşuk'un ilk baskısı 1990'da yayımlanmıştı. Haymana'da oldukça rahat sayılabilecek cezaevi günlerimde ranzamanın yanına koyduğum masa ve dışarıdan getirttiğim daktilo, iki kitabın (biri bu) hazırlanmasına yaramıştı.

Elinizdeki baskı için bazı düzenlemeler, bazı eklemeler, çıkarmalar yaptım. Fotoğraflar da ekledim. Mamak'tan, Haymana'dan fotoğraflar. Kitap bir anılar demeti. Çoğunlukla yaşadıklarım. Bir bölümü de anlatılanlardan oluşmakta. Ben edebiyatçı değilim. Evet, yaşamımı yıllar boyu yazarak kazandım. Ama gazetecilikten bu. Bu nedenle yazdıklarım bir öykücünün, bir deneme yazarının özenli yazımına uygun olmayabilir.

Sanırım bizim Mamak'ta, Haymana'da; binlerce, on binlerce insanın çeşitli cezaevlerinde yaşadıklarını yeni baştan anımsatacak ve hafif bir gülümsemeyle karışık burukluk yaşatacak bu kitap okurlara. Tutukluymuşuk'ta adı geçenlerden bazıları aramızda yok. Bir bölümü adlarının bu anılarda geçmesinden bile rahatsız olabilirler. Ama biz bunları yaşadık. Hep birlikte yaşadık. Bugünden düne baktığımızda anımsamak istediğimiz ya da istemediğimiz olaylar demetini bizler yarattık.

ISBN 978-975-8683-76-5

9 789758 683765

